

AFRIKAS USYNLIGE FØDEVAREHELTE

Masser af de grøntsager, der spises i Afrikas storbyer, er dyrket af bybønder.

s.46 /

KÆMP, ELLER REJS HJEM!

USA bør enten trække sig helt ud – eller gå helhjertet ind i Mellemøsten.

s.24 /

JEG KAN IKKE RENDE FRA, AT JEG HAR SKÅRET I BISTANDEN

At bekæmpe fattigdom er fortsat udviklingssamarbejdets hovedformål, siger udenrigsminister Kristian Jensen, der nu kommer med sit udspil til en ny strategi for dansk bistand.

s.6 /

udvikling

DANMARKS
GLOBALE MAGASIN

NR 3 - 2016 - JUNI - 45. ARGANG

EN DØDELIG COCKTAIL

Sukkerrør, pesticider og rom udgør et farligt mix i Nicaragua. En mystisk nyresygdom har bredt sig blandt plantagearbejderne, som høster de sukkerrør, der er hovedingrediens i den populære Flor de Caña-rom.

s.14 /

HERLUFSHOLM SKOLE

- en dansk skole med globalt udsyn

Herlufsholm Sommerskole
d. 15. juli - 29. juli 2016

To sjove uger for børn og unge i alderen 13 - 15 år

Herlufsholm Skole er en traditionsrig, dansk skole med mange elever, der har forældre bosiddende i udlandet.

På kostskolen bestræber vi os på at skabe et hjemligt miljø, hvor undervisning, fritidsaktiviteter og livet på elevgårdene udgør kernen i kostelevernes fælles hverdag.

De smukke omgivelser, historiske traditioner og stærke værdier er med til at skabe rammen om en uddannelse med et højt fagligt niveau, hvor der er plads til individualitet og ambition samt fokus på både personlig og akademisk udvikling.

Et rigt aktivitetsprogram giver eleverne mulighed for at udøve sport, dygtiggøre sig inden for kunst og deltage i forskellige projekter såsom Round Square, The Duke of Edinburgh's International Award For Young People og Model United Nations, hvor de møder børn og unge fra hele verden.

Herlufsholm Skole og Gods
Herlufsholm Allé 170
4700 Næstved
Tlf. 55 75 35 00

6.-10. KLASSE
PREP-IB
STX OG IB
ROUND SQUARE

www.herlufsholm.dk

HERLUFSHOLM
Grundlagt 1565

Stemmerne i mit hoved –
ven eller fjende?
s.40 /

Urban farming er
en nødvendighed
i Afrika
s.46 /

udvikling

UDVIKLING

Libyens sundhedssystem
er brudt sammen s.4 /

UNDP er mest
transparent s.5 /

Fodboldministeren:
Interview med Kristian
Jensen s.6 /

Nyresvigt på
nicaraguansk s.14 /

POLITIK

Hårde stoffer vinder
frem i Afrika s.12 /

USA i Mellemøsten: Kæmp,
eller rejs hjem! s.24 /

Burundis middelklasse
flygter til Rwanda s.34 /

Kronik: Asiens nye
velfærdsstater s.56 /

ERHVERV

Bybønder brødføder
Afrika s.46 /

Varme skader
væksten s.51 /

IFU får nyt
mandat s.51 /

Kobberværk a la
Sovjet s.52 /

KULTUR

Monumenter made in
Nordkorea s.20 /

Stemmerne i mit hoved
er mine venner s.40 /

Bowlerhat på mode
i Bolivia s.44 /

Korrespondenternes
sommerlæsetips s.62 /

FASTE SIDER

Top 61: Shanghai og
småbyerne s.38 /

Kulturen Kort: Black Ass
og Speed Sisters s.61 /

Navne: Tim Whyte ny
MS-general s.64 /

Asiatisk Plads: Kort Nyt
om Danida s.65 /

Indvikling: Verdens
værste nyheder s.66 /

Krigskorrespondenternes
sommerlekture
s.62 /

s.6 /

BISTAND SKAL GÅ TIL DE FATTIGSTE

Udenrigsminister Kristian Jensen vil øremærke 0,2 procent af BNI til lande som Burkina Faso.

s.20 /

ET NORDKOREANSK EKSPORTEVENTYR

Gigantiske monumenter skyder op i Afrika og er en indbringende forretning for regimet i Pyongyang.

s.24 /

USA'S SVÆRE VALG I MELLEMEØSTEN

Konflikterne i Irak, Libyen, Syrien og Yemen kan stoppes – men det kræver helhjertet indsats.

Slumkvarter i Rio vinder kampen

FØR PLANEN om at gøre den brasilianske storby Rio de Janeiro til vært for De Olympiske Lege til sommer var slumkvarteret Vila Autódromo ifølge beboerne en vel-fungerende grøn fave-la, som ikke kendte til kriminalitet og narko-problemer.

Alligevel ville myndighederne anlægge en olympisk park i området og forsøgte at tvinge beboerne ud ved blandt andet at afbryde strømmen. Vila Autódromo blev et symbol på folkelig modstand mod OL.

Nu har de tilbageværende beboere gennem forhandling opnået tilbud om genhusning i rummelige boliger med tilhørende veje, sportsbane og kulturcenter til beboerorganisationen. Og det betragter de som en stor sejr under de givne omstændigheder, rapporterer det britiske dagblad *The Guardian*. • /RH

Libyens sundhedssystem er ved at bryde sammen

2,5 millioner libyere har behov for sundhedsmæssig bistand, vurderer WHO. Årsagen er det politiske kaos i det nordafrikanske land.

AF REGNER HANSEN

HOSPITALER LUKKER, og der mangler uddannet personale og livsvigtig medicin og udstyr. Sådan er den sundhedsmæssige situation i Libyen, hvor det hidtidige system er ved at kollapse.

Det rapporterer FN og private hjælpeorganisationer, heriblandt Læger uden Grænser.

Krisen afspejler sig i, at dødeligheden blandt fødende kvinder stiger, og at vaccinationsprogrammer går i stå. Der er udbrud af mæslinger og polio.

Situationen skyldes det politiske kaos i landet efter Muammar Gaddafis fald i 2011. Meget af det højtuddannede personale, som var udenlandsk, er flygtet. Økonomien er ustabil på grund af fraværet af en egentlig national regering.

Således er der en internationalt anerkendt regering med base i Tobruk i det østlige Libyen. Samme regering er i kamp med islamiske styrker i Benghazi, som er den næststørste by i det nordafrikanske land. Hertil kommer en rivaliserende regering med sæde i den libyske hovedstad, Tripoli.

Der er over 250.000 internt fordrevne ifølge den internationale organisation for migration

(IOM). Hovedårsagen er sammenstød mellem de politiske grupper. I alt over tre millioner mennesker anslås at være påvirket af kampene.

"VI MÅ HANDLE NU"

Verdenssundhedsorganisationen (WHO) fastslog tidligere i år, at 1,9 millioner mennesker har et hastende behov for lægehjælp eller andet sundhedstilsyn. Yderligere 600.000 har brug for humanitær bistand.

"Vi kan ikke afvente en politisk løsning. Vi må handle nu. Der er brug for både finansielle ressourcer og en øget indsats fra det internationale humanitære samfund for at redde de børns, mødres og ældres liv, som er særligt udsatte," siger WHO's repræsentant i Libyen, Syed Jaffar Hussain.

WHO opfordrer alle parter i Libyen til at garantere fri bevægelighed for sundhedspersonel og medicin i landet. Læger uden Grænser er med til at forsyne de resterende hospitaler med medicin og yde lægehjælp til fordrevne og andre nødlidende. Desuden hjælper organisationen med at uddanne sundhedsmedarbejdere i at yde akut behandling. •

Fem u-landsikoner på Times top ti over indflydelsesrige personer

HALVDELEN AF DE ti såkaldte ikoner på en nyligt offentliggjort liste over verdens mest indflydelsesrige personer kommer fra udviklingslande. Listen udarbejdes af det amerikanske nyhedsmagasin Time.

Blandt de ikke-vestlige ikoner er den kinesiske medicinske forsker Tu Youyou samt gynækologen og kirurgen Denis Mukwege fra Den Demokratiske Republik Congo.

Tu Youyou fik Nobelprisen i medicin 2015 for sin indsats for at finde det aktive stof i et traditionelt middel, kinesisk malurt, og omdanne det til et moderne præparat til behandling af malaria. Der er tale om urteekstraktet artemisinin, som blokerer for malariaparasitten.

Behandlingen skønnes at have hjulpet et meget stort antal syge.

Denis Mukwege har etableret Panzi-hospitalet i Bukavu, hvor han og hans kolleger har opereret titusinder af kvinder, som har været udsat for voldtægt og overgreb. Hospitalet består desuden med juridisk og psykosocial bistand.

Mukwege fører samtidig kampagne imod brugen af vold mod kvinder som et våben i krig.

De øvrige tre ikoner fra udviklingslande er den indiske tennisspiller Sania Mirza, den jamaicanske hurtigløber Usain Bolt og den Oscar-belønnede mexicanske filminstruktør Alejandro González Iñárritu, kendt for blandt andet *Birdman* og *The Revenant*. •/RH

Uddannelse til to millioner børn

HVAD DER SVARER til næsten 400 millioner kroner i bistand fra EU, vil sikre over 2,3 millioner børn i udsatte situationer adgang til uddannelse i de nærmeste år.

Det er EU-Kommisjonen, som har bekendtgjort den humanitære hjælpepakke, som er på 52 millioner euro (387 millioner kroner) i 2016.

Pengene kanaliseres gennem FN-organisationer og private hjælpeorganisationer.

"At investere i uddannelse nu til børn, som er fanget i konfliktzoner og andre udsatte situationer, er en investering mod risikoen for en tabt generation. Det er en investering i fremtiden," siger EU's kommissær for humanitær bistand og krisestyring, Christos Stylianides.

Støtten fordeles mellem Afrika, Mellemøsten, Asien, Ukraine, Mellemamerika og Colombia. •/RH

UNDP er mest transparent

FN'S UDVIKLINGSFOND (UNDP) er den mest transparente af udviklingsorganisationerne. Det viser det såkaldte 2016 Aid Transparency Index.

Listen er sammensat af den uafhængige organisation Publish What You Fund, som netop arbejder for transparens.

46 internationale bistandsorganisationer, som tilsammen står for 98 procent af al ikke-statslig udviklingsbistand, er bedømt på deres offentliggørelse af opdaterede og udtømmende oplysninger.

"Udviklingslandene, som vi samarbejder med, har en ret til at vide, hvordan udviklingsbistanden bliver brugt i deres land. Alle de, der kanaliserer midler gennem UNDP, er også berettiget til at vide, hvordan vi anvender de penge, som bliver betroet os," siger UNDP-chef Helen Clark (foto).

Det er andet år i træk, at UNDP topper listen. •/RH

Interview

6/

**”JEG SER MIG SELV
SOM BROBYGGER”**

At bekæmpe fattigdom er fortsat det overordnede mål for udviklingssamarbejdet, siger udenrigsminister Kristian Jensen, der fra bagsædet af en firhjulstrækker i Burkina Faso angiver retningen for fremtiden danske udviklingspolitik.

AF CHRISTIAN ANDERSEN, OUAGADOUGOU

FODBOLDMINISTER. UNDER SIT BESØG I KAMSÉ I BURKINA FASO SAMLER KRISTIAN JENSEN LANDSBYENS BØRN TIL FODBOLDKAMP, FOR SJOV OG FOR AT SKABE OPMÆRKSOMHED OM FN'S 17 VERDENSMÅL.

■ OMTRENT PÅ SLAGET 12, da solen står højest på himlen, og temperaturen for længst har sneget sig op over 40 grader, inviterer Kristian Jensen til fodboldkamp.

Udenrigsministeren gør fagter med armene, og med assistance fra sin presserådgivers gentagne "allez, allez"-råb lykkes det ham at få drengene i landsbyen Kamsé i Burkina Faso med på legen. I ét mylder spuser børn og minister rundt på den bare jord og sparker til de tre fodbolde, der har FN's 17 nye verdensmål påtrykt.

"Victor Borge sagde på et tidspunkt, at den korteste afstand mellem to mennesker er et smil, og hvad får smilet mere frem end at lege? Fodbold er nu engang noget af det sjoveste, verden har opfundet, så det er en god måde at møde folk på," siger Kristian Jensen efter kampen, da han – svedig, men begejstret – har fået sat sig til rette på firhjulstrækkerens bagsæde og hældt en liter vand med druesukker indenbords for at genoprette væskebalancen.

Nu går turen de cirka 130 kilometer retur mod Ouagadougou, hovedstaden i det vestafrikanske land.

Fodboldkampen med børnene i Kamsé tjener også et andet formål end at bringe smilene frem. Video og billeder af kampen skal bruges til at skabe opmærksomhed om FN's 17 Verdensmål og en fodboldturnering for piger under konferencen Women Deliver.

"Fodboldministerens" åbenlyse engagement kan i nogles øjne fore-

komme paradoksalt. Kristian Jensen har i sit første år som minister stået i spidsen for en historisk stor nedskæring af Danmarks udviklingsbistand – fra 0,83 til 0,71 procent af BNI. Men han har samtidig rejst Danmark rundt for at diskutere udviklingspolitik med erhvervsfolk, højskoleelever og borgere. "Skærebrænderministeren" blev han for nylig kaldt i en artikel på Globalnyt.dk; han skærer i den bistand, han synes at brænde oprigtigt for.

"Jeg kan ikke rende fra, at jeg har

“

Jeg kan ikke rende fra, at jeg har skåret i bistanden, og det vil jeg heller ikke. Jeg står ved de prioriteter, vi har haft, og jeg mener, det var rigtigt at flytte penge over i sundhedsvæsenet.

Kristian Jensen

skåret i bistanden, og det vil jeg heller ikke. Jeg står ved de prioriteter, vi har haft, og jeg mener, det var rigtigt at flytte penge over i sundhedsvæsenet," siger Kristian Jensen, da kortegen på over 20 biler med minister, kronprinsesse Mary, en flok embedsmænd, livvagter fra PET og repræsentanter fra burkinsk og dansk presse er sat i bevægelse.

LANGSIGTET BISTAND

Uden for bilens vinduesruder passerer det afsvedne landskab forbi. Her og der har en hyrdehæng søgt ind under

en trækrone; skygge er lige så sparsom her som den vegetation, de afmagrede geder og køer nipper af.

Burkina Faso er et af verdens allerfattigste lande, og i en tid hvor trenden i Danmarks udviklingssamarbejde går i retning af mere humanitær bistand til nærområderne og øget fokus på at pleje danske interesser gennem bistanden, kan det være svært at se, hvorfor godt og vel en milliard danske skattekrone over de næste fem år skal bruges her. Men det er der gode grunde til, mener Kristian Jensen:

"For det første skal vi hjælpe med at stabilisere Burkina Faso, som har en klar og stærk demokratisk tendens," siger han og henviser til de massive folkelige protester mod den nu afsatte præsidents forsøg på at ændre landets forfatning i 2014 og kupforsøget fra præsidentgarden i september 2015.

"For det andet skal vi bidrage til at stabilisere hele regionen, så terrorister ikke får lov til at gøre Vestafrika usikker," tilføjer han med tanke på truslen fra militante islamister i de omkringliggende lande Mali, Niger, Algeriet og Libyen.

"Og så er der den klassiske årsag til, at vi er her, nemlig for at bekæmpe fattigdom. Vi må aldrig glemme, uanset hvor mange andre lag der bliver lagt ovenpå undervejs, at udviklingsbistandens *raison d'être* er at bekæmpe fattigdom. Den fattigdom, som fastholder folk i fornedrelse, som gør, at folk ingen udviklingsmuligheder har og ikke kan træffe beslutninger for deres eget liv. Det er lige så gældende i dag, som det var i 1962, da vi begyndte at give udviklingsbistand," siger Kristian Jensen.

Danmark har ydet bistand til Burkina Faso siden 1973, og landet har været en relativt stabil og fredelig oase i en ellers uroplaget region. Er Burkina Faso ikke netop et eksempel på, at den langsigtede bistand er enormt vigtig i den samlede portefølje af bistand?

"Jo, det synes jeg, det er," siger Kristian Jensen. "Det at vi ikke bare prioriterer de akutte katastrofer og kun giver nødhjælp, men også tænker langsigtet og fastholder støtten, når det er svært, og udviklingen går langsomt, gør Danmark til en stabil partner."

Men en stadig større andel af udviklingsbistanden går til at modtage flygtninge i Danmark, og i Finansloven for 2016 åbnes for, at hvis antal-

GIV EN GED! SOM DET ER SKIK OG BRUG I BURKINA FASO, FIK KRISTIAN JENSEN OG KRONPRINSESSE MARY GAVER AF HØVDINGEN UNDER DERES BESØG I KAMSÉ. FIRE HØNS TIL KRISTIAN JENSEN OG EN GED TIL KRONPRINSESSEN.

let af flygtninge stiger mere end forventet, vil man i princippet kunne skære yderligere i udviklingsbistanden. Står det ikke i modsætning til ambitionen om at være en stabil partner?

”Jo, det er en modsætning,” erkender Kristian Jensen, som dog ikke er til sinds at sætte et loft over, hvor stor en andel af udviklingsbistanden der må gå til modtagelse af flygtninge, som Sverige har gjort.

”Jeg ville rigtig gerne kunne love et bestemt beløb og planlægge ud fra det, det ville gøre hele indsatsen meget mere effektiv, men jeg kan ikke beslutte, hvor mange flygtninge der vælger at komme til Danmark. Derfor har vi den ukendte variabel, og det er jeg nødt til at planlægge efter.”

FOLKELIG OPBAKNING

Da delegationen ankom til Kamsé, blev Kristian Jensen og kronprinsesse Mary bænket under et stråttækt halvtag. Landbyens høvding, klædt i kongebå heldragt og med et scepter i hårdt træ med udskårne mennesker og dyr, bød på en kalabas med velkomstdrik serveret i en blå plasticop. Først drak kronprinsessen, så udenrigsministeren.

”Det smagte som en tynd meljævning,” siger Kristian Jensen, som nu drikker en af de kolde colaer fra køletasken i bilen.

Der kan synes umådelig langt fra de runde, stråttækte lerhytter i Kamsé til Hjørring Bibliotek, Grundfos i Bjerlingbro og Krogerup Højskole, hvor Kristian Jensen i løbet af foråret var på besøg for at samle input til en ny strategi for Danmarks udviklings samarbejde. Udenrigsministeren ser det som en af sine fornemste opgaver at gøre det spænd mindre.

”Et eller andet sted ser jeg mig selv som budbringer eller brobygger i forhold til kunne bringe nogle personlige historier med hjem om, hvad det er, dansk udviklingsbistand betyder, og så diskutere det med danskerne. Udviklingspolitik og det at skabe udvikling skulle gerne være mere end det, der foregår, når vi sætter nogle penge af på finansloven. Det skulle også gerne være noget, folk tager til sig, har lyst til at engagere sig i og bakker op om i det, de gør på deres arbejdsplads, i foreningslivet og på uddannelsesinstitutionerne,” siger Kristian Jensen og tilføjer: ”Vi kan godt skændes – og

det gør vi ofte – om, hvor meget Danmark skal gøre, men vi kan simpelt hen ikke skændes om, hvorvidt det, Danmark gør, er fremragende. For det er det bare.”

GRUNDTVIG TIL FOLKET!

Så hvad bliver pejlemærkerne i den nye strategi for Danmarks udviklings samarbejde, som Kristian Jensen lægger frem på Folkemødet på Bornholm? I Peter Taksøe-Jensens udredning om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik lægges der op til en stærkere kobling af udviklingssamarbejdet og danske interesser. Men det hører ikke til blandt udenrigsministerens væsentligste prioriteter:

”Egennytte kommer ikke til at være noget bærende element i den nye udviklingsstrategi. Men i det omfang, vi kan kombinere andres nytte med egen nytte, er det en måde, hvorpå vi kan skabe endnu mere udviklingsbistand,” siger Kristian Jensen.

At anvende den statslige bistand ”katalytisk”, altså bruge offentlige penge som murbrækker til at rejse private penge til investeringer i udviklingslandene, bliver centralt for Danmarks fremtidige udviklingssamarbejde. Klimainvesteringsfonden og Landbrugsinvesteringfonden er allerede etableret, og Kristian Jensen bebuder også en nytænkning af Investeringfonden for Udviklingslande (IFU).

På ny trænger den burkinske virkelighed sig på. Langs landevejen ind mod Ouagadougou, er der talrige boder med mangofrugter og illegalt importeret benzin på flaske. Udbuddet synes væsentligt større end efter spørgslen.

Hvis udviklingssamarbejdet i højere grad bindes op på private investeringer, risikerer man så ikke, at de fattigste lande som Burkina Faso, hvor potentialet for at tiltrække udenlandske investeringer er beskedent, lades i stikken?

”Størstedelen af de statslige midler, altså den klassiske udviklingsbistand, skal gå til de lande, der endnu ikke har fået et økonomisk løft, lande som Burkina Faso,” forsikrer Kristian Jensen. ”Bare se ud ad vinduerne her, der er virkelig tale om et land, der har en kæmpe rejse foran sig.”

Venstre-regeringen har derfor også som erklæret mål, at Danmark forpligter sig til at leve op til FN's målsætning om at øremærke 0,2 procent af

DANMARK OG BURKINA FASO

- Burkina Faso har 18,9 mio. indbyggere og en årlig befolkningstilvækst på over tre procent.
- Landet er et af verdens fattigste, gennemsnitsindkomsten pr. indbygger var i 2015 1.800 dollar, og på UNDP's Human Development Index ligger Burkina Faso nummer 183 ud af 188 lande.
- Danmark har givet udviklingsbistand til Burkina Faso siden 1973.
- Under sit besøg i Burkina Faso 26.-28. april underskrev Kristian Jensen en aftale om et nyt femårigt udviklingsprogram med den burkinske regering.
- Programmet har et budget på godt 1,1 mia. kr. fra 2016 til 2020. Det omfatter budgetstøtte til Burkina Fasos statsfinansier, et vandsektorprogram, et menneskerettigheds- og stabiliseringsprogram, der blandt andet yder støtte til Burkina Fasos civilsamfund, samt støtte til privatsektoren i landet.

Kilder: CIA, UNDP & Udenrigsministeriet.

BNI til de såkaldte LDC-lande (Least Developed Countries).

Centralt i den nye udviklingsstrategi bliver også indgåelse af partnerskaber – både med virksomheder, men i høj grad også med ikke-statslige organisationer.

”I alle de lande, vi arbejder i, skal civilsamfundet have særligt fokus. Den måde, vi fra dansk side er i stand til at lave samfundsopbygning på ud fra Grundtvigs tankegang, engagerende og ligeværdig, er der mange lande, der vil kunne have gavn af,” siger Kristian Jensen og peger på, at Danmarks trofaste støtte til civilsam-

AUDIENS. BURKINA FASO FIK NY PRÆSIDENT I JANUAR EFTER EN TURBULENT PERIODE I 2014-15 MED FOLKELIGE PROTESTER OG ET FEJLSLAGT MILITÆRKUP. DEN NY PRÆSIDENT, ROCH MARC CHRISTIAN KABORÉ (NUMMER TRE FRA HØJRE), TOG IMOD KRONPRINSESSE MARY OG KRISTIAN JENSEN.

FREMTIDENS BISTAND

.....

- Udenrigsminister Kristian Jensen præsenterer på Folkemødet på Bornholm sit forslag til en ny udviklingspolitisk strategi. Strategien skal derefter i offentlig høring, inden Folketingets partier forhandler den endelige strategi på plads i efteråret.
- FN's 17 nye verdensmål bliver et væsentligt pejlemærke for strategien. Enkelte af de 17 mål ventes at blive gjort til særlige danske prioriteter, herunder mål nummer 5 om ligestilling og mål nummer 7 om ren energi.
- I den nye strategi skelnes mellem tre kategorier af udviklingslande: 1) fattige og skrøbelige, 2) fattige, men stabile og 3) vækstøkonomierne. Med den ny strategi øges fokus på at bistå med stabilisering i skrøbelige stater – bl.a. for at modvirke flygtningestrømme og migration.

fundet i Burkina Faso kan have været en medvirkende årsag til, at burkinerne så stålfast satte sig imod kupforsøget i efteråret.

OP AF SOFAEN

Efter at kortegen har gjort stop på Hotel Silmande i Ouagadougou, og Kristian Jensen har skiftet de sandfarvede zip off-bukser og den løsthængende skjorte ud med slips og jakkesæt, aflægger han visit hos Burkina Fasos nyligt valgte præsident, Roch Marc Christian Kaboré. Dernæst går turen til finansministeriet. Her sætter Kristian Jensen og Burkina Fasos kvindelige finansminister, Rosine Coulibaly, deres signatur på en ny aftale om udviklingssamarbejde, som de danske skatteydere bidrager til med godt en milliard kroner over fem år – heraf en del som regulær budgetstøtte til den burkinske stat.

“

Der er ingen tvivl om, at folk med god hukommelse vil kunne finde mange hvide elefanter i den danske bistand.

Kristian Jensen

Vil den milliard så gøre livet nemmere for burkinerne? Vil Burkina Faso om fem år indtage en højere plads på Human Development Index, hvor landet i øjeblikket roder rundt i bunden som nummer 183 ud af 188 lande? El-

ler var pengene bedre brugt på overbelagte sygehuse og nedslidte skoler i Danmark?

Blandt økonomer har der i de senere år bredt sig en skepsis i forhold til udviklingsbistandens nytteværdi. Nobelpristageren i økonomi i 2015, Angus Deaton, har for eksempel argumenteret for, at den bilaterale bistand til landene i Afrika har gjort mere skade end gavn og bidraget til at fastholde korrupte statsledere ved magten. Hvor stiller den liberale Kristian Jensen sig i den debat?

”Når nogen kritiserer udviklingsbistanden, skal man lytte og overveje, om der er noget, man kan lære af. Men der er forskel på at udtale sig om udviklingsbistand generelt på globalt plan og på at forholde sig til Danmarks udviklingspolitik. Vi har en sammentænkt og helhedsorienteret indsats, hvor vi både arbejder direkte med regeringer, med ngo'er, med projektstyring, hvor det er nødvendigt, og med politikformulering, hvor det er muligt,” siger Kristian Jensen og tilføjer: ”Det bevirker, at Danmark vurderes til at være det land, hvis udviklingspolitik har den største *impact*. Derfor tror jeg på, at Danmarks bistand er rigtig.”

Så mange andre kunne lære af den danske model?

”Ja. Mange lande har en *one size fits all*-model for deres udviklingssamarbejde. Historisk har vi haft lidt samme tendens. Og der er ingen tvivl om, at folk med god hukommelse vil kunne finde mange hvide elefanter i

den danske bistand. Men vi har transformeret og forandret dansk udviklingsbistand de seneste 15 år til at være den mest effektive og mest gennemtrængende udviklingspolitik, noget land har. Det synes jeg, vi skal være stolte af.”

Ikke desto mindre dukker der til stadighed historier op om misbrug af danske bistandsmidler, senest om korrupktion i Afghanistan ...

”Vi gør alt, hvad vi kan, for at nedbringe og bekæmpe korrupktion og sikre de rigtige kontrolmekanismer. Vi kan bare ikke love, at korrupktion ikke forekommer. For vi arbejder i lande og samfund, hvor korrupktion er udbredt. Den risikovillighed er vi som politikere nødt til at have,” pointerer Kristian Jensen.

”Der er ikke noget nemmere end at ligge hjemme i sofaen og sige, at alt det, andre gør, er forkert. Men vil man gøre en reel forskel, er man i min verden nødt til at komme op af sofaen og gøre en indsats.”

Den indsats kan også bestå i at spille fodbold på en mark i Burkina Faso. •

Vælg en bank

- der låner penge til verdens fattige!

Vil du være med til at bekæmpe fattigdom?

Så vælg Oikos som dit pengeinstitut.

Oikos er et pengeinstitut med samvittighed!

Du kan være sikker på, hvad dine penge bliver brugt til. Dine penge arbejder blandt verdens fattige, indtil du selv skal bruge dem.

Vi drømmer om en mere retfærdig verden, og vi lader det ikke blive ved drømmen.

Penge gør forskel - det gør vi også!

Oikos investerer i mikrolån og bæredygtige projekter i udviklingslande, som hjælp til selvhjælp for verdens fattige. Oikos' mangeårige samarbejdspartnere har fokus på kvinderne og de sociale resultater, som projekterne skaber.

Vælger du Oikos som din bank, giver du dit personlige bidrag til FN's Verdensmål for 2030.

Se hvordan du bliver kunde på www.oikos.dk

Oikos henvender sig til private kunder, foreninger og organisationer, iværksættere og mindre virksomheder.

Oikos samarbejdspartnere: Folkekirkens Nødhjælp, Strømmestiftelsen Norge, Oikocredit Holland og SIDI Frankrig.

Nørregade 6, 1. sal, 1165 København K · T. 3336 2332 | kbh@oikos.dk
Vestergade 48F 1. sal, 8000 Århus C · T. 8668 2333 | aarhus@oikos.dk

U-lande bliver ikke hørt om skatte-regler

OVER 100 udviklingslande har kun en meget begrænset rolle i forhandlinger om internationale regler for skattesamarbejde. Og dette på trods af lægger såsom de såkaldte Panama-papirer, som viser, at en manglen af mulighed for beskatning koster dyrt.

Det siger Tove Maria Ryding, som er koordinator for skatteretfærdighed i Eurodad, et netværk af europæiske ngo'er om gæld, skat og andre spørgsmål af betydning for økonomien i udviklingslande.

Skattereglerne udarbejdes i industrilandenenes økonomiske samarbejdsorganisation OECD. G77 og Kina, som tilsammen repræsenterer et firdobbelte antal lande, har "gentagne gange" opfordret til, at det overlades til FN at stå for skattesamarbejde, så proceduren bliver mere demokratisk. • /RH

Rohingyaer i klemme

■ DET STORE ANTAL mennesker fra den muslimske rohingya-befolkningsgruppe i Myanmar (Burma) har stadig ikke tålelige forhold i deres eksil her et år efter deres flugt fra forfølgelse i hjemlandet.

Det fremgår af en nylig fælles rapport fra den sydøstasiatiske menneskerettighedsorganisation Fortify Rights og rohingyaernes organisation i Storbritannien på basis af en fact-finding-rejse.

Efter en livsfarlig sejlads i både er flere hundrede rohingyaer ankommet til Malaysia, Thailand og Indonesien, og her er de interneret i lejre, som ifølge rapporten er overbefolkede og plaget af sygdomme.

Missionen fik også meldinger fra rohingya-flygtninge om, at de bliver udsat for afpresning af myndighederne. I Thailand er de i fare for at blive genstand for menneskehandel.

Flygtninge har ingen sikker retsstilling i to af de tre lande, da hverken Malaysia eller Indonesien har underskrevet FN's Flygtningekonvention.

FN's Flygtningehøjkommissariat forsøger at overtale de malaysiske myndigheder til at tillade rohingya-flygtninge at leve i et af de ret store rohingya-lokalsamfund i landet. I Indonesien (foto) er der ringe kontakt med rohingya-flygtninge, som er i Aceh-provinsen. Det forlyder, at de har et ønske om at komme til Malaysia.

Samtidig fortsætter overgrebene på rohingyaer i Myanmar. 145.000 er lukket inde i lejre. Over en million er i praksis statsløse, hedder det i rapporten. • /REGNER HANSEN

Også Afrika plages af narkotika

HASH OG DET amfetamin-lignende stof kat har været brugt gennem årtier i Afrika, men nu er der ved at ske et skifte til hårdere narko. Det skyldes foruden stigende velstand, at Afrika er blevet et af stoppene på ruten for kokain og heroin til Europa.

Det rapporterer det britiske nyhedsmagasin *The Economist*. Kokain bliver transporteret i små både og fly fra Sydamerika til Vestafrika, hvorfra det føres videre til Europa. Der forbliver dog så meget i regionen, at kokainmisbrug nu skønnes at væ-

re et lige så stort problem i Vestafrika som i Europa.

I Østafrika er det heroin, som er den største svøbe. Heroinen kommer fra Afghanistan og Pakistan på sin vej til Europa, men forsyner også det lokale marked i Kenya, Etiopien og andre afrikanske lande.

En ekstra udfordring i narkobekæmpelse på det afrikanske kontinent er den udbredte korruption. • /RH

THE INTERNATIONAL

Academy and Boarding School of Denmark

*Intercultural
Competence*

*Academic
Excellence*

*Personal
Development*

*Friends
for Life*

MEET YOUR WORLD

theinternational.dk

*English-Speaking
Efterskole*

*Trips to Europe
and Beyond*

*Brand New
Campus*

*Own Bus
Service*

NYRESVIGT PÅ NICARAGUANSK

I Chichigalpa i Nicaragua dør mænd i epidemisk omfang af en mystisk nyresygdom. De pårørende skyder skylden på pesticider brugt i plantagerne med de sukkerrør, der er hovedingrediens i den populære Flor de Caña-rom.

14/ AF ERIKA BRENNER, CHICHIGALPA OG MANAGUA, NICARAGUA

■ María Socorro Martínez tager imod foran sit beskedne hjem i Chichigalpa. Hun bor i det område, der i folkemunde kaldes "Enkernes ø".

Hun skræller frugt sammen med en lille flok børn – en nevø, et barnebarn og to af børnene med mand nummer to – mens hun fortæller sin historie.

"Min første mand blev ramt af nyresvigt i 1995 og døde i 1997. Han havde arbejdet i sukkerplantagerne i mange år. Jeg passede hans børn, fordi hans første kone forlod ham, da han viste tegn på sygdom."

María er 45 år gammel, men ser ældre ud; hendes ansigt er præget af hårdt arbejde og stor sorg.

"Det var hårdt. Dengang vidste man ikke, hvad det ville sige at have nyresvigt, og man fik ingen sundhedsydelser eller pension."

María begravede sin mand på sukkerplantagens gravsted.

"I dag er gravpladsen jævnet med jorden for at give plads til flere sukkerrør. Min ældste søn arbejder der nu. Det er det eneste job, han kan få," fortæller hun.

HØJ DØDELIGHED

María Socorro Martínez' historie er langt fra enestående. Hun er en af cirka 10.000 enker i Chichigalpa. Her, cirka 130 kilometer nord for Nicaraguas hovedstad, Managua, er mindst 9.500 mennesker døde af nyresvigt siden 2000, og yderligere 25.000 er ramt af sygdommen ifølge sammenlutningen af ofre for nyresvigt i Nicaragua (ANAIIRC).

Der er en årsagssammenhæng mellem pesticider og nyresvigt, men vi kender endnu ikke dynamikken.

Julio Sánchez, biolog ved Nicaraguas pesticidkommission

Er man en ung mand i Chichigalpa, er der således hele 50 procent sandsynlighed for, at man dør af nyresvigt. Og endnu større risiko, hvis man har arbejdet i landets største sukkerrørspantage, San Antonio. Her høstes de

sukkerør, som den nicaraguanske koncern Grupo Pellas fremstiller den verdensberømte rom Flor de Caña af.

Nogle år efter sin første mands død mødte María Socorro Martínez sin nuværende mand, Vidal, der også arbejdede i plantagerne. I 2002 blev han også ramt af nyresvigt og fyret. Forud for høstsæsonen bliver arbejderne testet for kreatinin i blodet. Et forhøjet niveau er tegn på, at man er ramt af nyresvigt, og det er ensbetydende med en fyreseddel.

Vidal blander sig i samtalen. Efter fyringen arbejdede han med "hvad som helst" for at skaffe mad på bordet. Hans seneste job var i en sukkerplantage i Honduras, hvor man ikke tester for kreatinin.

"Men jeg blev nødt til at tage hjem. Jeg var for syg," fortæller han og viser sine hævede ben frem, et af sygdommens typiske symptomer.

Vidal er 38 år, hans kreatininniveau i blodet er 5,4 mg/dL. Det betyder, at han er i sidste fase af sygdommen. María har udsigt til at blive enke igen inden for et par år.

EN LANDARBEJDER HØSTER SUKKERRØR, INDSMURT I SOD OG ASKE FRA AFBRÆNDINGEN AF OVERFLØDIGE BLADE DAGEN FORINDEN.

DER ER FÅ ALTERNATIVER TIL ARBEJDET I SUKKERRØRSMARKERNE FOR DRENGE OG MÆND I CHICHIGALPA.

SORG. ENDNU EN BEGRAVELSE I CHICHIGALPA. AFDØDE BLEV 36 OG NÅEDE AT ARBEJDE 12 ÅR I SUKKERRØRSPLANTAGERNE, FØR HAN DØDE AF NYRESVIGT.

GRUPO PELLAS-KONCERNEN

- San Antonio-plantagen er en del af selskabet SER, der med sukkerrør som råvare producerer rom, sukker, ætanol og elektricitet i Nicaragua og andre mellemamerikanske lande. SER hører ind under Grupo Pellas-koncernen med cirka 25 selskaber. De andre, spredt over Mellemamerika og Caribien, er inden for bilindustri, frugtproduktion, turisme, telekommunikation med mere.
- Carlos Pellas, "Sukkerkongen", er direktør for koncernen og Nicaraguas første milliardær. Han betragtes som en af Mellemamerikas mest magtfulde personer.
- Flor de Caña er et af Grupo Pellas' stjerneprodukter, og rommen har vundet 150 internationale præmier siden 2000.
- I 2009 organiserede nicaraguanske og internationale universiteter en kampagne mod Flor de Caña gennem de sociale medier. Grupo Pellas svarede med blogs og hjemmesider, hvor de fortalte om sociale projekter og forskning i nyresvigt.

SMÅ SEJRE

"Selv hundene får en mere værdig død," siger Carmen Ríos, 60 år og for kvinde for ANAIRC, mens hun kikker ned på sin trebenede hund, Pitufa, der blev kørt over uden for hendes lille skur ved en af Managuas mest trafikerede rundkørsler.

Skuret skulle have været en midlertidig bolig, men efterhånden har Carmen Ríos boet her i knap 11 år. Ligesom hundredvis af andre ofre for nyresvigt har hun siden 2005 camperet i hovedstaden, tæt på Grupo Pellas' hovedkontor. I dag er gruppen fra ANAIRC skrumpet ind til 60-70 personer. Mange er døde undervejs.

"Jeg er vanvittig af sorg og vrede. Derfor sidder jeg her. Omverdenen

skal have besked om vores situation," siger Carmen.

ANAIRC har besat sygesikringskontoret 22 gange og opnået to vigtige mål: pension og sundhedsydelse til de ramte – også dialyse.

“

I dag er gravpladsen jævnet med jorden for at give plads til flere sukkerrør. Min ældste søn arbejder der nu.

María Socorro Martínez,
enke

"Det er en stor sejr, og regeringen (Sandinistpartiet FSLN med Daniel

Ortega i spidsen, red.) har været imødekommende," mener Carmen Ríos.

De syge og deres pårørende har demonstreret uden for Grupo Pellas hovedkontor utallige gange, og også dette har båret frugt: Arbejderne i plantagerne har fået bedre forhold og bliver blandt andet tildelt væske med saltindhold for at modvirke dehydrering. Den største sejr kom i februar i år: Grupo Pellas holdt op med at outsource arbejdet i plantagerne:

"På den måde har de mere kontrol over arbejdsforholdene, og de ramte arbejdere får mulighed for pension," forklarer Carmen Ríos.

Men ANAIRC kræver også erstatning for deres lidelser:

"Vi har indleveret fire ansøgninger

SØNNEN PÅ 12 PLE-
JER SIN 35-ÅRIGE
FAR, DER EFTER 15
ÅRS ARBEJDE I SUK-
KERRØRSPANTA-
GERNE LIGGER FOR
DØDEN. AF FRYGT
FOR REPRESSALIER
ØNSKER ARBEJDER-
NE IKKE AT FÅ DERES
NAVNE FREM.

“

Arbejderne drikker alkohol efter arbejdet og tager hovedpinepiller for tømmermændene næste dag. Det er hovedårsagen til, at de bliver syge.

Carla Palazio, repræsentant for Grupo Pellas

om erstatning, men de vil ikke tale med os. Men vi giver ikke op, før det sker,” slår Carmen Ríos fast.

HELE FAMILIEN RAMT

Carmen Ríos voksede op på San Antonios sukkerrørsplantager i Chichigalpa. I 2002 mistede hun sin første mand. Så fulgte en bror i 2006. Fire år senere var det farens tur. Alle døde af nyresvigt. Og nu har hun lige afleveret en ansøgning om pension til en af sine sønner. Alder: 32 år, diagnose: nyresvigt.

Også mennesker, der ikke har arbejdet i plantagerne, bliver ramt. Carmen Ríos' far var chauffør, og hendes bror læge på sukkerplantagens egen sundhedsklinik. Kvinder, der aldrig har sat

deres fod i sukkerrørsmarkerne, og små børn får også sygdommen. Carmen Ríos selv har en leversygdom.

”Vi er som en tidsindstillet bombe: Enten bliver vores nyrer ramt, eller også er det lungerne, hørelsen, maven, leveren.”

For Carmen Ríos er årsagen klar: ”Vi drikker alle af det samme vand. Og vandet er forurenat af de pesticider, der bliver brugt i plantagerne.”

Julio Sánchez, biolog fra Nicaraguas pesticidkommission, har gennem mange år undersøgt forholdene på sukkerplantagerne i Chichigalpa. Han er enig med Carmen Ríos.

”Men de gifte, der bruges, går normalt ikke ud over nyrerne,” forklarer han.

Derfor mener Sánchez, at årsagen må være, at pesticiderne blander sig med giftstoffer, der i forvejen findes i jorden.

”Der opstår kemiske cocktails, der er endnu farligere end de oprindelige pesticider. Og de kan forårsage nye sygdomme,” er hans hypotese.

Men der hersker stor uenighed om årsagen til nyresvigtepidemien. Det svenske universitetshospital Karolinska Institutet har gennem mange år forsket i nyresvigt i Nicaragua og El Salvador, der også er hårdt ramt.

”I starten hældede man til pesticidteorien,” siger Carl-Gustaf Elinder, professor i nyremedicin og epidemiologi fra Karolinska.

MARÍA SOCORRO MARTÍNEZ, MISTEDE SIN FØRSTE MAND TIL NYRESYGDOMMEN OG NU ER HENDES ANDEN MAND, VIDAL, OGSÅ HÅRDT RAMT AF SYGDOMMEN.

CARMEN RÍOS, HAR MISTET SIN MAND, SIN FAR OG SIN BROR TIL NYRESYGDOMMEN. NU STÅR HUN I SPIDSEN FOR DE PÅRØRENDES SAMMENSLUTNING ANAIRC.

”Den skyldige i en forbrydelse befinder sig ikke altid i nærheden af gerningsstedet,” siger han med en analogi.

Han mener, at sygdommen er forbundet med lange arbejdsdage, for lavt salt- og væskeindtag og for meget smertestillende medicin. Han planlægger fortsatte studier i Nicaragua

og andre ramte lande, blandt andet Sri Lanka, hvor arbejdere i risplantager også får nyresygdomme.

TØMMERMÆND

Grupo Pellas har selv investeret otte millioner dollar i forskning i nyresvigt, og ifølge den største undersøgelse, foretaget i samarbejde med et

universitet i Boston og finansieret af Verdensbanken, er der ikke nogen sammenhæng mellem nyresvigt og pesticider.

”Arbejderne drikker alkohol efter arbejdet og tager hovedpinepiller for tømmermændene næste dag. Det er hovedårsagen til, at de bliver syge,” mener Carla Palazio, fra San Antonios bestyrelse.

Julio Sánchez mener, at det er forkert at give arbejderne skylden for sygdommen; virksomheden må tage ansvar. Carla Palazios teori giver heller ikke svar på spørgsmålet om, hvorfor også kvinder og børn bliver syge:

”Der er en årsagssammenhæng mellem pesticider og nyresvigt, men vi kender endnu ikke dynamikken. Vi har brug for en tilbunds gående, neutral og tværfaglig undersøgelse,” vurderer Julio Sánchez, der peger på, at man må tage højde for faktorer som miljø, klimaændringer, vandmangel, udvidelse af sukkerplantager, madsikkerhed og industriel brug af pesticider. •

TAGET AF HYLLERNE I SVERIGE, TIL SALG I DANMARK

Mens det svenske Systembolaget for længst har indstillet salget af Flor de Caña på grund af forholdene på plantagerne i Nicaragua, har ingen af de danske grossister eller leverandører planer om at droppe salget.

AF ERIKA BRENNER

■ Det svenske spiritusmonopol Systembolaget tog Flor de Caña ud af sit sortiment i 2014, da man var blevet klar over ”de forfærdelige forhold” i Nicaragua. I Danmark kan man derimod stadig nyde de gyldne dråber på barer og cafeer eller bestille en flaske hjem med nogle få museklik.

Udvikling har kontaktet en række danske grossister og leverandører af Flor de Caña for at forholde dem problemerne på plantagerne i Chichigalpa. De fleste reagerede med forfærdelse over situationen i Nicaragua, men ingen bebudede, at de ville droppe salget.

Gebr. Heinemann Retail Danmark, der driver Tax Free-butikkerne i Københavns Lufthavn, henviste til Grupo Pellas, men sagde, at de ”ville følge situationen nøje”. Andre leverandører henviste til importøren, firmaet Strandgaarden, som også henviste til Grupo Pellas og afviste at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt man vil overveje at stoppe importen.

Det valgte det svenske Systembolaget altså at gøre i 2014. Og siden da har spirituskæden skærpet den interne kontrol med et nyt adfærdskodeks, hvor hver enkelt leverandør i produktions- og distributionskæden

holdes ansvarlig for, at kodeksets principper filtreres nedad i kæden, så der opstår en kaskadeeffekt.

”For at vi kan genoptage salget af Flor de Caña må selskabet (Grupo Pellas, red.) leve op til alle kravene i kodekset,” siger Systembolagets pressechef, Lennart Agén, der ikke mener, at forbrugeren skal tage stilling til køb eller ikke-køb af et produkt som Flor de Caña.

”Vi stræber efter, at kunden skal føle sig tryk ved, at de produkter, vi sælger, bliver produceret under retfærdige forhold for både mennesker og miljø.” •

Foto: Lars Svankjær - Air Greenland

VR Travel

OPTIMIZE YOUR TRAVEL BUDGET

Dyre flybilletter?

Nej tak! Hvorfor betale mere for din virksomheds flybilletter end højest nødvendigt?

Foto: Qantas

Foto: Qantas

Hos VR Travel hjælper vi dagligt vore kunder med store besparelser på flybilletpriserne.

Test os af på din næste rejse

VR Travel er trænet i at navigere i prisjungen og vi ved hvordan billetterne kan købes billigst ind.

Kontakt os for et uforpligtende møde, hvor vi gennemgår besparelsesmulighederne for din virksomhed.

Danmark: +45 7642 9999

Grønland: +299 322 899

eller send en mail til info@vr-travel.com

**Greenland
Canada
Indien
Australien
Danmark**

Business Travel

www.vr-travel.com

DE STØRSTE HELTE

Et nordkoreansk firma er blevet rejsende i statuer og monumenter, som de strør ud over Afrika. Det indbringer den trængte stat millioner af dollar. Udvikling tegner et portræt af paristatens store eksporteventyr.

AF JEPPE VILLADSEN

20/

■ DET VAR MOD slutningen af sin anden embedsperiode, at Senegals præsident Abdoulaye Wade besluttede, at hans præsidentskab skulle afsluttes med maner. En skulptur skulle rejses. Og ikke en hvilken som helst skulptur, men Afrikas største, en 49 meter himmelstræbende bronzekolos på toppen af hovedstadens højeste bakketop.

Den slags er naturligvis ikke billigt, men præsidenten mente, at prisen på omkring 150 millioner kroner var godt givet ud, selvom det var midt under den globale finanskrisen i slutningen af 00'erne.

Statuen, der er verdens største bronzeskulptur og tre meter højere end den amerikanske Frihedsgudinde, er udtænkt og - hævder Wade - designet af præsidenten selv: en muskel-svulmende mandeskikkelse i bar overkrop, der holder en kvinde og et barn i sine arme. Statuen - *Le Monument de la Renaissance africaine* - skal symbolisere en afrikansk genfødsel efter århundreder med slaveri og kolonialisme. Manden, med fast blik og gi-

gantiske skuldre, er omtrent dobbelt størrelse af kvinden. Med brysterne struttende og håret kastet bagud af vinden skal man ikke være hårdkogt freudianer for at få øje på de seksuelle undertoner. Statuen damper af sex.

Kvindens blottede højre bryst og bare lår vakte ikke lutter begejstring i det muslimske Senegal. Også præsidentens beslutning om, at 35 procent af entreindtægterne fra de "hundretusinder af turister", han forventede ville strømme til det svulmende monument, skulle gå til ham selv, vakte modstand. Wade begrundede sin andel af kagen med, at han som idemager havde "de intellektuelle rettigheder" til projektet.

MED AFRIKANSKE HOVEDER

Kritikken voksede, da det viste sig, at statuen ikke var tegnet af præsidenten selv, men af et nordkoreansk firma med en lang række kæmpeskulpturer og monumenter rundtom i Afrika på samvittigheden: en statue af Benins

sidste konge, Béhanzin, et kulturcenter til minde for Angolas første præsident, socialisten Agostinho Neto, en statue af DR Congos tidligere præsident Laurent Kabila, en regeringsbygning og forskellige krigsmindesmærker i Namibia. For at nævne nogle få.

Mansudae Overseas Projects hedder den statsejede nordkoreanske virksomhed, som opfører monumenter, museer og statuer over hele verden, men langt de fleste i Afrika. Firmaet har tjent mindst 160 millioner dollar på afrikanske byggeprojekter siden år 2000, vurderer det uafhængige sydkoreanske nyhedssite DailyNK. Alene på monumenteksporten til Namibia skal Nordkorea have tjent 66 millioner dollar.

Den oplysning fik Senegals fagforeninger på barrikaderne, provokeret af, at statuen skulle opføres med udenlandsk arbejdskraft på et tids-

LE MONUMENT DE LA RENAISSANCE AFRICAINE I SENEGALS HOVEDSTAD DAKAR ER VERDENS STØRSTE BRONZE-SKULPTUR OG TRE METER HØJERE END DEN AMERIKANSKE FRIHEDSGUDINDE.

punkt, hvor arbejdsløshedsprocenten lå tæt på 50. Mens man på den lokale kunstscene undrede sig over, at det ikke havde været muligt at finde en afrikansk kunstner til opgaven. Resultatet var "uafrikansk", mente mange, både med henvisning til skulpturens sovjetagtige fremtoning og den afbildede mand og kvinde, der mere lignede asiater end afrikanere. Abdoulaye Wade krævede simpelthen, at skulpturen blev omdesignet.

"Den skal have afrikanske hoveder!" buldrede den alderstegne præsident. Og det fik den så.

Det er langt fra den eneste gang, at Mansudaes manglende evne til at udføre realistiske afrikanske ansigter er blevet kritiseret. Hvilket muligvis ikke burde komme som nogen stor overraskelse, eftersom Mansudaes fine håndværksmæssige kunnen er blevet opøvet i arbejdet med tusinder og atter tusinder af skulpturer, monumenter, malerier og bannere af de tre Kim'er – Kim Jong-un, Kim Jong-il og Kim Il-sung – som har styret Nordkorea de sidste 70 år.

IKKE MANGE ARBEJDSPLADSER | VERDEN KAN BRYSTE SIG AF AT HAVE 1.000 BILLEDHUGGERE ANSAT. DET HAR MANSUDAE ART STUDIO I PYONGYANG - MED VAREPRØVER I FORM AF RYTTERSTATUER VED HOVEDINDGANGEN.

RØDKINDEDE LANDBOKVINDER

Mansudae Overseas er den oversøiske gren af Mansudae Art Studio, verdens største kunststudio, som optager 120.000 kvadratmeter land i hjertet af Nordkoreas hovedstad, Pyongyang. Studiet har 4.000 ansatte, hvoraf de 1.000 er kunstnere håndplukket fra Nordkoreas fineste kunstuddannelsesinstitutioner.

Det er Mansudae Art Studio, som står for alle officielle malerier og skulpturer af de tre Kim'er. Men ellers går arbejdsdagene for de mange statsansatte kunstnere med at male billeder af rødkindede landbokvinder, flagbærende skolebørn og serier som One can always loose – en række af 13 naturalistiske malerier, der billede for billede viser, hvordan et overlegent nordkoreansk fodboldlandshold i den indledende runde af VM i 1966 udspiller deres italienske modstandere i den sensationelle 1-0-sejr over Italien – i øvrigt holdets til dato eneste sejr i en slutrunde. 800 euro koster et af disse malerier via Mansudae Art Studios hjemmeside.

Mindst en snes afrikanske statsledere har indtil videre benyttet sig af Mansudaes ekspertise. Ækvatorialguineas 74-årige Teodoro Obiang Nguema Mbasogo, og af de længst regerende statsoverhoveder i verden, er netop nu i fuld gang med at flytte hovedstaden fra kysten til en rydning dybt inde i junglen – som Zaires Mobutu og Elfenbenskystens Félix Houphouët-Boigny før ham. Og her spares

STATUE FOR DR CONGOS PRÆSIDENT FRA 1997-2001, LAURENT KABILA.

ikke på noget: En sekssporet motorvej – Retfærdighedens Avenue – er allerede anlagt sammen med et luksushotel, et teater og et bibliotek. Et internationalt universitet og en professionel golfbane er på vej, og selvfølgelig har præsidenten også hidkaldt den nordkoreanske fagkundskab til at kaste ægte monumental statsmandsglans over sin nye hovedstad.

JO, STØRRELSEN TÆLLER

Men hvorfor, kunne man spørge, ser de afrikanske herskere til den modsatte side af kloden for at få rejst deres monumenter? Prisen spiller i hvert fald en rolle. Man får ganske enkelt virkelig meget skulptur for pengene

”Kun nordkoreanerne kunne bygge min statue, jeg havde ingen penge,” indrømmede Abdoulaye Wade til Wall Street Journal oven på skulpturindvielsen i 2010. Og da han ikke var i stand til at betale kontant, tog nordkoreanerne gladelig imod statsejet jord i stedet, som de øjeblikkeligt solgte til højstbydende.

En anden grund er den særlige nordkoreanske stil, der har uafviselig appel til herskere med drømme om udødelighed og evig stråleglans. De kinesiske og russiske kunsthåndværkere har for længst forladt udtryksformen, hvor realisme og overdrivelse går hånd i hånd, og hvor størrelse er altafgørende. Den bane har Nordkorea for sig selv.

Den britiske kunstkritiker William Feaver har over for BBC fremhævet, at den pompøse og propaganderende stil er noget, som knytter sig til ungestaters nationsopbygningsproces. Han nævner USA's Mount Rushmore med sine fire klippeindhuggede præsidenter som et amerikansk eksempel på det samme.

Og så er de altså dygtige håndværkere, nordkoreanerne. Da bystyret i Frankfurt i 2005 skulle have genskabt byens såkaldte Eventyrspringvand, et art nouveau-værk fra 1910, som var blevet omsmeltet under Anden Verdenskrig, fløj vicedirektøren for byens kunstindustrimuseum, Klaus Klemp, til Pyongyang for at mødes med Mansudae Art Studio. Han havde udset sig det nordkoreanske firma til at udføre den delikate genopbygning.

”Det øverste lag af kunstnere i Tyskland laver simpelthen ikke realistisk arbejde længere,” forklarede han dengang. Men det gør koreanerne, der

samtidig har bevaret nogle traditionelle håndværksmæssige færdigheder, som gør dem i stand til at genskabe alle springvandets mange ornamenterede detaljer alene ud fra gamle fotografier. Prisen var også attraktiv: 200.000 euro, inklusive materialer og forsendelse.

Resultatet blev upåklageligt. Tyskerne havde kun en enkelt anke: Det

MANSUDAE OVERSEAS PROJECTS

- Er siden starten i 1970'erne blevet en vigtig kilde til hård valuta for Nordkorea.
- Har rejst monumenter i bl.a. Algeriet, Angola, Benin, Botswana, DR Congo, Egypten, Etiopien, Madagaskar, Mozambique, Namibia, Senegal, Syrien, Tchad, Togo, Zimbabwe, Ækvatorialguinea samt Cambodja og Malaysia.
- Monumenter kan købes via www.mansudaeartstudio.com.

blødt svungne art nouveau-springvand havde fået et lidt for firkantet kommunistisk anstrøg. Den skarpskårne socialrealisme var ikke rigtig på mode i Tyskland på det tidspunkt, måtte Klemp forklare nordkoreanerne, som var lydøre og på ingen tid fik blødt statuerne op.

MONUMENTALE FEJLTAGELSER

Uden sammenligning med den tyske byggesag i øvrigt er det lidt mønstret for Mansudae: Bygherrerne jubler over deres nye megaskulpturer. Befolkningerne er straks mindre glade.

Særlig voldsom har kritikken været i Zimbabwe, efter at Mansudae blev hyret til at rejse en statue af den tidligere vicepræsident. Det blev set som en hån mod de tusindvis af zimbabwære, som var blevet voldtaget og massakreret af regeringshæren i begyndelsen af 1980'erne – støttet og trænet af Nordkorea.

Og for nylig afgav Mugabes parti, Zanu PF, så en ny ordre til Mansudae. Denne gang på to mægtige kobberstatuer af Mugabe til i alt fem millioner dollar.

Trods alle kontroverserne er Mans-

udae Overseas Projects stadig hoffeverandør, når det gælder afrikansk selvforherligelse i bronze og marmor.

Men at selv den største statue ikke er nogen garanti for sit eftermæle, har Senegals Abdoulaye Wade måttet sande. I dag kan besøgende mod en entre på 75 kroner tage en elevator op til det indre af den mandlige kæmpes hoved og få en fantastisk udsigt over hovedstaden, Dakar. Men gæsterne er få, infrastrukturen er aldrig kommet på plads, og indtægterne tilfalder ikke Wade, der – hård presset – måtte trække sig som præsident efter sin anden embedsperiode. Sønnen, der som formand for fonden bag monumentet skulle sikre entreindtægterne, blev sidste år idømt seks års fængsel og en bøde på 238 millioner dollar for underslæb på 1,4 milliarder dollar i løbet af farens 12 år ved magten.

Så meget for evig stråleglans. •

NB: Den i dag 90-årige Abdoulaye Wade er stadig formand for Parti Démocratique Sénégalais, Senegals ledende oppositionsparti. Han har opstillet sin fængslede søn som kandidat ved næste års præsidentvalg.

SKAL®

VERDEN SKAL EROBRES!
Vi glæder os til at udfordre dig!

SKALs har et spændende tilbud til dig, der ønsker at færdiggøre hele din **internationale grunduddannelse** i Danmark.

Cambridge IGCSE på SKALs + International Baccalaureate (IB) eller studentereksamen med kollegieplads på et af de kostgymnasier vi samarbejder med.

SKAL®

VI HAR FOKUS PÅ DIG, DIN PERSONLIGE OG BOGLIGE UDVIKLING

USA i Mellemøsten

24/

KÆMP, ELLER REJS HJEM

Borgerkrigene i Irak, Libyen, Syrien og Yemen kan faktisk stoppes – men det kan ikke gøres med en halvhjertet indsats som nu, skriver tidligere CIA-analytiker, Senior Fellow ved Brookings Institution Kenneth M. Pollack. Kæmp, eller rejs hjem – det er det valg, USA's kommende præsident står over for.

■ SITUATIONEN I DET moderne Mellemøsten har sjældent ligefrem været rolig, men den har aldrig før været så slem som nu.

I både Irak, Libyen, Syrien og Yemen er der besluttet borgerkrig. Konflikter ulmer i Egypten, Sydsudan og Tyrkiet. Borgerkrigene virker på forskellig vis destabiliserende ind over grænserne til Algeriet, Jordan, Libanon, Saudi-Arabien og Tunesien. Spændingerne mellem Iran og Saudi-Arabien har nået nye højder og vækker bekymring for, at der bryder religiøs krig ud i hele regionen. Israel og palæstinskerne har oplevet, at den lavintensive vold er vendt tilbage. Kuwait, Marokko, Oman, Qatar og De Forenede Arabiske Emirater har indtil videre redet stormen af, men også de er rædselsslagne over, hvad der foregår omkring dem.

Mellemøsten har ikke befundet sig i så kaotisk en situation siden det 13. århundredes mongolske invasion. Som om det ikke var rigeligt, er der ikke udsigt til bedring i nærmeste fremtid. Uanset hvor ofte amerikanerne insisterer på, at befolkningerne i Mellemøsten vil komme til fornuft og komme overens, hvis blot de får lov at passe sig selv, så sker det ganske enkelt ikke. Fraværet af indblanding udefra giver blot regionens ledere anledning til konsekvent at benytte strategier, der eskalerer konflikterne og fodrer den evindelige ustabilitet.

Borgerkrige er særligt sejllivede fænomener og varer ofte i årtier, hvis ikke udenforstående griber ind. Den congolesiske borgerkrig er på vej ind i sit 22. år, den peruvienske i sit 36. og den afghanske i sit 37. år. Der er dermed ingen grund til at antage, at Mellemøstens konflikter vil ebbe ud af sig selv.

Derfor kommer USA's næste præsident til at stå over for et valg i Mellemøsten: at gøre meget mere for at stabilisere regionen eller trække sig endnu længere tilbage. Taget i betragtning, hvor stormfuld regionen er blevet, vil begge muligheder – oprustning eller tilbagetrækning – formentlig blive langt mere omkostningsfulde end almindeligt antaget.

SAMARBEJDE MED FOREIGN AFFAIRS

Udvikling samarbejder redaktionelt med det anerkendte tidsskrift Foreign Affairs, som udgives af den amerikanske tænketank Council on Foreign Relations. Samarbejdet betyder, at vi bringer artikler fra Foreign Affairs i dansk oversættelse.

MOSUL, IRAK, 2006. AMERIKANSKE SOLDATER HAR FUNDET ET VÅBENLAGER OG ANHOLDT FLERE MÆND. KVINDERNE BRYDER UD I GRÅD.

At stabilisere regionen vil næsten med garanti kræve flere ressourcer, mere energi, opmærksomhed og politisk kapital, end de fleste fortalere for en aktivistisk amerikansk linje vil indrømme. På samme måde vil yderligere afgivelse af kontrol og afvikling af forpligtelser i regionen forudsætte accept af langt større risici, end de fleste i denne lejr vil erkende. Omkostningerne ved at opruste vil være mere håndterlige end risiciene ved at trække sig ud, men begge muligheder er bedre end den nuværende træden vande.

MENNESKET, STATEN OG BORGERKRIGEN

For at kunne indse, hvilke valg USA reelt står overfor i Mellemøsten, må man først til fulde forstå, hvad der foregår. Selvom det er på mode at lægge ansvaret for regionens kvaler over på Mr. Sykes og Monsieur Georges-Picots mangelfulde evner til at tegne streger på et kort (britten Sir Mark Sykes og franskmænden François Georges-Picot lagde navn til en hemmelig aftale indgået i 1916 mellem Frankrig, Storbritannien og Rusland om opdeling af Det Osmanniske Rige efter Første Verdenskrig, red.), så begyndte de virkelige problemer med det moderne arabiske statssystem.

Efter Anden Verdenskrig opstod de arabiske stater i egen ret. De fleste smed deres europæiske koloniherrer ud og indførte mere moderne politiske systemer, hvad enten det var sekulære republikker (læs: diktaturer) eller nye monarkier.

Ingen af disse stater var særlig velfungerende. For det første var deres økonomier stærkt afhængige af olie, enten direkte ved egen olieproduktion eller indirekte gennem handel, bistand og remitter fra migrantarbejdere. Denne form for "rentier-økonomi" skabte for få jobs og for meget velstand, som de civile befolkninger hverken selv havde frembragt eller havde kontrol over. Dette tilskyndede de herskende eliter til at behandle de almindelige borgere som (for det meste uønskede) forsørgede. Oliepengene skabte også grobund for omfattende korrupsion såvel som forvoksede offentlige sektorer uden blik for den bredere befolknings behov og ambitioner. For at føje spot til skade var de arabiske stater vokset ud af osmannisk og europæisk kolonialisme og havde bevaret de traditionelle sociokulturelle systemer, som olierigdommen og autokratiet gjorde muligt ikke blot at holde ved lige, men ligefrem at gøde.

Denne samfundsmodel skrumpede derudaf i årtier, før den endelig begyndte at falde fra hinanden i slutningen af det 20. århundrede. Oliemarkedet blev mere omskifteligt med lange perioder med lave priser, og det førte økonomisk hårde tider med sig selv i olierige stater som Algeriet, Irak og Saudi-Arabien. Globalisering bragte nye ideer

MOSUL, IRAK, 2006. IRAKISKE DRENGE SER TIL, MENS EN AMERIKANSK PATRULJE PASSERER FORBI I TUSMØRKET.

med sig til regionen om forholdet mellem regering og dem, der herskes over – såvel som udefrakommende kulturelle påvirkninger. Arabere (og for den sags skyld iranere) begyndte i stigende grad at kræve, at deres regering skulle løse deres problemer. Det eneste svar, de fik, var grov vanrøgt.

Omkring 1990'erne havde den folkelige utilfredshed bredt sig over hele Mellemøsten. Det Muslimske Broderskab og dets mange forgreninger voksede hastigt i politisk opposition til regimerne. Andre tyede til vold – som for eksempel oprørere i Saudi-Arabien, Nejd-region, islamistiske rebeller i Egypten og forskellige terrorgrupper andre steder – der alle forsøgte at omstyrte deres regeringer. Det var kun et spørgsmål om tid, før nogle af disse grupper besluttede sig for, at det første, de måtte gøre, var at uddrive disse regeringers udenlandske støtter, først og fremmest USA.

De ophobede frustrationer og tørsten efter politisk forandring eksploderede for alvor med Det Arabiske Forår i 2011, hvor omfattende demonstrationer brød ud i snart sagt alle arabiske lande og væltede eller stækkede regimerne i fem af dem. Men revolutioner er altid vanskelige at få til at for-

løbe fornuftigt. Det har med stor tydelighed vist sig i den arabiske verden, hvor autokrater i alle landene havde gjort sig store anstrengelser for at fjerne enhver karismatisk oppositionsleder, som kunne have haft potentialet til at samle landet efter regimernes fald, og hvor der ikke fandtes nogen udbredte alternative ideer om, hvordan en ny arabisk stat kunne organiseres. I Libyen, Syrien og Yemen har resultatet været fejlslagne stater, sikkerhedsvakuum og borgerkrig.

Hvis det mest presserende problem i Mellemøsten er efterkrigstidens arabiske statssystem, er borgerkriges udbrud blevet det næstmest presserende. Disse konflikter har fået et eget liv og er blevet destabiliserende drivkræfter, som nu udgør den største umiddelbare trussel mod befolkningerne i såvel denne region som i resten af verden.

For det første har borgerkrige en dårlig vane med at sprede sig til nabolandene. Flygtninge krydser grænser i stort antal, og det samme gør et mindre, men ikke mindre problematisk, antal terrorister og andre væbnede kombattanter. På samme måde bevæger ideer, der opildner til kamphandlinger, revolution og løsrivelse, sig

også. Nabolandene kan dermed blive destabiliseret eller blive skubbet ud i intern konflikt. Forskere har sågar konstateret, at de stater, der med størst sandsynlighed vil opleve borgerkrig, er dem, der grænser op mod et land, der allerede er opslugt af en.

For det andet har borgerkrige også en dårlig vane med at trække nabolandene med ind i konflikten. I et forsøg på at beskytte deres interesser og forhindre, at konflikten breder sig, vil stater typisk vælge at støtte nogle af de stridende parter. Men det bringer dem på krigsfod med andre nabolandene, som har valgt at støtte andre af de stridende parter. Selv hvis denne konkurrence vedbliver at være en kamp per stedfortræder, kan den være økonomisk og politisk opslidende eller ligefrem ødelæggende. I værste fald kan konflikten eskalere til en regional krig, når en stat, der mener, at dens stedfortræder ikke gør sit job godt nok, begynder at sende sine egne styrker ind. Hvis man vil se eksempler på, hvordan denne dynamik kan tage sig ud, behøver man blot at seke til den saudisk-ledede intervention i Yemen eller iranske og russiske militære operationer i Irak og Syrien.

NURISTAN, AFGHANISTAN, 2007. EN HELIKOPTER ER VED AT LANDE PÅ EN INTERIMISTISK LAN-
DINGSPLADS PÅ EN BJERGSIDE VED EN AMERIKANSK MILITÆRFORLÆGNING.

GARMSIR, HELMAND, AFGHANISTAN, 2009. AFGHANSKE BØRN FOTOGRAFERET FRA EN FORBI-
PASSERENDE PATRULJE MED AMERIKANSKE MARINESOLDATER.

RAWAH, IRAK, 2006. EN AMERIKANSK SOLDAT HOLDER VAGT, MENS ET PRIVAT HJEM RANSAGES
FOR VÅBEN.

TILBAGETRÆKNINGSSYMPTOMER

Som om efterkrigstidens fejlslagne arabiske statssystem og fire borgerkriges udbrud ikke var slemt nok, så har USA oven i det hele lagt afstand til regionen. Mellemøsten har ikke siden de osmaniske erobringer i det 16. århundrede været uden en eller anden form for stormagtsformynder. Det skal ikke forstås sådan, at det har været en udelte fornøjelse med dette udefrakommende hegemoni, det har det bestemt ikke. Men det har ofte spillet en konstruktiv rolle i forhold til konfliktmægling. På godt og ondt er regionens stater blevet vant til at omgås hinanden med en eller anden dominerende tredjepart med ved bordet – i overført betydning, men ofte også i bogstavelig forstand.

Tilbagetrækningen har været mest ødelæggende i Irak. At USA trak sine tropper ud, var den mest afgørende af en række faktorer, som førte landet tilbage i borgerkrig. Eksperter er for længst nået til den erkendelse, at det kræver både interne og eksterne fredsbevarere, der kan garantere, at den nye magtdelings betingelser bliver respekteret af samtlige stridende parter, hvis en nation skal føres ud af en borgerkrig. Med tiden kan hyrderollen blive gradvist mere symbolsk, sådan som det var tilfældet med NATO i Bosnien-Hercegovina. Alliancens tilstedeværelse svandt her ind til en militært ubetydelig styrke inden for en periode på omtrent fem år, men den spillede fortsat en afgørende politisk og psykologisk rolle i forhold til at holde de stridende parter fra at gribe til våben igen.

Det er den rolle, USA har spillet i Irak, og den amerikanske tilbagetrækning i 2010 og 2011 har ført til netop det, historien har lært os ville ske. Det er et scenarie, der i bred forstand har udspillet sig over hele Mellemøsten. At USA har trukket sig tilbage, har tvunget de enkelte regeringer til at begive sig ud på ubetradte stier i deres indbyrdes interaktion, når de ikke længere har kunnet sætte deres lid til, at Washington ville bane vej for samarbejde omkring de sikkerhedsudfordringer, der præger regionen.

USA's vigende engagement har betydet, at mange stater frygter, at andre vil begynde at handle mere aggressivt, når USA ikke længere er der til at lægge en dæmper på dem.

Denne frygt har så medført, at staterne selv handler mere aggressivt,

hvilket har afstedkommet mere alvorlige modsvar, igen i forvisning om, at USA hverken vil sætte ind over for den første konflikthandling eller reaktionen på den. Denne dynamik er blevet så meget desto mere akut i forholdet mellem Iran og Saudi-Arabien, hvis skærmydsler er blevet stadigt mere højtråbte og voldelige. Saudierne har taget det forbavsende skridt at gribe direkte ind i Yemens borgerkrig, der bliver ført mod landets houthi-minoritet, som styret opfatter som værende under iransk indflydelse og derfor en trussel mod landets sydlige flanke.

Selvom Mellemøsten er ved at komme ud af kontrol, er der ingen hjælp på vej. Obama-administrationens Mellemøsten-politik er ikke indrettet på konfliktmægling, og endnu mindre på problemløsning. Det er årsagen til, at regionens tilstand er blevet forværret, siden præsident Barack Obama indtog Det Hvide Hus, og det er derfor, der ikke er grund til at tro, at det vil blive bedre, før han forlader det.

I den tale, Obama holdt i Kairo i 2009, lovede han ganske vist, at USA

ville forsøge at hjælpe regionen med en overgang til et nyt arabisk statssystem, men hans ord blev ikke fulgt op af reelle politiske tiltag, og da slet ikke af ressourcer. I 2011 evnede hans administration ikke at fremlægge en sammenhængende strategi for, hvordan Det Arabiske Forår kunne håndteres, hvilket ellers kunne have bidraget til at opbygge mere stabile, pluralistiske former for regeringsførelse. Efter at have forpasset sine bedste chancer kan Washington knap nok svinge sig op til tomme ord om behovet for gradvise, langsigtede reformer.

Hvad borgerkrigene angår, har administrationen alene været optaget af at håndtere symptomerne ved at forsøge at inddæmme spredningen: at angribe Islamisk Stat, at tage imod nogle flygtninge og at arbejde på at forebygge terrorangreb hjemme.

Men borgerkrigens historie har lært os, at det er uhyre vanskeligt at inddæmme spredningen, og nutidens Mellemøsten er ingen undtagelse. Spredningen fra Syrien har skubbet Irak ud i endnu en borgerkrig. Samtidig har spredning fra de irakiske og

syriske borgerkrige skabt lavintens borgerkrig i Tyrkiet og truer med at gøre det samme i Jordan og Libanon. Spredningen fra Libyen er i færd med at destabilisere Egypten, Mali og Tunesien. De irakiske, syriske og yemenitiske borgerkrige har trukket Iran og Golfstaterne ind i en ondskabsfuld krig per stedfortræder, udkæmpet på alle tre slagmarker.

Imens er flygtninge, terrorister og radikaliseringsstrømmet ud fra alle disse krige og har skabt nye dilemmaer for Europa og Nordamerika.

Det er ret beset praktisk umuligt at fjerne borgerkrigenes symptomer uden at behandle de sygdomme, der har skabt dem. Uanset hvor mange tusinde flygtninge Vesten tager imod, vil millioner flere flygte, så længe borgerkrigene står på. Og uanset hvor mange terrorister USA slår ihjel, vil flere unge mænd fortsat lade sig rekruttere, så længe borgerkrigene fortsætter.

I løbet af de sidste 15 år har truslen fra salafist-jihadismen blot vokset sig stærkere på trods af de tab, USA har påført al-Qaeda's kerne i Afghanistan. De steder, der er martret af borgerkrig, fin-

Vi har også
firmapension

Investér din pension i en bæredygtig fremtid

Du kan investere din pension i vedvarende energi, mikrolån i udviklingslande og virksomheder der leverer fremtidens bæredygtige teknologi, og helt undgå investeringer i olie, kul, våbenproduktion, atomkraft og meget mere.

Vi har fuld gennemsigtighed, så du kan følge med i, præcis hvor og hvordan dine penge arbejder.

Ved at vælge langsigtede etiske og bæredygtige investeringer kan du både få et konkurrencedygtigt afkast til dig selv, forsikringer der kan give dig en tryk fremtid, og samtidigt bidrage du til at tackle fremtidens udfordringer – lokalt og globalt.

Merkur er Danmarks største værdibaserede pengeinstitut. Som kunde hos os er du en aktiv del af omstillingen til en bæredygtig fremtid.

Læs mere på www.merkur.dk/investeringer eller ring på 70 27 27 06

 MERKUR
ANDELKASSE

der al-Qaeda's aflæggere - heriblandt ISIS - nye rekrutter, nye gemmesteder og nye slagmarker for hellig krig. Hvorimod disse grupper går i opløsning, når der hersker ro og orden. Hverken al-Qaeda eller ISIS har kunnet fiske i rørt vande i regionens stærke stater. Og da USA bragte stabilitet til Irak i starten af 2007, var al-Qaeda's lokale afdeling nær lukket og slukket for så atter at blomstre op i 2011, da borgerkrigen brød ud hos naboerne i Syrien.

I modsætning til den herskende opfattelse er det faktisk muligt for en udefrakommende part at bringe en borgerkrig til ophør, længe før den ellers af sig selv ville have fundet en afslutning. Ekspertter med speciale i borgerkrige har vist, at i omkring 20 procent af tilfældene siden 1945 og omtrænt 40 procent siden 1995 har det været en ekstern aktør, der har været i stand til at skrue en løsning sammen. Det er naturligvis ingen let sag, men det behøver ikke være en lige så ruinerende affære som USA's smertelige erfaringer i Irak.

At bringe en borgerkrig til ophør kræver, at den intervenserende part opnår tre mål. For det første skal de militære dynamikker forandres, så ingen af de stridende parter tror på, at de vil kunne vinde en militær sejr, og så ingen frygter, at deres krigrige vil blive myrdet, så snart de nedlægger våbnene.

For det andet må de forskellige grupper indgå en aftale om deling af magten, så de alle har en ligeværdig andel i den nye regering. Og for det tredje skal der opbygges institutioner, som kan udgøre en sikkerhed for alle parter for, at de første to betingelser vil blive opfyldt, også på længere sigt. NATO fulgte, til en vis grad uafvendende, netop denne opskrift i Bosnien-Hercegovina i 1994-1995, og det samme gjorde USA i Irak i 2007-2010.

Historien lærer os også, at når udefrakommende magter ikke følger denne tilgang eller afsætter utilstrækkelige midler til det, så vil interventionerne uvægerligt slå fejl og vil typisk gøre konflikterne om muligt mere blodige, langvarige og mindre afgrænsede.

Det er ikke en gåde, hvorfor USA's politik i forhold til Irak og Syrien (og ikke mindst Libyen og Yemen) er slået fejl siden 2011. Og så længe USA fortsætter med at undgå at følge den eneste strategi, der har en chance for at virke, kan man ikke forvente andet. I

bedste fald vil USA's militære kampagne mod ISIS i Irak og Syrien ende med at lægge an til samme resultat, som man så i forhold til al-Qaeda i Afghanistan: USA vil måske nok påføre ISIS betragtelige tab, men hvis den konflikt, der er ISIS' eksistensgrundlag, ikke bliver bragt til ophør, vil gruppen fortsat mutere og sprede sig og i sidste ende blive videreført i form af ISIS' afkom, præcis som ISIS selv er et afkom af al-Qaeda.

OPRUSTNING

At stabilisere Mellemøsten vil kræve en ny tilgang, en, som forholder sig til ondets rod, og som bliver fulgt op af tilstrækkelige ressourcer. Det første, der må gøres, er at få gjort en ende på de igangværende borgerkrige. Det vil i hvert enkelt tilfælde kræve, at slagmarkernes dynamik forandres på en måde, der gør det tydeligt for alle stridende parter, at en militær sejr er uopnåelig. I den bedste af alle verdener ville det indebære, at der blev sendt i det mindste et mindre antal amerikanske kamptropper til Irak (for eksempel 10.000) og potentielt også til Syrien. Men hvis der end ikke er politisk vilje til et så beskedent engagement, kunne flere rådgivere, flere luftstyrker, yderligere udveksling af efterretninger og logistisk støtte også gøre det, omend sandsynligheden for succes i så fald vil være mindre.

Uanset hvad vil USA og dets allierede også være nødt til at opbygge nye nationale militærstyrker, som er i stand til at besejre terrorister, militser og ekstremister og derpå kan fungere som grundlaget for at danne en ny stat. I irakisk kontekst indebærer det at omskole og reformere de irakiske sikkerhedsstyrker i langt højere grad, end den nuværende amerikanske linje lægger op til. I Libyen, Syrien og Yemen vil det indebære opbygningen af nyt nationalt, konventionelt militær, som (med betydelig amerikansk støtte) kan besejre enhver tænkelig rival og garantere civilbefolkningernes sikkerhed samt håndhæve betingelserne i en permanent fredsaf-tale.

For alle fire borgerkrige gælder det, at USA og dets allierede også vil være nødt til at lægge en betydelig politisk indsats i at gøde jorden for retfærdige aftaler om magtdeling.

I Irak bør USA indtage en ledende rolle, når det gælder om at definere, både hvilke basale elementer, kommende aftaler mellem shia- og sunni-

grupperinger skal indeholde, og hvilke områder de skal dække. Præcis som den taktik, Ryan Crocker, USA's ambassadør i Irak i 2007-2009, og hans hold havde held med som led i USA's såkaldte bølgestrategi (*The Surge*).

Det ville, i kombination med at stille materielle ressourcer til rådighed for diverse moderate irakiske politiske ledere og deres vælgere blandt både shiaer og sunnier, gøre USA i stand til at udarbejde en ny magtdelingsaftale. En sådan aftale skulle gøre en ende på sunnibefolkningens fremmedgørelse, som er omdrejningspunktet for Iraks aktuelle problemer. Dette ville igen gøre det langt nemmere for Abadi-regeringen og USA dels at yde støtte til sunniernes militære grupperinger, der forsøger at fordrive ISIS fra sunnidominerede områder, dels at stække de iransk-støttede shiamilitser.

I forhold til Syrien kan de igangværende fredsforhandlinger i Wien bruges som udgangspunkt for en politisk løsning. Men så heller ikke meget mere. Det skyldes, at de militære forhold ikke er befordrende for et reelt politisk kompromis, og da slet ikke for en varig fred. Hverken Assad-regimet eller den vestligt støttede opposition er overbevist om, at de har råd til at indstille kamphandlingerne, og alle de tre stærkeste oprørsgrupper - Ahrar al-Sham, Jabhat al-Nusra og ISIS - tror fortsat på, at de hver især kan opnå en fuldstændig sejr. Førend slagmarkernes realiteter forandrer sig, er der altså ikke meget, der kan opnås ved forhandlingsbordet.

Hvis den militære situation ændrer sig, bør vestlige diplomater hjælpe Syriens forskellige grupper med at nå frem til en ordning, der fordeler den politiske magt og de økonomiske ressourcer retfærdigt. En sådan ordning ville nødvendigvis skulle inkludere alawitterne, men ikke nødvendigvis præsident Bashar al-Assad selv, og den skulle kunne garantere hver enkelt gruppering mod den form for regeringundertrykkelse, som den alawittiske minoritet tidligere kunne udsette sunnierne for.

Uroen i Libyen afspejler uroen i Syrien, bortset fra at Libyen får langt mindre international opmærksomhed. USA's første skridt må derfor her være at overbevise sine allierede om, at de skal indtage en mere konstruktiv rolle. Hvis USA skal tage styringen i forhold

til Irak og Syrien, må Europa gøre det i forhold til Libyen.

I kraft af sine økonomiske forbindelse og geografiske nærhed til Europa er Libyen en langt mere konkret trussel mod europæiske interesser end mod amerikanske, og NATOs rolle i interventionen i Libyen i 2011 kan passende udgøre et eksempel til europæisk efterlevelse. Europa vil naturligvis ikke tage denne udfordring op, medmindre man er overbevist om, at USA har tænkt sig at gøre sin del af arbejdet for at lægge en dæmper på Mellemøstens borgerkrige, hvilket blot gør det så meget desto mere afgørende, at USA får udarbejdet en sammenhængende og tilstrækkeligt finansieret strategi. Washington vil utvivlsomt være nødt til at bakke op om Europas kamp i Libyen med både logistik, lederskab og efterretninger og måske endda militære rådgivere.

I **Yemen** er der kommet meget lidt ud af Golfstaternes luftkampagne, men indsatsen fra landtropper anført af De Forenede Arabiske Emirater har trængt oprørsstyrkerne tilbage og skabt et reelt forhandlingsrum, der kan gøre en ende på konflikten. Desværre har Golfstaterne virket uvillige til at tilbyde Yemens opposition betingelser, der ville gøre en rimelig fordeling af magt og ressourcer mulig, og oprørerne virker omvendt uvillige til at stille garantier om sikkerhed.

For at bringe konflikten til ophør er USA og dets allierede nødt til at opfordre deres partnere i Golfen til at give meningsfulde indrømmelser. Hvis det ikke kommer til at fungere, vil det mest nyttige, de kan gøre, være at overbevise Golfstaterne om at neddrole deres engagement i Yemen til et minimum, før omkostningerne ved interventionen begynder at true deres egen sammenhængskraft.

Når de aktuelle borgerkrige er bragt til ophør, vil den næste satsning i en optrappet USA-strategi for Mellemøsten være at stabilisere de stater, der er i mest overhængende fare for at ende i borgerkrig i den nærmeste fremtid: Egypten, Jordan, Tunesien og Tyrkiet. Det er fejlslagne stater - ikke udefrakommende angreb fra ISIS, al-Qaeda eller iranske grupper - som udgør den største konfliktskabende trussel i dagens Mellemøsten.

Disse fire lande i farezonen har alle hårdt brug for økonomisk støtte og udvikling af infrastruktur. Men først

og fremmest har de brug for politiske reformer for at undgå at blive fejlslagne stater. USA og dets allierede bør derfor tilbyde en lang række handelsfordele, økonomiske incitamenter og økonomisk bistand til gengæld for gradvise, men håndfaste skridt frem mod politiske reformer. Målet vil her ikke være demokratisering som sådan (omend Tunesien kraftigt bør opfordres til at fortsætte ad den vej), men god regeringsførelse i form af retfærdighed og retsstatsprincipper, genomsigtighed og en rimelig fordeling af offentlige goder og ydelser.

Kabalens sidste kort er at presse på for mere generelle reformer over hele Mellemøsten - økonomiske, sociale og politiske. Selv hvis USA og dets allierede lykkes med at løse de igangværende borgerkrige, vil de samme gamle problemer vende tilbage, hvis ikke nye statsformer træder i stedet for det fejlslagne efterkrigstidssystem.

Det vil blive vanskeligt at sælge ideen om reformer til regionens ledere, som længe har modsat sig af frygt for at miste magt og privilegier. Paradoksalt nok kan borgerkrigene måske udgøre en mulig vej ud af dette dødvande. Samtlige stater i regionen er skrækslagne for, at konflikterne skal brede sig ind over deres grænser, og de har desperat behov for USA's hjælp til at fjerne truslen. Ikke mindst er mange af USA's arabiske allierede stadig mere frustrerede over Irans landvindinger i forhold til at udnytte magttomrummene.

*

TILBAGETRÆKNING

Hvis USA's næste præsident ikke er villig til at styrke indsatsen for at stabilisere Mellemøsten, er det eneste reelle alternativ at trække sig tilbage. Borgerkrige kan nemlig ikke løses med andet end den rette strategi og de rette ressourcer - at forsøge sig med den forkerte strategi vil være at smide USA's ressourcer ud af vinduet. Det vil formentlig også blot forværre situationen snarere end forbedre den.

Med en reel tilbagetrækningspolitik skulle USA helt afholde sig fra at gå ind i borgerkrigene. I stedet skulle kræfterne bruges på at inddæmme dem, hvor vanskeligt det end kan være, og hvis dette slog fejl, skulle der sædles om til et rent forsvar for USA's kerneinteresser i Mellemøsten.

Obama-administrationen har indtil

videre gjort et hæderligt arbejde for at sikre Jordan mod kaosset fra Irak og Syrien, og at trække sig ud af regionen behøvede ikke at betyde neddrogning af støtten til Jordan og andre risikoprægede lande som for eksempel Egypten, Libanon, Tunesien og Tyrkiet. Alle disse lande ønsker og har fortsat brug for økonomisk, diplomatisk, teknisk og militær støtte fra Vesten. Men fordi spredningen af borgerkrige historisk har vist sig vanskeligt at inddæmme, er disse lande i højrisikozonen for selv at blive trukket ind i borgerkrige og dermed skabe endnu større spredningspotentiale.

Af samme årsag vil en tilbagetrækning også gøre det nødvendigt, at Washington foretager en hel kynisk vurdering af, hvad USA som minimum

USA'S KRIGE

Fotografierne, der ledsager artiklen "Kæmp, eller rejs hjem", er taget af Magnum-fotografen Peter van Agtmael. Den amerikansk-hollandske fotograf har skildret USA's krige i Irak og Afghanistan og deres konsekvenser i USA siden 2006 og har udgivet to bøger, *2nd Tour Hope I Don't Die* og *Disco Night Sept. 11*.

Han blev fuldtidigt medlem af det prestigefyldte Magnum Photos i 2013 og har modtaget talrige priser for sit arbejde.

www.petervanagtmael.net

BAGDAD, IRAK, 2006. SOLDATEN JOSHUA JUMP MODTAGER BEHANDLING PÅ ET FELTHOSPITAL, EFTER AT HAN BLEV SÅRET AF EN VEJSIDEBOMBE.

CORINTH, MISSISSIPPI, USA, 2010. WILLIAM 'SETH' RICKETTS VENNER BØJET OVER HANS KISTE. WILLIAM 'SETH' RICKETTS FALDT I AFGHANISTAN.

bør gøre for at sikre sine centrale interesser i Mellemøsten. Og selvom det måske virker som en grov forsimpning at stille det sådan op, så kan USA's interesser i regionen grundlæggende koges ned til Israel, terror og olie.

Den ene meningsmåling efter den anden har vist, at de fleste amerikanere fortsat betragter Israels sikkerhed som vigtig for sig selv og for USA. Og Israel er i dag så sikkert, som USA kan gøre det. Israelske tropper kan besejre enhver konventionel fjende og afværge enhver "afværgelig ukonventionel trussel".

USA har forsvaret Israel både diplomatisk og militært et utal af gange, heriblandt ved indirekte at true Sovjetunionen med atomkrig under Yom Kippur-krigen i 1973. USA har tilmed fået afmonteret Irans atomtrusler i mindst et årti frem takket være den aftale, der blev forhandlet igennem sidste år.

Den eneste trussel, USA ikke kan skærme Israel mod, er landets egen kroniske borgerkrig med palæstinsere, men den bedste løsning på denne konflikt er en fredsaftale, som hverken israelere eller palæstinsere har udvist megen interesse for. Der er kort sagt ikke meget mere, Israel har brug for USA til i forhold til landets sikkerhedssituation, og det, som lan-

det faktisk har brug for (såsom at købe våben), kan USA sagtens sørge for, selv efter en tilbagetrækning fra Mellemøsten.

Den måske største gevinst ved en neddrolet amerikansk tilstedeværelse i Mellemøsten er, at det burde mindske terrortruslen. Den primære årsag til, at terrorister fra regionen angriber amerikanere, er, at de føler sig forurettede over USA's politikker, præcis som de angriber Frankrig og Storbritannien, fordi de lande er trofaste USA-allierede (og tidligere kolonimagter) og er begyndt at angribe Rusland, fordi landet har grebet ind i Syrien. Jo mindre USA blander sig i Mellemøsten, desto mindre er sandsynligheden for, at amerikanere bliver angrebet af terrorister fra regionen. Det er ikke en tilfældighed, at Schweiz ikke har været offer for mellemøstlig terrorisme.

Selv hvis Washington kappede så mange bånd som muligt til regionen, ville amerikanere dog naturligvis ikke være fuldstændig immune over for mellemøstlig terrorisme.

Regionens konspirationsteoretikere kaster endeløse anklager mod USA for ting, det ikke har gjort, såvel som for, hvad det har gjort, og dermed vil terrorister altid kunne finde på begrundelser for at angribe amerikanere. Derudover ville USA selv med en mi-

nimalistisk tilgang fortsat støtte Israel og Saudi-Arabien, begge lande, som en lang række terrorgrupper foragter.

Selv hvis USA's interesser i forhold til Israel og terror fik lov at passe sig selv, i og med at Washington yderligere trak sig ud af Mellemøsten, ville den samme tilgang ikke kunne anvendes i forhold til olie.

Forestillingen om, at USA har opnået energuafhængighed gennem *fracking*, er en myte. Så længe den globale økonomi er bundet op på fossile brændstoffer, vil USA være sårbar over for større forsyningsafbrydelser, uanset hvor meget energi landet selv producerer. Eftersom hverken global afhængighed af olie eller Mellemøstens bidrag til den samlede globale produktion forventes at aftage inden for de næste 25 år, vil USA fortsat have afgørende interesser i, at olien flyder stabilt fra Mellemøsten.

*

INGEN UDVEJ

Hvis USA trækker sig tilbage, vil den absolut største udfordring imidlertid være dette: at forsvare USA's interesser, når de er truet af problemer, som USA er dårligt rustet til selv at løse. Fordi det er så vanskeligt at inddæmme borgerkrige, betyder tilbagetrækning en øget risiko for, at Egypten,

Jordan, Libanon, Tunesien og Tyrkiet vil kollapse inden for nærmeste fremtid. Selvom ingen af disse lande selv producerer megen olie, ville deres ustabilitet på længere sigt nemt kunne sprede sig til de olieproducerende lande. Verden kan muligvis leve uden iransk, irakisk, kuwaitisk eller algerisk olieproduktion, men før eller siden vil ustabiliteten ramme Saudi-Arabien. Og selv hvis den ikke gør, er det ikke givet, at verden faktisk har råd til at miste adskillige mindre olieproducerende stater.

Den helt store fordel ved en tilbage-trækningspolitik er, at det markant ville lette den byrde, det er for USA at stabilisere Mellemøsten. Den store fare er imidlertid, at det ville indebære store risici. I det øjeblik USA begynder at trække sig ud af de enkelte lande – og dermed forkorter listen over, hvem USA ville forsvare mod udefrakommende trusler – bliver det uklart, hvor dets interessesfære begynder og ender.

Hvis Jordan eller Kuwait blev trukket ned i borgerkrige, ville USA da sende 100.000 tropper afsted for at besætte og stabilisere disse lande for at

beskytte Saudi-Arabien (og i tilfælde af borgerkrig i Jordan at beskytte Israel)? Ville USA være i stand til at gøre det tidsnok til at forhindre, at spredning af konflikten kom til at destabilisere kongedømmet? Og hvis ikke, på hvilke andre måder ville man så kunne forhindre kongedømmet i at kollapse? I lyset af alle disse ubekendte vil den mest fornuftige amerikanske linje være at slå sig til tåls med omkostningerne og trappe op for dermed at kunne stabilisere regionen.

Når det er sagt, er der imidlertid én ting, USA under ingen omstændigheder bør gøre, nemlig at nægte at vælge mellem tilbage-trækning og oprustning og i stedet stå og vagle midt mellem og kun lige afsætte nok ressourcer til, at det udgør en voksende byrde uden reelt at øge sandsynligheden for, at noget forandrer sig til det bedre. Borgerkrige kan ikke tæmmes med halve indsatser.

En udefrakommende magt er nødt til at gøre det rigtige og betale, hvad det koster, hvis ikke interventionen blot skal gøre ondt værre for alle berørte, herunder den udefrakommende magt selv. Det tragiske er, at eftersom

USA's politiske system har det med at forsøge at undvige enhver besluttsom handling, så vil den kommende administration nærmest uundgåeligt komme til at skulle træde vande.

Omfanget af Mellemøstens aktuelle kaos taget i betragtning vil et sådant ikke-valg sandsynligvis være det værste tænkelige valg. •

Oversat af Nina Trige Andersen

TEKSTEN ER EN FORKORTET UDGAVE AF ARTIKLEN *FIGHT OR FLIGHT* BRAGT I TIDSSKRIFTET *FOREIGN AFFAIRS'* MARTS-APRIL-UDGAVE 2016. UDELADELSER ER MARKERET MED *.

ARTIKLEN KAN LÆSES I FULD LÆNGDE PÅ WWW.UDVIKLING.DK

REPRINTED BY PERMISSION OF FOREIGN AFFAIRS, MARCH-APRIL 2015, VOL. 95, NO. 2. COPYRIGHT 2016 BY THE COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS, INC.

KENNETH M. POLLACK
ER SENIOR FELLOW VED THE BROOKINGS INSTITUTION, WASHINGTON, DC.

INTERNATIONAL BILINGUAL DEPARTMENT

BLIV BILINGUAL!

Bilingual STUDENTS LEARN MORE; – FASTER

English and Danish as teaching languages

Open spaces in 7th and 8th grade

A progressive catholic school with a 150 year tradition of humanistic education

Discover the **world** every day!

FIRST CLASS Cambridge BILINGUAL EDUCATION

An **Intercultural** learning environment...

PRIVATE CATHOLIC SCHOOL – AGES 5-16

NEXT OPEN HOUSE?
Visit www.sanktjoseph.dk

Institut Sankt Joseph

Copenhagen | www.sanktjoseph.dk/en

CLOSE TO ØSTERPORT STATION

Burundis bedre stillede middelklasse er flygtet til Rwanda fra konflikten i deres hjemland. Takket være netværk og opsparing klarer de sig uden for FN's flygtningelejre. Men arbejdsløshed og etniske spændinger truer.

■ PÅ EN STILLE grusvej foran et lavt murstenshus står en ung kvinde i blomstret satinskjorte og stramme sorte jeans og kigger på sin smartphone.

”Der er lige kommet nye beskeder om skyderier og gadevold på min whatsapp,” siger hun opgivende og fortæller, at det vælter ind med den slags opdateringer hele tiden.

Den 24-årige kvinde, Elsa, er fra Burundi, og hun henviser til situationen i sin uroplagede hjemby, hovedstaden

Bujumbura, som hun flygtede fra for et år siden. Vi er i Kayciru-kvarteret i den pæne del af Rwandas hovedstad, Kigali. Husene er hverken prangende eller faldefærdige, og det er her, Kigalis bankfunktionærer, skolelærere og små forretningsdrivende holder til.

Elsa og hendes bror kom til nabolandet Rwanda for et år siden. De tilhører den kvarte million af burundiere, der er flygtet fra mordbrande, drab og kaos i deres hjemland. Konflikten brød ud i april 2015 efter præsiden

dent Nkurunzizas beslutning om at genopstille til en tredje valgperiode. Det satte gang i brede folkelige protester, som eskalerede til gadekampe og forfølgelse af den politiske opposition.

LEVER AF PENGE FRA SIN MOR

Der er registreret 75.000 burundiske flygtninge i Rwanda, men en tredjedel af dem opholder sig ikke i FN's flygtningelejre. Det er Burundis bedre stillede middelklasse, som har gode forbindelser og penge nok til, at de kan

“

Der er lige kommet nye
beskeder om skyderier og
gadevold på min whatsapp.

Elsa, 24 år,
flygtet fra Burundi

”DIN VEN
I DAG KAN VÆRE
DIN FJENDE
I MORGEN”

klare sig på egen hånd, forklarer Erika Fitzpatrick fra UNHCR's afdeling i Rwanda.

"Man kan se ud af de mange biler med burundiske nummerplader, der er dukket op i gadebilledet, at det i høj grad også er folk med gode jobs og penge på bankkontoen, som har været nødt til at forlade deres liv og hverdag i Burundi," siger hun.

Burundis urbane middelklasse-flygtninge er umiddelbart en gevinst for Rwandas økonomi. Lokale forretningsdrivende, særligt barejere og udlejere i Kigali, nyder godt af den øgede efterspørgsel. Men efterhånden som konflikten trækker ud i det uendelige og flygtningenes bankkonti begynder at svinde ind, er billedet ved at ændre sig.

"Det er svært at finde job her. Vi har faktisk ikke nogen data på, hvor-

KONFLIKTEN I BURUNDI

.....
I april 2015, efter at præsident Pierre Nkurunziza genopstillede til en tredje valgperiode, brød konflikten i det lille østafrikanske land ud. En genopstilling, der stred imod den forfatning, som blev vedtaget, da han blev indsat som præsident i 2005, og som fik et bredt udsnit af befolkningen på gaden for at demonstrere.

Præsident Nkurunziza og hans støtter har siden slået hårdt ned på opstanden og den politiske opposition. Militære sikkerhedsstyrker og ungdomsmilitsen Imbonerakure har gennem drab, tortur og trusler skabt kaos i Burundi, og det vurderes, at mindst 600 mennesker er blevet dræbt. UNHCR har registreret 275.000 burundiske flygtninge i nabolandene Tanzania, Rwanda, Uganda og DR Congo.

dan de urbane flygtninge betaler deres regninger. Meget tyder dog på, at prostitution er ved at blive et stort problem," siger Erika Fitzpatrick.

Elsa læste til bankrådgiver og havde et deltidsjob som marketingassistent, inden hun forlod Burundi. I Rwanda har hun ikke fundet noget at lave, og indtil videre lever hun af penge fra sin mor, som er blevet i Bujumbura for at beholde sit job.

TÆTTE BÅND

Der er tætte etniske og kulturelle forbindelser mellem indbyggerne i Rwanda og Burundi. I begge lande udgøres befolkningen af hutuer og tutsier, og flere har familie på den anden side af grænsen.

“

Mange rwandere har selv været flygtninge, så de kender til at befinde sig i denne vanskelige situation.

Robert Mugabe
journalist

"Mange rwandere har selv været flygtninge, så de kender til at befinde sig i denne vanskelige situation," siger journalist Robert Mugabe (jo, det hedder han, red.), som dækker den politiske udvikling i regionen.

Konflikten i Burundi har imidlertid sat de tætte bånd mellem de to lande under pres. Hvad der startede som en bred folkelig protest mod præsident Nkurunziza, har udviklet sig til en konflikt, hvor etnicitet er en afgørende faktor. Pierre Nkurunziza anklages fra mange sider for at spille på de historiske stridigheder mellem hutuer og tutsier for at bevare magten. Noget, der vækker ubehagelige minder om fortidens borgerkrige og folkemordet i Rwanda.

"Konflikten handler ikke længere om politik. Det er blevet en etnisk konflikt, og det er virkelig farligt. Hvis ikke det internationale samfund griber ind og sætter en stopper for stridighederne, er jeg bange for, at det kan udvikle sig til en regional konflikt," siger Robert Mugabe.

Han peger på, at der i de seneste måneder er opstået alvorlige diplomatiske spændinger, efter at Burundi har anklaget Rwanda for at støtte oppositionen militært og sende agenter over

grænsen. Spændinger, der også smitter af på de burundiske flygtninge, og som har skabt et klima af mistro og paranoia på begge sider af grænsen. Elsa er overbevist om, at der blandt hendes burundiske landsmænd er hemmelige spioner, som holder skarpt øje med modstandere af regimet.

"Din ven i dag kan være din fjende i morgen. Selvom vi er mange burundere i samme situation her i byen, tør folk kun have kontakt til deres allernærmeste," siger hun.

INGEN FREMTID I BURUNDI

I starten forventede man, at konflikten ville slutte, når det burundiske valg var overstået. Men konflikten er nu, et år efter, blevet noget nær permanent, og den generelle opfattelse er, at burunderne ikke vender hjem foreløbig, forklarer Erika Fitzpatrick fra UNHCR.

Med tiltagende sikkerhedstrusler, etniske spændinger og svindende opsparinger er der derfor stort pres på middelklasseflygtningene og deres gæstfri rwandiske kontakter.

"Flere og flere af de urbane flygtninge beder derfor om at blive flyttet til flygtningelejren," siger Erika Fitzpatrick og fortsætter:

"Det lægger pres på kapaciteten i flygtningelejrene, som i forvejen er underfinansierede. Foreløbig er kun fem procent af næste års budget til indsatsen for de burundiske flygtninge dækket."

“

Det der startede som en bred folkelig protest mod præsident Nkurunziza, har udviklet sig til en konflikt, hvor etnicitet er en afgørende faktor.

Selvom Elsa foreløbig klarer sig uden for flygtningelejren, er hendes syn på fremtiden præget af håbløshed og uro.

"Jeg sover og vågner og sover igen. Jeg venter bare på at vende tilbage til mit liv, men situationen bliver værre for hver dag. Jeg har svært ved at se en fremtid for mig i Burundi," slutter hun. •

Elsa er et opdigtet navn, da hun ligesom de øvrige burundiske flygtninge ønsker at være anonym på grund af sikkerhedsrisikoen.

Volden i Burundi følger med til nabolande

Børn på flugt forsvinder

Næsten 6.000 flygtningebørn og -unge blev sidste år meldt forsvundne i Tyskland, oplyser landets indenrigsministerium.

Det skriver den britiske avis *The Guardian*.

Ifølge avisen er der ikke meget tvivl om, at nogle af børnene er faldet i hænderne på menneskesmuglere, og at tusindvis er i fare for at blive udsat for kriminalitet, mens andre kan være blevet genforenet med familiemedlemmer uden at have sagt det til myndighederne.

De fleste af børnene kommer fra Syrien, Afghanistan, Eritrea, Marokko og Algeriet.

Det nøjagtige omfang af problemet er ukendt på grund af mangelfulde registreringssystemer.

Tidligere på året vurderede politisamarbejdet Europol, at mindst 10.000 uledsagede flygtningebørn var forsvundet efter at være kommet til Europa. •/MM

OVER EN KVART million mennesker er flygtet fra det afrikanske land Burundi, skriver den britiske avis *The Guardian*. Årsagen er vold og ustabilitet, som tog fart, da landets præsident, Pierre Nkurunziza, sidste år bekendtgjorde, at han ville gå efter at få en tredje valgperiode, selvom det strider mod landets forfatning.

Meget tyder på, at volden nu har bredt sig til flygtningelejre i Tanzania og andre nabolande, som mange burundiere er flygtet til.

Overlevende fortæller til *The Guardian*, som har en reporter i Nyarugusu-lejren i Tanzania, at grupper af voldsmænd fra Burundi er trængt ind i flygtningelejre i nabolande for at angribe fordrevne.

Kilderne siger til avisen, at de bliver angrebet for at forhindre dem i at fortælle om overgreb begået i Burundi, mens andre mener, motivet er at straffe familiemedlemmer, som er aktive i landets opposition.

Hjælpearbejdere og eksperter har ikke bevis for, at burundiske militser opererer i flygtningelejrene, men ifølge politirapporter og lægejournaler, som *The Guardian* har set, er burundiere blevet flyttet til bevogtede områder i lejrene i et forsøg på at beskytte dem.

Konflikten i Burundi eskalerede yderligere i slutningen af april, da en brigadegeneral, som mentes at stå præsident nær, blev dræbt sammen med sin kone, datter og livvagter.

Se også reportagen fra Rwanda på de foregående sider. • /MADS MARIEGAARD

Yemen har flere fordrevne end nogensinde

Ikke mindre end 2,8 millioner mennesker er nu fordrevet i den arabiske verdens fattigste land, Yemen, svarende til omtrent hver tiende indbygger.

Det viser tal fra FN.

Ifølge den norske ngo Flyktninghjælpen, som arbejder i Yemen, er der tale om det største antal fordrevne civile i landet nogensinde.

Ngo'en skriver også på sin hjemmeside, at 82 procent af befolkningen har brug for nødhjælp.

Krisen i Yemen bunder i en længerevarende konflikt mellem landets præsident, Abdu Rabbu Mansour Hadi, og oprørsgrupper, som sidste år tvang præsidenten til at

flygte ud af landet. Efterfølgende har en saudisk-ledet koalition, som støtter præsidenten, iværksat angreb mod oprørerne.

I foråret har der ifølge flere medier været fredsforhandlinger, men de har i skrivende stund ikke ført til en løsning. • /MM

Shanghai og

Beijing og Shanghai, jo, dem kender vi. Men de 59 andre kinesiske millionbyer? Nej, vel? Her er de – og der bliver stadig flere af dem

AF MIKKEL BØDKER OLSEN

Verdens mest folkerige land har ligesom resten af kloden oplevet en stadig større urbanisering i løbet af de seneste 15 år. Vi vil bo i byer.

De fleste kender de tre største millionbyer, Shanghai, Beijing og Guangzhou, måske de mere garvede kan nævne de fem største millionbyer, men faktisk er der ikke mindre end 61 byer i Kina, som har over en million indbyggere. Kinas premierminister, Li Keqiangs, masterplan er, at 70 procent af befolkningen i løbet af de næste 10-15 år skal bo i byerne.

VÆK MED 700 BJERGTOPPE

I 2013 annoncerede lokalmyndighederne i Lanzhou-regionen, at de havde planer om at udvide byen Lanzhou, hvilket ville involvere udjævning af 700 bjergtoppe. Hvor der er vilje, er der vej – og til slut en by. Det ørkenrige område med bjerge skal udjævnes, så der kan blive plads til den nye bydel i Lanzhou, der – måske lidt fantasi-

løst – kommer til at hedde Lanzhou New Area. Med udvidelsen får byen plads til en million indbyggere flere end de 2,6 millioner mennesker, der bor i byen i øjeblikket.

For sammenlignelighedens skyld har vi indplaceret London og København på listen. •

- **Shanghai** – 22.315.474
- **Beijing** – 11.716.620
- **Tianjin** – 11.090.314
- **Guangzhou** – 11.071.424
- **Shenzhen** – 10.358.381
- **Wuhan** – 9.785.388
- **Dongguan** – 8.000.000
- **LONDON** – 7.556.900
- **Chongqing** – 7.457.600
- **Chengdu** – 7.415.590
- **Nanjing** – 7.165.292
- **Nanchong** – 7.150.000
- **Xi'an** – 6.501.190
- **Shenyang** – 6.255.921
- **Hangzhou** – 6.241.971
- **Harbin** – 5.878.939

småbyerne

- Tai'an - 5.499.000
- Suzhou - 5.345.961
- Shantou - 5.329.024
- Jinan - 4.335.989
- Zhengzhou - 4.253.913
- Changchun - 4.193.073
- Dalian - 4.087.733
- Kunming - 3.855.346
- Qingdao - 3.718.835
- Foshan - 3.600.000
- Puyang - 3.590.000
- Wuxi - 3.543.719
- Xiamen - 3.531.347
- Tianshui - 3.500.000
- Ningbo - 3.491.597
- Shiyuan - 3.460.000
- Taiyuan - 3.426.519
- Tangshan - 3.372.102
- Hefei - 3.310.268
- Zibo - 3.129.228
- Zhongshan - 3.121.275
- Changsha - 3.093.980
- Urumqi - 3.029.372
- Shijiazhuang - 2.834.942
- Lanzhou - 2.628.426

- Yunfu - 2.612.800
- Nanchang - 2.357.839
- Ordos - 1.940.653
- Jilin - 1.881.977
- Xianyang - 1.590.668
- Fushun - 1.400.646
- Luoyang - 1.390.581
- Guankou - 1.380.000
- Handan - 1.358.318
- Baotou - 1.301.768
- Yueyang - 1.200.000
- Anshan - 1.199.275
- Tongshan - 1.199.193
- Fuzhou - 1.179.720
- **KØBENHAVN** - 1.153.615
- Lijiang - 1.137.600
- Datong - 1.052.678
- Changshu City - 1.047.700
- Xianyang - 1.034.081
- Huainan - 1.027.655
- Jieyang - 1.001.985
- Zhu Cheng City - 1.000.000

Kilde: worldpopulationreview.com.

STEMMERNE I MIT HOVED ER MINE VENNER

Ny forskning fra USA, Indien og Ghana viser markant sammenhæng mellem kultur og psykisk sygdom. Danske eksperter advarer mod politisering og kulturel bortforklaring af psykiske lidelser.

AF MAI RASMUSSEN

■ Psykisk sygdom arter sig forskelligt afhængig af patientens kulturelle baggrund, viser ny forskning fra Stanford University i Californien.

Psykotiske patienter i USA, Indien og Ghana er blevet spurgt om deres erfaringer med at høre stemmer. De tydeligste resultater er, at amerikanske patienter har større tendens til at bruge lægelige termer og altså sige, at de er syge. Amerikanerne er også de, der oftest fortæller om at få rædselsfulde beskeder af stemmer.

"Almindeligvis handler det om at torturere folk, at tage deres øje ud med en gaffel eller skære en persons hoved af og drikke deres blod, virkelig afskyelige sager," siger en patient fra USA.

VENNER MED STEMMERNE

Inderne og ghaneserne fortæller ofte og modsat amerikanerne, at de har en relation – i nogle tilfælde nærmest et venskab – til stemmerne, og i modsætning til amerikanerne beskriver de kun sjældent stemmerne som udtryk for et sygt sind. En indisk kvinde siger for eksempel med et grin, at hun ikke behøver gå ud for at have nogen at tale med, en anden beretter, at stemmerne taler som gamle mennesker, der rådgiver unge, mens en ghanesisk mand slet og ret slår fast, at stemmer er ånder.

"Det er interessant, hver gang normalitetsbegrebet bliver undersøgt som en kulturel konstruktion," siger professor og overlæge ved Indvandrermedicinsk Klinik på Odense Universitetshospital, Morten Sodemann.

KULTUREL BAGAGE

De amerikanske forskere konkluderer da også, at alvorligt psykotiske patienters erfaringer med såkaldt stemmehøring er formet af lokal kultur.

Det opfatter den danske ekspertise som en åbenlys kendsgerning.

"Der er ingen tvivl om, at man hurtigt kan blive sindssyg i et andet land. Den kulturelle adfærdsform, man har med sig, kan blive opfattet som bindende et andet sted," siger Morten Sodemann.

Overlæge ved Kompetencecentret for Transkulturel Psykiatri i Region Hovedstaden, Morten Ekstrøm, opfordrer til forsigtighed, når psykisk sygdom og kultur sættes i forbindelse med hinanden.

"Kulturel baggrund har indlysende betydning i en lang række sammenhænge, men den kan også overvurderes. Vi ser, at alvorlige psykiske lidelser bliver overset eller fejltolket. Hvis folk fortæller, at de har *jinn*s (arabisk begreb for ånder eller mytologiske væsner, red.) kan tolkningen være, at

det bare er noget kulturelt, og det er vist i øvrigt meget almindeligt i det og det land. Omvendt bliver mennesker diagnosticeret som skizofrene, fordi de fortæller, at de hører stemmer, fordi det i vores kultur opfattes som sygt. Det afgørende er, at man hver gang vurderer, hvor forpint patienten er," siger Morten Ekstrøm.

SKIZOFRENI OG SOCIAL ACCEPT

De amerikanske forskere fremhæver indernes og ghanesernes erfaringer med at have relationer til stemmerne i deres hoveder, og at de ikke er udtryk for syge sind.

"Vi formoder, at den amerikanske kulturelle vægt på individuel selvbestemmelse former ikke bare en lægelig kultur, hvor patienter har ret til og bør kende deres diagnose, men også den mere generelle overbevisning, at usædvanlige oplevelser med stemmer er symptomer nærmere end mennesker eller ånder," skriver forskerne.

Morten Ekstrøm medgiver, at der kan være fordele ved at leve i en fællesskabsfunderet kultur, hvis man lider af psykisk sygdom, og ikke mindst hvis eksistensen af ånder er bredt accepteret.

"Patienter i den tredje verden med skizofreni har en bedre prognose end andre. Det har WHO-undersøgelser

OPFATTELSEN AF PSYKISK SYGDOM VARIERER FRA KULTUR TIL KULTUR. HER ER VI PÅ EN SOVE-SAL FOR KVINDER, PSYKIATRISK AFDELING PÅ MOMBASA DISTRICT HOSPITAL I MOMBASA, KENYA.

vist for 20-30 år siden. Forekomsten af skizofreni i forskellige dele af verden er overraskende ens. Forløbet af sygdommen er derimod forskelligt, og den er ofte mere godartet i den tredje verden.”

”Det kan skyldes, at det ses som mindre sygeligt at høre stemmer, og det kan skyldes den familie- eller klanstruktur, som mennesker der som regel lever i. Hvis Mohammed er besat, så er det ikke bare ham, der har et problem, det har hele klanen. Man står altså mindre alene med sin sygdom,” siger Morten Ekstrøm.

Morten Sodemann er enig i og mener, at de fysiske omstændigheder nogle steder i udviklingslande kan være mindre barske for psykisk syge:

”Psykisk syge er generelt mere tolererede og har en mere rolig social situation i udviklingslande. De går måske rundt på gaden og får en appelsin her og der, og de kan sove ude, uden at der bliver grebet ind.”

”Det er mindre bøvlet at være sindssyg i den sammenhæng, end i vores del af verden, hvor man måske er låst i en toværelses lejlighed sammen med familien og er under kon-

stant fysisk pres. Man kan sige, at det er en gratis effekt af måden, man lever på dér,” siger han.

POLITISERING AF SYGDOM

Barske, voldelige stemmer er almindeligvis centrale elementer af skizofreni og psykose. Forskerne fra Stanford University kobler de indiske og ghansiske patienters erfaringer med forholdsvist venlige stemmer sammen med den robuste dokumentation af, at patienter udenfor den vestlige verden har mindre rædsomme sygdomsforløb.

”Mere godartede stemmer bidrager muligvis til mere godartede forløb og resultater,” skriver de og foreslår, at de ondsksfulde stemmer muligvis ikke er en undgåelig del af skizofreni. Man kan således få den opfattelse, at patienter udenfor den vestlige verden lider mindre eller er mindre syge.

Morten Sodemann fra Indvandrermedicinsk klinik på Odense Universitetshospital advarer dog mod at tro, at patienter udenfor den vestlige verden lider mindre eller er mindre syge – og mod at politisere psykisk sygdom.

”Der findes gode stemmer og dårlige stemmer overalt i verden. Det er

muligvis mere frugtbart at leve med en slags forhold til sine stemmer. Men når mennesker er virkelig, virkelig psykotiske, så er de så at sige ikke her på jorden. Anlægger man en forskningsmæssig vinkel på psykisk sygdom, er der flere ligheder end forskelle kulturer imellem. Nogle vil gerne have det til at være antropologisk eller kulturelt. Det er det ikke.”

”Et godt eksempel er PTSD (post-traumatisk stresslidelse, red.) som nogle gerne vil have italesat som en politisk diagnose. Men det er lægeligt ret veldefineret og har klare kriterier og symptomer. Jeg mener, det er foragteligt at reducere problemstillingen til politik,” siger Morten Sodemann. •

UNDERSØGELSEN

Artiklen *Differences in voice-hearing experiences of people with psychosis in the USA, India and Ghana: interview-based study* blev offentliggjort i *The British Journal of Psychiatry* i 2015.

Kø i Joburg – nu for en Starbucks

SARKASMEN var tyk på de sociale medier, da kaffegiganten Starbucks i april åbnede sin første café i Afrika syd for Sahara. Det skete i Johannesburg i Sydafrika, og den ikoniske frappucino har trukket i så mange, at køen i flere dage snoede sig ud af cafeen og rundt om hjørnerne i indkøbscentret Rosebank.

Med reference til de timelange køer ved valgstederne i 1994, da sydafrikanerne med overvældende flertal stemte Nelson Mandela ind i præsidentkontoret, tweetede komikeren Mark Palmer for eksempel:

"Then: A nation queued for hours to vote for a new country & a dream.

Now: A nation queued for burgers, clothing & coffee. #StarbucksSA."

Trods landets skrantende økonomi er også kæder som Burger King og H&M åbnet i Sydafrika. Ifølge markedsanalytikere fordi Sydafrika betragtes som første skridt i bestræbelserne på at nå kontinentets stadig flere købedygtige forbrugere. •/MR

Bad-ass-bibliotekarer redder Malis kulturarv

■ DET LYDER SOM manuskriptet til en film, men det er virkelighed: Da islamistiske ekstremister og nationalistiske tuareger i 2012 rykkede frem mod Timbuktu i Mali, lagde bibliotekaren Abdel Kader Haidara en plan. Han ville redde 375.000 unikke, antikke manuskripter fra byens nye herskere.

Manuskripterne er fra tiden, da Timbuktu var hovedstad i det nordafrikanske imperium, og daterer sig så langt som 500 år tilbage. De gemmer lærde folks studier af blandt andet astronomi og medicin og forfatteres og poeters tanker og værker.

Redningsaktionen inkluderede biler, taxier og både og ikke mindst en gruppe frivillige, som navigerede mellem jihadister, røvere og korrupte maliske soldater for til slut at bringe de historiske papirer i sikkerhed i hovedstaden, Bamako.

Den dramatiske og kulørte redning er nu beskrevet i den amerikanske journalist Joshua Hammers bog, *The Bad-Ass Librarians of Timbuktu*, som udkom i april. •/MAI RASMUSSEN

Kvinder udfordrer Taliban med klassisk musik

MENS DET FORTSAT DISKUTERES, om krigene i Afghanistan har fremmet ligestillingen, gør en gruppe afghanske kvinder noget ved sagen på deres egen måde og med fredelige midler. Bevæbnet med violiner, klarinetter og et arsenal af andre instrumenter spiller de klassisk og afghansk musik i orkestret Zohra. Zohra er planeten Venus' arabiske navn og samtidig en betegnelse for piger, der stråler som "himlens juvel".

Den 19-årige Negin Khpalwak leder Zohra, som tæller 35 kvinder, der med musikken udfordrer både spørgsmålet om kvinders position i samfundet og den tilbageholdenhed i forhold til kunstnerisk udfoldelse, som trods Talibans fald stadig findes i nogle kredse i Afghanistan.

Zohra har til huse på det afghanske institut for musik i Kabul, og medlemmerne bliver ifølge Reuters mødt med både skepsis, trusler og beundring. •/MR

Cholita*

MODE

*
Sombrero
Bowlerhat
[kr. 100-3.500]

*
Joyas
Smykker
[kr. 1.000-
100.000]

*
Manta
Sjal
[kr. 300-15.000]

*
Pollera
Nederdel
[kr. 300-7.000]

*
Enaguas
5-6 underskørter
[kr. 200-3.000]

*
Zapatos
Sko
[kr. 200-2.000]

BOWLERHAT OG BREDE SKØRTER

I Bolivias hovedstad går den indianske elite i kostbart etnisk tøj og kunne ikke drømme om at kopiere det vestlige modeideal.

TEKST OG FOTO: **MAIKEN LYSTER**, LA PAZ

■ I 1781 forbød spanierne den lokale indianske befolkning at gå i nogen form for tøj, som havde forbindelse med indiansk kultur.

I stedet skulle de ny erhvervede undersætter bære spansk tyrefægterassistenttøj. For kvindernes vedkommende bestod det af fyldige skørter, bluse og sjal med lange frynser. På den måde blev det oprindelige folks udseende ændret, så samfundet nemt kunne identificere dem som "ikke-spanske". Det ironiske er, at aymara-indianerne lærte at holde af tøjet, de begyndte at forfine det – blandt andet med en bowlerhat. Og nu, mere end 200 år senere, går de i tøjet med stolthed.

CHOLITA-MODEN BOOMER

En hel *parada*, det fine sæt, som *cholitaen* – den traditionelt klædte indianske kvinde – bruger til særlige lejligheder, koster nemt 7.000 kroner for tøjet alene. En ægte italiensk Borsalino-bowlerhat koster 3.500 kroner. Et sjal af den kostbare vicuña-uld, som mest bruges af dyre europæiske modehuse, koster over 10.000 kroner. Og en vel-

havende *cholita* skal helst fremvise en ny *parada* til hver fest, hun deltager i!

"Der er over 300 byfester i La Paz om året, så hvis hun skal følge moden slavisk, skal hun købe et nyt sæt næsten hver dag," fortæller Valeria Salinas, ekspert i *cholita*-mode, økonom og kulturforsker.

"Dior og Gucci siger dem slet ingenting. De har brug for de her statussymboler for at vise, hvem de er. Så hvis du har guld her, guld her, guld her," siger Valeria Salinas og peger på fingre, ører og tænder, "og du går i virkelig dyrt tøj, og du bor i et cholet (specielt aymara-hus), så siger du til samfundet: Jeg er meget rig, jeg lever meget godt – bedre end dig!"

SELVSIKKER I NEDERDEL

En kvinde i prinsesselyserødt kommer ud af sin favoritbutik igen. Hun hedder Janeth Mamani, er 21 år og går på universitetet. Hun er engagereret i studenterpolitik, danser i en folkloretrop og er studievært på *Wara*, en lokal tv-station. *Cholita*-tøjet betyder meget for hende.

"Jeg har mere selvtillid, når jeg har det her tøj på. Jeg føler, det giver mig autoritet. Især i tv-studiet er det rart," siger hun.

Men alligevel tager hun ofte bukser på, når hun skal på universitetet:

"Det er jo mere behageligt. Man kan bevæge sig mere frit," siger hun. "Og så tager det altså enormt lang tid at vaske en nederdel lavet af seks meter stof."

Hun er taknemmelig over den forandring, der sker i samfundet. At være *cholita* er ikke længere ensbetydende med, at man er fattig og undertrykt.

Janeth Mamani promenerer videre ud i vrimlen. Hun passerer en kvindelig færdselsbetjent, som bærer *cholita*-uniform: bowlerhat og fyldig nederdel kantet med neongule refleksbånd.

"Mode er identitet. Mode er en måde at kommunikere på. *Cholitaen* prøver at fortælle dig, at hendes liv har ændret sig drastisk de seneste år. Jeg er sikker på, at den stil ikke dør ud her i La Paz," siger Valeria Salinas. •

46/

SPRØD SALAT UNDER HØJSPÆNDINGSMASTEN

Hipsterne i København N, V og Ø har et blødt punkt for urban farming, guerilla gardening og bybier. Men Afrika er massiv *first-mover*, når det kommer til at dyrke jord i de voksende storbyer.

BYØKOLOGI. SALATEN, SOM ANGELINA DYRKER PÅ SINE FÅ KVADRATMETRE JORD I ACCRA, FORSØRGER TRE BØRN OG BETALER FOR DERES SKOLEGANG.

■ ANGELINA RETTER SIG op fra vaskefadet og sætter hånden i lænden: "Det er en okay forretning," siger hun om sin grøntsagsmark. "Jeg har tre børn at forsørge, og der skal også betales skolepenge. Med pengene herfra kan jeg få det til at lykkes."

Lige nu vasker hun salathovederne i rent vand og gør dem klar til markedet. Hendes mand dyrker afgrøderne, mens hun sælger dem på markedet. Omkring hende er små kvadrater med grøntsager så bimplende grønne, at det næsten skærer i øjnene. På en strimmel jord mellem en kanal og en elektrisk transformatorstation i Ghanas hovedstad, Accra, dyrker hun salat, peber og kål. Spredt i bedene står andre og lu-

ger, vander eller plukker. De er bybønder – de afrikanske storbyers fødevarerhelte.

På smalle strimler langs vandløb og kanaler, under højspændingsledninger, på forladte byggegrunde eller i hjørner af forsømte parker overalt i kontinentets storbyer dyrker bybønder salat, løg, tomater, majs, yams til deres egen families bord og til andres via det lokale marked. Det er "markedsdrevet" udvikling fra bunden.

FREMTIDENS LØSNING

Afrikas byer vokser med eksplosiv hast; om ti år har Lagos i Nigeria 20 millioner indbyggere, mens Kinshasa i DR Congo vil rumme 15 millioner. De seneste forudsigelser peger på, at om bare en generation rummer de afrikanske byer 1.2 milliarder mennesker. Væksten skyldes tilflytning af fattige fra landområderne og intern vækst i byerne.

Fattigdommen i byerne er skræmmende; FN's fødevarerorganisation, FAO, fremhævede i en rapport for et par år siden, at 70 procent af byernes befolkning er ekstremt fattige, det vil sige, at de har mindre end to dollar om dagen.

Langt de fleste lever i enorme slumkvarterer, som i dag rummer størsteparten af de afrikanske storbyers indbyggere. Og det er især slummen, der vokser – tre fjerdedele af byernes vækst foregår i slumområderne.

Her er livet brutalt. Mere end 90 procent af indbyggerne lever fra hånden til munden, det vil sige, at de ikke har et formelt job, men klarer sig, som de kan. De fleste med handel. Mange udnytter byernes små pletter af ubrugt jord, sår frø og høster.

Angelina og hendes mand har væ-

ret bybønder hele deres voksne liv. "Vi dyrker 20 bede, og jeg høster omkring seks-otte gange om året, cirka hver anden måned."

Omkring 100 bybønder dyrker jorden langs transformatorstation Achimoa i Accras forstad Dzorwulu. Næsten alle er mænd, forklarer "den gamle", Ahmed Moussa, der er formand for én af fire sektioner:

"Der er flest penge i grøntsager, de vokser hurtigt, og der er god afsætning – men der skal slæbes mange vandkander. Det er for hårdt for kvinderne." Under den brændende sol skal der vandes flere gange om dagen fra tidlig morgen til sen aften – hver eneste dag. De fleste har derfor også nogle unge mænd ansat til hjælp; de er ofte nyligt indvandrede til byen. "Sådan begyndte jeg også selv; som daglejer."

Moussa har tilbragt hver eneste dag de seneste 35 år i grøntsagsbedene under Achimoas højspændingsledninger. De andre kalder ham "den gamle", selvom han kun er 52 år, for ingen har været her så længe som ham. Hans kone har en gadebod inde i byen. Deres fælles anstrengelser har ført til, at de har kunnet opfostre tre børn og bygge sig et lille knopskudt hus på kanten af et sumpområde nogle kilometer borte.

KVINDERNE SÆLGER

Mens hovedparten af Moussas kolleger er mænd, er det kvinderne, der får grøntsagerne frem til forbrugeren. 37-årige Aisha Bebane står hver morgen op ved halvfemtiden og haster ud til tre-fire markområder i storbyen. Som regel bliver grøntsagerne i jorden, lige til hun henter dem, og så går det i fuld fart videre til markedet. Lige nu er hun i gang med at høste otte bede med salat; hun

AHMED MOUSSA BEGYNDTE SOM DAGLEJER. NU HAR HAN EN ACRE, LIGE SÅ MEGET SOM EN FODBOLDBANE, UNDER ELMASTERNE I ACCRA-FORSTADEN DZORWULI.

kan et trick med at vride roden af salaten i samme bevægelse, som hun hiver den op, børster jord af og putter den i store sorte plastposter. To unge daglejere hjælper til, og efter en god times arbejde er de undervejs med 36 fyldte poser.

Mens hun forhandler pris med en tilkaldt chauffør, fyldes bilens bagagerum og bagsædet med salatposerne. Allerede før de kører til Malata-markedet, er hun i gang med sine to mobiltelefoner for at høre, hvilke markedskvinder der ønsker hvor meget - og hvad hun kan få dem til at betale.

Aisha begyndte i faget som 17-årig og lærte kunsten at være grøntsagsgrossist af sin mor. De var indvandret fra Burkina Faso, og Aisha har aldrig gået i skole. Hun lærte engelsk på jobbet sammen med kunsten at regne den ud.

Efter en halv times kørsel ankommer salaten til Malata-markedet. I løbet af ganske få minutter er poserne afsat til de aftalte købere. Aisha beholder et par stykker selv, for resten af dagen passer hun sin egen markedsbod - mens hendes

mor passer de tre børn og får dem i skole.

FORENING OG RET

Ingen af bønderne ved Achimoa har formel ret til deres jord. Moussa arvede sin lod fra ham, han oprindeligt hjalp som daglejer.

"Men en dag var han for gammel, og så blev jorden min."

For et par år siden kom der nogle mænd i jakkesæt og bad Moussa og hans kolleger om at lave en forening. De var fra "regeringen". De har først og fremmest hjulpet ved at lade bybønderne være i fred. "Nu er det vores jord!" siger Moussa. De har også fået en vandhane med rent vand, så de kan rense grøntsagerne - og vande bedene.

"Det var en god ide med den forening, for man kan jo ikke bare sådan gå ene mand op i ministeriet og bede om noget - men det kan en forening. Vi bad for eksempel straks om mere jord."

Presset på jorden er stort; der går snart

“

Nogen gange er jeg faktisk ved at være lidt træt.

Ahmed Moussa, "den gamle", 52 år

ikke en dag, hvor der ikke er nogen, der kommer forbi og hører, om de kan få lov til at dyrke - "bare et lille hjørne". Men der er ingen ledige hjørner, og hvis der var, ville de hundrede bønder i foreningen straks tage dem i brug. Alle kan bruge mere; hver dag strømmer nye daglejere til byen.

Jakkessættene kom forbi i 2004, og anmodningen om jord blev afleveret med det samme. Siden skete der intet.

"Indtil for nylig," fortæller Moussa begejstret. "Så kom de faktisk tilbage med et godt tilbud ude ved Atomic."

Nogle kilometer ud mod bygrænsen finder vi Ghanas atomenergikommission. Ligesom mange andre afrikanske statsinstitutioner er den omgivet af et enormt jordstykke, men de oprindelige planer om atomkraft og en forsøgsreaktor er aldrig blevet til

noget. Indtil for nylig vejede højt elefantgræs over det reserverede område, men nu har Moussa og de øvrige fået mulighed for her at udvide forretningen. Han drømmer stort, mens han viser rundt på sit nyryddede terræn.

“Jeg har fået en acre, det er lige så meget som en hel fodboldbane! Nu skal jeg til at tjene penge, så jeg får overskud.”

Moussas begejstring er kalkuleret; han har trods alt 35 års erfaring med afsætning, og han ved, at som Accra vokser, er der næsten ingen grænse for bybøndernes muligheder. Her er en fattig slider, som øjner en vej ud og op for sig selv og sine børn:

“Min næste plan er at måske rejse lidt uden for landet og lære noget mere, købe noget udstyr, måske en traktor eller nogle maskiner, måske en lille lastbil. Så vil jeg købe jord endnu længere uden for byen, ude på landet og dyrke kakao, appelsiner, citroner.”

“Min plan er, at når jeg bliver for gammel til at arbejde, så kan jeg nøjes med at gå rundt og sige til mine boys, plant dér, vand nu, lug dét bed. Så kan jeg hvile mig lidt. Nogen gange er jeg faktisk ved at være lidt træt.” •

VIGTIGT, MEN UDOKUMENTERET BIDRAG

Der findes endnu ikke et samlet, vel-dokumenteret billede af bybøndernes produktion og betydning for de afrikanske byer. Men de findes i alle afrikanske lande, og uanset hvorhen forskere og FAO har vendt blikket, ses et klart billede: Deres bidrag til fødevarer sikkerhed og fattigdomsbekæmpelse er indiskutabelt.

FAO regner med i 2017 at kunne udgive den første egentlige forsknings-baserede oversigt.

Den foreløbig eneste rapport, *Growing Greener Cities*, kan findes på nettet: www.fao.org/3/a-i3696e.pdf

AFRIKAS USYNLIGE FØDEVAREHELTE

Bylandbrug er en sektor, der formelt ikke eksisterer. Men uden den ville folk i Afrikas storbyer sulte.

AF PETER TYGESEN

■ AFRIKAS BYBØNDER LEVER i uofficiel skygge. Deres aktivitet ses ikke af dem, der bestemmer. Landbrug opfattes ikke som en byaktivitet, og derfor "eksisterer" bybønderne ikke.

Men det officielle Ghana bakker bybønderne op, og det er et sjældent syn på kontinentet. I mange byer er deres arbejde tværtimod ulovligt, og de er lette ofre for afpresning fra sultne betjente - i Zimbabwes hovedstad, Harare, sender bystyret hvert år sine arbejdere ud for at slå planterne ned og jage bønderne bort. Det fører til rutinemæssige sammenstød - der hver gang ender med, at bystyret opgiver: Mængden af sultne borgere er for stor til, at styret for alvor tør udfordre dem.

Nogle få forskere har i årenes løb peget på deres store betydning, og kun i få storbyer har politikere og embedsmænd accepteret deres indsats, i endnu færre støtter de sektoren. Hvorfor? Gamle koloniale regler, angst for dårlig hygiejne - og moderne politikeres afsky for den slags "rod" er alle dele af forklaringen. Først og fremmest er årsagen dog, at sektoren formelt ikke eksisterer: Ifølge den officielle politik foregår landbrug på landet. Bybønder er usynlige landmænd.

Potentialet er imidlertid kolossalt. Det skyldes især to hovedårsager, næring og indtægt. Eftersom hovedparten af storbyernes indbyggere er ludfattige, er mange også underernærede. Det går især ud over børnene, som ofte lider af kummervækst (på engelsk stunting), det vil sige, at deres udvikling bliver permanent skadet af manglen på vitaminer og protein. FAO oplyser for eksempel, at halvde-

len af børnene i Nairobis slum er underernærede.

NÆRING OG INDTÆGT

Bybønderne leverer netop de næringsrige madvarer, der er allermost behov for. FAO udgav i 2012 den hidtil eneste rapport, der forsøger at give et kontinentalt overblik over deres produktion: Mindst halvdelen af det bladgrønt, der sælges i Dar Es Salaam, Dakar, Bangui, Brazzaville, Ibadan, Kinshasa, Addis Ababa, Bissau, Libreville og Yaoundé er produceret inden for bygrænsen. I andre byer viser det sig, at indbyggerne selv dyrker en stor del af deres egen mad.

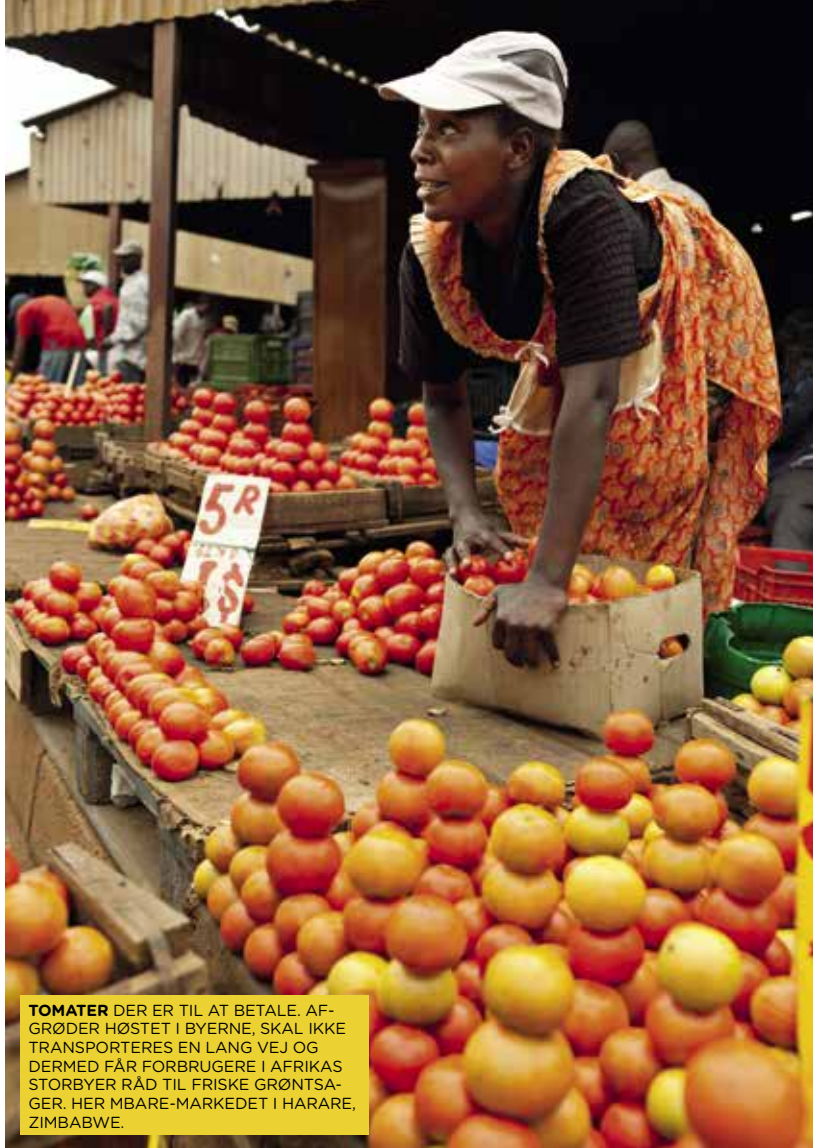
Hvis bybønderne ikke var der, skulle alle byernes fødevarer komme udefra, og dermed ville priserne være endnu mere ubærlige for indbyggerne. Fødevarer er dyre at fragte via hullede, dårlige veje; det sker sjældent i kølebil, så meget går til undervejs. Der er ingen eller få kølefaciliteter ved ankomsten til markedet. Spildet og

“

I Zimbabwes hovedstad, Harare, sender bystyret hvert år sine arbejdere ud for at slå planterne ned og jage bønderne bort.

omkostningerne er enorme - men næppe noget, der vil forbedres inden for en overskuelig fremtid.

Den anden hovedbetydning af bylandbruget antydes ovenfor: Det er en væsentlig indtægtskilde for mange fattige. FAO's rapport viser, at antallet

TOMATER DER ER TIL AT BETALE. AFGRØDER HØSTET I BYERNE, SKAL IKKE TRANSPORTERES EN LANG VEJ OG DERMED FÅR FORBRUGERE I AFRIKAS STORBYER RÅD TIL FRISKE GRØNTSAGER. HER MBARE-MARKEDET I HARARE, ZIMBABWE.

af hel- eller deltidscybybønder er stort: 10.000 i Brazzaville, 2.500 i Bangui, 1.250 i Ouagadougou - i Kinshasa er vurderingen, at helt op mod 30.000 indbyggere skaffer sig størstedelen af deres pengeindtægt i grøntsagshaven. Alene i Accra forsyner 2.000 fuldtidsbønder byen med friske grøntsager. Og så er der hele laget af grossister, chauffører og daglejere, også fra byen, der tjener deres penge som resultat af det lokale jordbrug.

Nogle afrikanske lande har haft historiske grunde til at bryde med kolonitidens nedladende syn på landbrug inden for bygrænserne, især når de blev ramt af dybe kriser. Under borgerkrigen i Mozambique blev byernes såkaldte "grønne zoner" en officiel overlevelsesstrategi for de belejrede indbyggere. I andre lande tog folk simpelthen magten over jordstykke i takt med strukturtilpasningsprogrammets forarmelse af befolkning-

gen. Socialistiske regeringer inspireret af Kina æggede til selvforsyning - også en fin afledningsstrategi over for fejlslagen landbrugspolitik.

I vestafrikanske Ghana opfordrede regeringen i 1990'erne folk i byerne til selv at skaffe sig mad, og bybønderne er langsomt siden blevet omfattet af officiel politik. FAO arbejder ihærdigt på at få flere afrikanske landes opbakning til at styrke bybønderne. Organisationen fremlægger beviser for deres vigtighed - og understreger, at bybønderne tilbyder hjælp til en af de afrikanske politikeres største fremtidige hovedpine: Hvordan vil de skaffe mad til de hastigt voksende byers befolkning?

INGEN POLITIK

FAO anbefaler derfor afrikanske regeringer at ændre landbrugspolitikken, så den også rummer bybønderne - og at de følgelig også afsætter zoner til dyrkning, skaffer rent vand, indretter

“

Mindst halvdelen af det bladgrønt, der sælges i Dar Es Salaam, Dakar, Bangui, Brazzaville, Ibadan, Kinshasa, Addis Ababa, Bissau, Libreville og Yaoundé er produceret inden for bygrænsen.

nødvendig infrastruktur, måske lige- frem hjælper med uddannelse og kredit.

Byerne får nemlig også brug for det lokale landbrug som følge af klimaændringerne. På intet kontinent vil det konventionelle landbrug blive ramt så hårdt som i Afrika syd for Sahara, viser al forskning. De fleste afrikanske storbyer er direkte klima-uevenlige - de mangler skyggetræer, men bygningerne absorberer varme; begge dele medfører høje temperaturer og dermed høj fordampning, så grundvands-spejlet falder. Frugttræer og intensivt dyrkede områder vil kunne afhjælpe en del af problemet.

Det har imidlertid vist sig vanskeligt for FAO og andre at overbevise de afrikanske regeringer om at gøre en indsats. I langt de fleste byer er planlægning reelt opgivet - slummen vokser vildt uden regulering og forsyning med selv de mest basale forhold som vand og kloak, strøm og veje. I denne virkelighed forekommer ideen om en zone også for bybønderne direkte utopisk. Den bedste støtte, regeringerne derfor i øjeblikket synes at kunne give, at helt enkelt at lade være med at bekæmpe bybønderne.

Det er lettere sagt end gjort. Byernes vækst presser jordpriserne op; tilfaldelser til middelklassens parkeringspladser, supermarkeder og shoppingcentre kan give embedsmænd og politikere hurtig, kontant gevinst. Så de får førsteprioritet. I langt de fleste tilfælde har bybønderne ingen ret til den jord, de bruger; Ønsker den "retmæssige" ejer at bebygge eller på anden måde udnytte pladsen, må bønderne på jagt efter de stadig færre huller i bybilledet, hvor de kan så deres frø.

Ikke meget tyder på, at de har tænkt sig at give op. •

Varme skader væksten

En hidtil overset klimaudfordring kan have alvorlige konsekvenser for væksten i nogle af verdens varmeste lande. Alt for høj varme på landets arbejdspladser skader nemlig produktiviteten markant.

I rapporten *Climate Change and Labour: Impacts of Heat in the Workplace*, der blev præsenteret i den internationale arbejdsorganisation ILO's hovedkvarter, konkluderes det, at økonomier i udviklingslande mister op til ti procent af deres produktivitet i arbejdstiden på grund af stigende varme som en konsekvens af klimaforandringerne.

De stigende varmegrader på kontorerne betyder dalende produktivitet, flere arbejdspauser eller - i værste tilfælde - slagtilfælde og død • / SKA

Dansk investor ikke længere krav for IFU-støtte

■ ET NYT MANDAT gør det ifølge Investeringsfonden for Udviklingslande (IFU) nemmere for danske virksomheder at komme ind på attraktive markeder i den tredje verden. Det nye IFU-mandat betyder blandt andet, at der ikke nødvendigvis skal være en dansk investor, men derimod "blot" danske interesser i et projekt. Det gør banen for de danske virksomheder endnu bredere - og det giver mulighed for en langt bedre udnyttelse af de fem kontorer, som fonden har i Afrika, lyder konklusionen fra IFU.

Aktuelt er der planer om at etablere en stor laksefarm i Sydafrika - et projekt til flere hundrede millioner danske kroner. Det er en syd-

afrikansk udvikler, der skal bruge dansk understyr og finansieringspartnere.

Generelt er der et stort uopdyrket fødevarermarked i det sydlige Afrika, fortæller lederen af IFU's kontor for det sydlige Afrika, Johnny Ohgrøn Hansen. Han er derfor yderst tilfreds med, at IFU også har etableret en landbrugsfond.

"Med landbrugsfonden har IFU fået endnu bedre muligheder for at hjælpe danske virksomheder ud på vækstmarkederne, og vi kan netop være med til at udvikle projekterne og dermed yde en bedre service til vores samarbejdspartnere," siger han. • / SIMON KRATHOLM ANKJÆRGAARD

Dyre råvarer gør aktier uattraktive

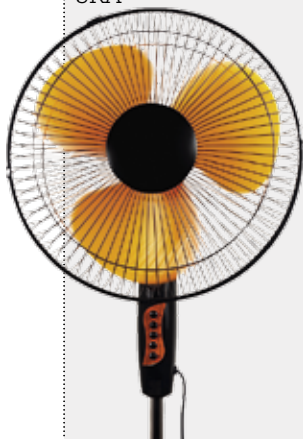
ØKONOMER OG INVESTORER venter stadig på, at aktiemarkederne i udviklingslandene for alvor bliver attraktive - og de kan komme til at vente en rum tid, siger blandt andet Laurence Taylor, porteføljeekspert med speciale i globale aktier for investeringsfirmaet T. Rowe Price, til *the New York Times*.

"Lige nu vil aktionærerne hellere satse på sikre aktier i i-landene end usikre aktier i u-landene og deres vækstmarkeder," siger han blandt andet.

Det er de dyre råvarer, der gør aktiemarkederne i udviklingslandene uattraktive, lyder konklusionen. Råvarer som eksempelvis olie skal ned i pris, hvis aktieinvesteringerne skal stige. Og ifølge blandt andet Laurence Taylor så er der ikke på nuværende tidspunkt udsigt

til en kommende "supercyklus" som den, udviklingslandene oplevede i 00'erne, og som var med til at sætte skub i deres vækst.

Aktiemarkederne i BRIK-landene, Brasilien, Rusland, Indien og Kina, steg med 770 procent fra 1999 til 2007, men siden finanskrisen i 2008 er aktierne i disse lande nu faldet til en tredjedel af deres værdi. • / SKA

52/

FABRIKKEN HAVDE SIN STORHEDSTID, DA ARMENIEN ENDNU VAR EN DEL AF USSR.

Armenien

KOBBERKOMBINATETS SIDSTE DAGE

Arbejdet på kobberfabrikken i den armenske by Alaverdi er farligt, hårdt og sundhedsskadeligt. Fabrikken, hvor meget af udstyret stammer fra Sovjettiden, er truet af lukning. Sker det, vil det være en katastrofe for den lille provinsby, der så mister omkring 500 arbejdspladser.

“

Kobberkombinatet i Alaverdi er en labyrint af trapper, hengemte kontrolrum, årtier gammelt snavs og for længst forældet teknologi.

HVOR LAGDE JEG NU MIN SVENSKNØGLE?

TEKST OG FOTOS: **JENS MALLING**, ALAVERDI

■ Tyk røg svæver ind mellem de overdimensionerede kedler. Som et blågråt slør lægger tågen sig hen over bunkerne af slagge. Den fortættede luft oser stærkt af svovl og gør det svært at ånde. Kobbermalmen syder og bobler. Den smelter inde i de enorme tromler og gløder orange. Larmen er infernalsk. En mekanisme udløses, og hele fabrikken brøler som en såret mammut. Flydende og flere hundrede grader varmt metal flyder i dyrets arterier. Den kogende væske holder skrumlet i live. Kobberkombinatet i Alaverdi er en labyrint af trapper, hen-

gemte kontrolrum, årtier gammelt snavs og for længst forældet teknologi. Fabrikken i den armenske by fremstår som en ormegård af utætte rør, der filtrer sig sammen med flossede kabler, løse ledninger og dryppende afløb.

EN TIDSLOMME

I dette inferno arbejder cirka 500 mennesker med et minimum af beskyttelse og til en løn, der svarer til omkring 1.700 kroner om måneden. Dampen, der indhyller sceneriet, bidrager til indtrykket af et flashback. Pludselig sættes man tilbage til industrialiserin-

gens barndom i 1800-tallets England, til datidens ligegyldighed over for arbejdernes sundhed og snævre fokus på profit til ejerne.

Fabrikkens navn er ACP, hvilket står for Armenian Copper Programme. Den er en del af Vallex Group og producerer op til 10.000 ton kobber om året. Hele produktionen eksporteres til det tyske firma Aurubis AG. Fabrikken havde sin storhedstid, da Armenien endnu hørte til USSR. Kobberindustrien var Alaverdis stolthed og beskæftigede stort set alle byens mandlige indbyggere.

54/

KUN EN BRØKDEL AF DEN OPRINDELIGE ARBEJDSSTYRKE ER TILBAGE PÅ KOBBERVÆRKET ACP I ALAVERDI.

NEDGANG OG FORFALD

Med Sovjetunionens sammenbrud i 1991 satte nedgang og forfald ind. Fabrikken måtte skære kraftigt ned og beskæftiger nu kun en brøkdel af den tidligere arbejdsstyrke. Den utidssvarende teknik og de forældede maskiner forårsager alvorlig forurening i denne del af Debed-dalen her i det nordlige Armenien. Miljøaktivister og faldende kobberpriser på verdensmar-

kedet truer fabrikkens eksistens. Hvis fabrikken lukker, vil det være endnu en katastrofe for Alaverdi, hvor befolkningstallet allerede er faldet fra 26.000 til 13.000 på grund af de store samfundsomvæltninger, der fulgte i kølvandet på Sovjetunionens sammenbrud. Byen har dårligt råd til at miste de 500 arbejdspladser. •

Bog: Godnathistorier for børn der drikker
Forfatter: Marjaneh Bakhtiari.
 Oversætter: Lotte Kirkeby Hansen
Forlag: Jensen & Dalggaard.
 Sider: 270. Pris 298 kr.
Anmelder: Shadi A. Bazeghi er digter, født i Iran og bosat i Danmark.

En familie mærket af historiens gang

Iransk roman om krigen, der bliver ved i menneskene længe efter den er stoppet på slagmarken.

■ *"MAHROKH åbnede tasken med sine piller og dråber og salver og tog modvilligt dele af indholdet ud. Hendes døtre fortalte hende altid, at hun skulle være taknemmelig over, at man stadig kunne få fat i medicinen. Taknemmelig over de piller, der vuggede hende i søvn om natten og vækkede hende om morgenen ...*

Hun tog lyserøde piller for ikke at hade sin ægtemand. Gule for ikke at savne sin døde søn. Hvide for at kunne holde sin levende søn ud."

Hendes døtre har ret; adgang til medicin har været så begrænset i Iran gennem årtier grundet sanktionerne, og det har kostet utallige liv og mange lidelser.

Marjaneh Bakhtiari formår at beskrive forskellige aspekter af det iranske samfund, og historisk set spænder romanen så vidt som statskuppet i 1953 til revolutionen i 1979, krigen mod Irak i 1980'erne til nutidens Teheran. Familie-medlemmerne og deres relationer bærer fortællingen, og de historiske hændelser udfoldes gennem tre generationer: matriarken Mah-

rokh, de midaldrende børn og børnebørnene. Den forestående mindehøjtidelighed for Mahrokh's afdøde mand danner rammen om romanen.

”

Hun tog lyserøde piller for ikke at hade sin ægtemand. Gule for ikke at savne sin døde søn. Hvide for at kunne holde sin levende søn ud.

Mahrokh lever i mindet om den søn, hun har mistet under krigen, har isoleret sig i sin sorg i årevis og vil stort set ikke vide af andre. Alle i familien er så plagede af historiens gang og kæmper med forskellige former for PTSD.

Romanen er et vidnesbyrd om krigens væsen; hvordan den går igen i generationer og bliver ved med at ødelægge, længe efter den er endt. Men det er også en fortælling om kærlighed, håb, viljestyrke og hverdagens små mirakler. Og så er den mesterligt fortalt. •

Bog: Krigen i Europas baggård. Historien om Jugoslavien sammenbrud
Forfatter: Steen Ramsgaard
Forlag: Lindhardt og Ringhof, 415 sider, vejl. pris 299 kr.
Anmelder: Stefan Katić. Hyppig gæst i Jugoslavien – før og efter 1993.

Bag brodermordet på Balkan

20 år efter. Krigene i eks-Jugoslavien 1991-99 kostede over 150.000 mennesker livet. Ny bog giver solidt overblik.

■ FÅ HAVDE SET konflikten komme. Jerntæppet mellem øst og vest var – Rumænien undtaget – faldet stort set uden vold i resten af Europa.

Pludselig fik europæiske tv-seere øjnene op for, at det land, man havde vænnet sig til at betegne ved et navn, Jugoslavien (*Jug* betyder "syd" = Syd-Slavien), indeholdt flere folkeslag og ikke kun var det socialistiske, åbne, alliancefri multi-kulti-ferieland, mange havde stor sympati for.

Steen Ramsgaard har interviewet en spændende håndfuld af de centrale aktører, herunder spindoktoren for den serbiske præsident Milošević. Han var i 1980'erne ansat i den jugoslaviske afdeling af computerfirmaet IBM og brugte en cocktail af dataanalyse samt vestligt mediespin. Det var ikke set før i en socialistisk stat, og det virkede. På få år gik Slobodan Milošević fra chef for kommunistpartiet i Beograd-afdelingen til at blive Serbiens magtfulde præsident.

Mange kilder kommer med saftige, vilde og måske sande konspirationsteorier,

som vi ikke har en Balkanmands chance for at faktatjekke. Alligevel er det helt rigtigt at tage dem med, for rygter spiller så stor en rolle i regionen, at de får betydning for det politiske liv. For eksempel var rygter om modpartens hensigter med til at starte en krig.

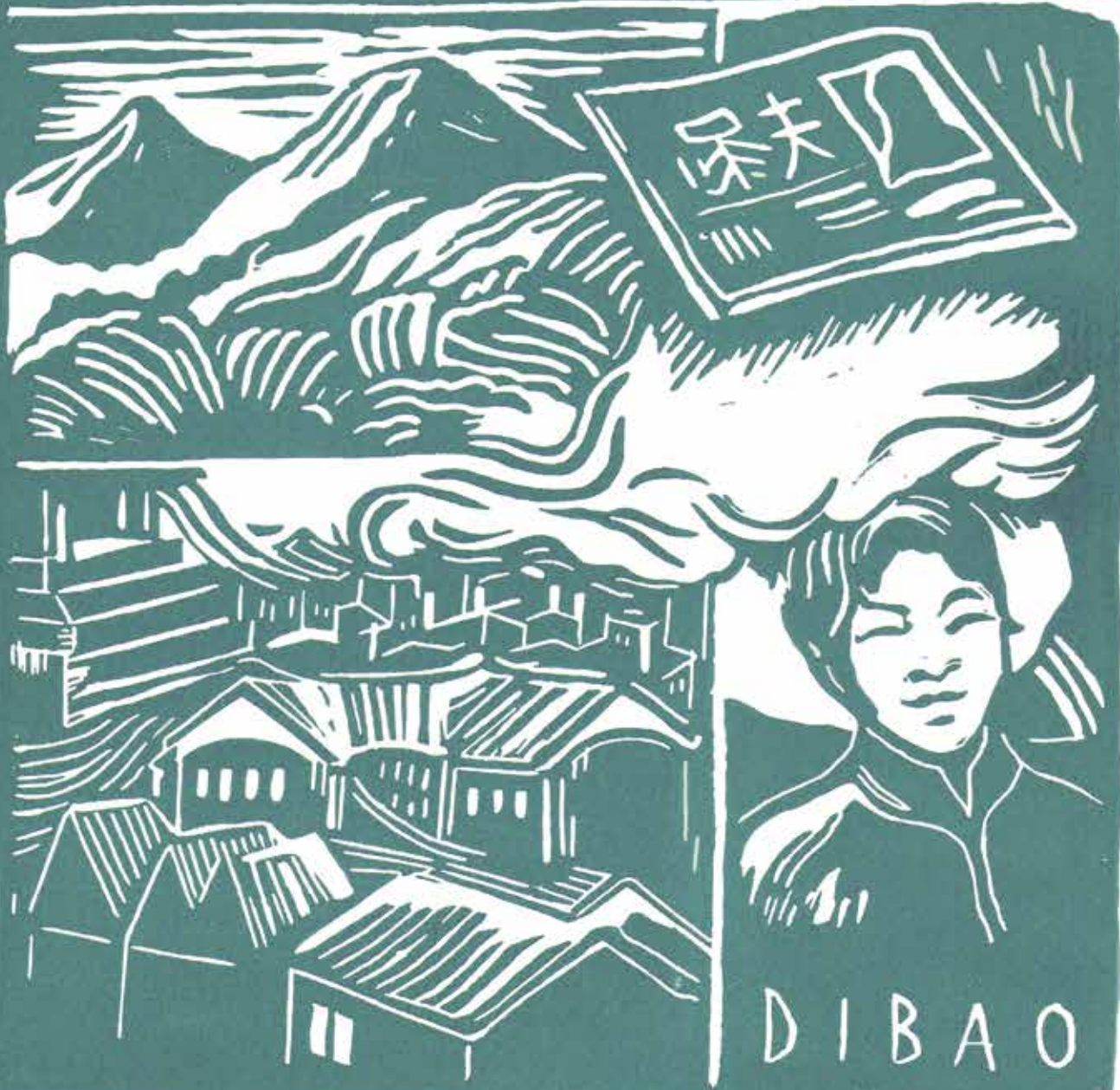
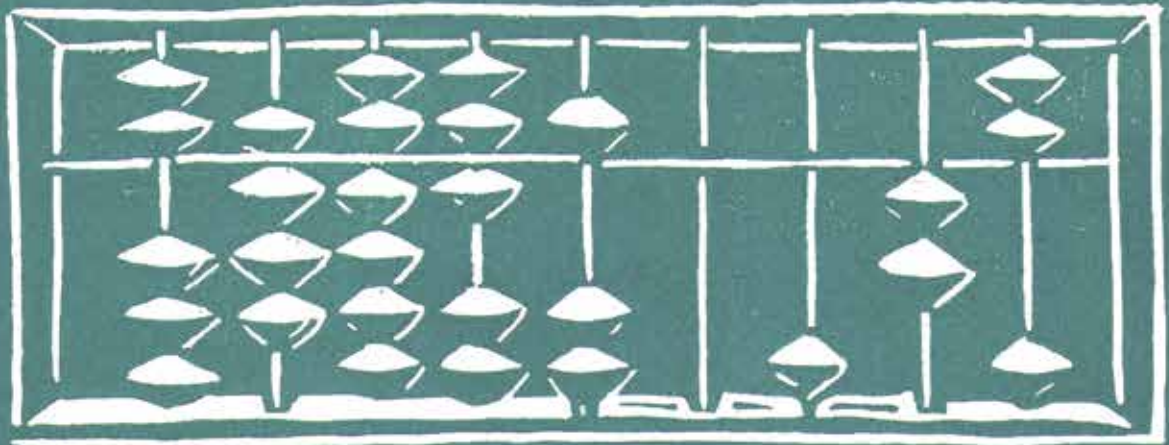
”

Rygter om modpartens hensigter var med til at starte en krig.

Alt i alt en vældig nyttig bog! Men det ville have gavnet med et kort over de etniske grupper i Jugoslavien før og efter.

Mange flygtninge fra krigen endte i Danmark. Deres stemme savnes også.

Den historiske oversigt er fin, men efterlader et billede af præsident Tito som partisanleder, landsfader og statsmand, ikke som tyr. Faktum er, at Tito foretog en blodig udrensning af "borgerskabet" og nationalistere efter krigen i 1945, inden han lagde låg på gryden og erklærede alle syd-slaver for brødre. •

DIBAO

ASIENS NYE VELFÆRDSSTATER

”Dibao” er navnet på et kinesisk program for velfærd, som har gjort livet lettere for 75 millioner fattige kinesere. En række andre asiatiske lande har også indført velfærdsydelse og overførselsindkomster. Et vigtigt redskab, hvis de nye 2030-udviklingsmål skal nås, fastslår FN.

AF RASMUS SCHJØDT

■ Mens den politiske dagsorden i Europa er domineret af nedskæringer på velfærdsydelse, går det den modsatte vej i Asien.

Her har økonomisk vækst og stigende ulighed i flere lande ført til en hastig udvidelse af de sociale sikkerhedsnet. I Indien har alle på landet inden for de seneste ti år fået ret til hundrede dages offentligt arbejde om året til minimumslønnen. Kina har indført kontanthjælp, der når flere end 75 millioner fattige og pensioner, der nu dækker mere end 700 millioner. I Indonesien er 76 millioner mennesker nu dækket af den offentlige sundhedsforsikring. Også lande med langt mere begrænsede offentlige budgetter er godt i gang med at udvide de sociale sikkerhedsnet.

De nye velfærdsydelse kan komme til at spille en vigtig rolle i forhold til at udrydde fattigdom i verden. Sidste år vedtog FN's Generalforsamling sytten nye mål for verdens udvikling frem mod 2030. Mål nummer ét er at afskaffe alle former for fattigdom i løbet af de næste femten år.

Det betyder for det første, at ingen mennesker må have mindre end 1,25 dollars om dagen at leve for. Derudover forpligter FN's medlemslande sig til at halvere antallet af mennesker, der lever i fattigdom, defineret ud fra de nationale fattigdomsgrænser. Andre målsætninger er at udrydde sult

og underernæring, samt at bekæmpe ulighed.

Flere og flere undersøgelser viser, at overførselsindkomster kan være et særdeles effektivt middel til at nå disse mål. De 17 mål består af en række delmål, og et af disse (delmål 1.3) opfordrer FN's medlemslande til at indføre sociale sikkerhedsnet, der i 2030 skal dække en 'substantiel' del af de fattige og udsatte.

“

I Indonesien er 76 millioner mennesker nu dækket af den offentlige sundhedsforsikring.

At overførselsindkomster kan spille en helt central rolle for fremtidens bekæmpelse af fattigdom, understreges af en rapport fra sidste år udgivet i fælleskab af FN's Fødevarerprogram (WFP), FN's Fødevarer- og Landbrugsorganisation (FAO) og Den Internationale Fond for Landbrugsudvikling (IFAD). I rapporten argumenterer de tre FN-organisationer for, at det er muligt at udrydde fattigdom og sult inden 2030, men kun, hvis der bliver investeret massivt i overførselsindkomster til verdens fattige.

Ifølge rapporten vil der med et *business as usual* scenarie vil der i

2030 stadig være 650 millioner mennesker, der sult. Der er derfor behov for at gå nye veje. Og her er den mest effektive måde at sørge for, at ingen mennesker sult, er at investere i overførselsindkomster, der sikrer, at alle har en indkomst på minimum 1,25 dollars om dagen. En slags kontanthjælp til alle verdens fattige, som sammen med investeringer i landbruget udgør den vigtigste vej til en verden uden fattigdom.

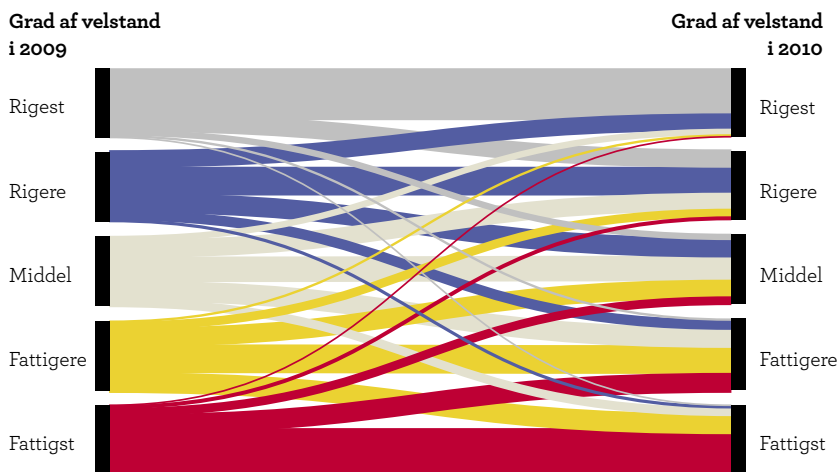
FN-organisationernes forslag om en overførselsindkomst som et af de vigtigste midler til at bekæmpe fattigdom og sult er ikke grebet ud af luften. Tværtimod kan rapporten ses som kulminationen på længere tids stigende fokus fra både regeringer og internationale organisationer på den rolle, overførselsindkomster kan spille i forhold til fattigdomsbekæmpelse.

Mens der i mange år har været opmærksomhed om vigtigheden af uddannelse og sundhed er det først i de sidste godt ti år, at der for alvor er kommet fokus på betydningen af overførselsindkomster i lav- og mellemindkomstlande. Mange er især blevet inspireret af latinamerikanske overførselsindkomst-programmer som Brasiliens *Bolsa Familia* og Mexicos *Oportunidades*, som har spillet en vigtig rolle i forhold til at mindske fattigdom og ulighed.

Erfaringer fra både de store stats-

MOBILITET MELLEM INDKOMSTGRUPPER I INDOESIEN

Personers vandring mellem indkomstgrupper ("consumption quintiles") fra 2009 til 2010.

Kilde: Development Pathways på baggrund af paneldata fra Susena.

lige programmer og mindre pilotprojekter viser konsekvent, at overførselsindkomster kan være en særdeles effektiv måde at bekæmpe fattigdom på.

58/ ARBEJDE TIL INDIENS FATTIGE

Siden 2006 har det statslige program *Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee* (MGNREGA) givet alle husstande på landet i Indien ret til hundrede dages offentligt arbejde om året. MGNREGA er verdens

største program af sin art og det giver hvert år omkring 50 millioner familier på landet en vigtig ekstra indtægt. Programmet er ét af en række nye socialpolitiske tiltag i Indien, der i løbet af de seneste ti år har lagt grunden til en rettighedsbaseret velfærdsstat.

På trods af økonomisk vækst er Indien med 300 millioner ekstremt fattige stadig det land i verden, der huser langt det største antal fattige. Ud af de ti lande i verden med flest ekstremt fattige ligger halvdelen i Asien og halvdelen i Afrika. Med over en halv milliard mennesker under fattigdomsgænsen er Asien stadig hjem for flere ekstremt fattige end Afrika.

Før i tiden boede verdens fattige hovedsageligt i de fattigste lande. I dag bor næsten tre fjerdedele af de fattige i mellemindkomstlande. Det betyder, at fattigdomsbekæmpelse handler mindre om at skabe økonomisk vækst i fattige lande og mere om omfordeling internt i landene med flest fattige og størst ulighed. Her spiller både skatte- og velfærdsreformer en vigtig rolle. Samtidig kan udviklingsbistand stadig spille en vigtig rolle i forhold til at demonstrere effekterne af sociale ydelser gennem pilotprojekter, ved at finansiere teknisk bistand til regeringer og ved direkte finansiering af overførselsindkomster, især i opstartsperioden.

"DIBAO" - EFFEKTIVT REDSKAB

Det er først og fremmest Kina, der kan tage æren for at antallet af ekstremt

fattige i verden er blevet mere end halveret siden de forrige mål for verdens udvikling, 2015 Målene, blev vedtaget i år 2000. I perioden fra 1990 til 2005 stod Kina for to tredjedele af verdens reduktion i antallet af fattige. Men på trods af enorme fremskridt er Kina stadig hjem for 84 millioner ekstremt fattige, et tal der kun overgås af Indien og Nigeria.

I takt med den økonomiske vækst i Kina er uligheden også steget markant, og den kinesiske regering er opmærksom på, at det er et problem, der skal adresseres hurtigst muligt for at forhindre sociale uroligheder. Frem til starten på reformperioden i 1978 havde Kina et relativt veludbygget socialt sikkerhedsnet, hvor folk var sikret gennem deres arbejdspladser. De økonomiske reformer fjernede dette sikkerhedsnet og det er først i de seneste år, at Kina for alvor er begyndt at udvikle nye sociale ydelser.

Et af de mest markante initiativer er *the Minimum Living Standard Assistance*, eller "Dibao", en overførselsindkomst til de fattigste familier, der bringer alle op til den lokale fattigdomsgænse. Programmet startede på pilot-basis i starten af 90'erne, og er siden blevet udbredt til alle fattige i byerne i 1999. Siden har antallet af modtagere ligget stabilt på omkring 23 millioner mennesker.

Undersøgelser viser at Dibao har været meget effektivt i forhold til at mindske fattigdom i byerne, i en grad så de nyeste tal viser, at fattigdommen

Før i tiden boede verdens fattige hovedsageligt i de fattigste lande. I dag bor næsten tre fjerdedele af de fattige i mellemindkomstlande.

nu er stort set udryddet her. Siden 2007 har Dibao-programmet også været udbredt til landbefolkningen og programmet når nu i alt ud til mere end 75 millioner mennesker. Den kinesiske regering har som målsætning at udbrede det sociale sikkerhedsnet til hele befolkningen inden år 2020 og har desuden udvidet adgangen til pensioner, så 700 millioner nu er dækket.

SOCIALE SIKKERHEDSNET

Lande som Indien, Kina og Indonesien repræsenterer fremadstormende økonomier, der har råd til at betale for sociale programmer. Andre lande i regionen med færre midler har dog også fået øjnene op for værdien af sociale sikkerhedsnet. Nepal har som noget usædvanligt for et af verdens fattigste lande haft en universel folkepension siden 1994. Derudover har landet siden midten af 1990'erne indført en række andre programmer med kontante overførsler til udsatte grupper som enker og handicappede og siden 2009 børnepenge til kasteløse familier.

UNICEF arbejder i Nepal for at gøre børnepengene universelle og for at øge ydelsen. Der er dog ikke nogen tvivl om, at det finansielle råderum til at betale for sociale ydelser i Nepal er begrænset. I det finansielle år 2014/15 udbetalte den nepalesiske stat børnepenge til over en halv million børn, så selvom beløbet til hver modtager er begrænset til godt 12 kroner (200 nepalesiske rupees) om måneden, løber det totale beløb alligevel op i noget,

der kan mærkes på statens budget i et lille land med stort set ingen produktion og meget begrænsede indtægter. Det er en af grundene til at den nepalesiske regering i øjeblikket, med støtte fra Verdensbanken, er ved at undersøge, hvordan man kan målrette de sociale ydelser til de fattigste.

HVEM ER DE FATTIGE?

Netop diskussionen om, hvorvidt de sociale ydelser bør målrettes de fattigste eller være universelle, er et af de store stridspunkter blandt forskere og eksperter, der arbejder med sociale sikkerhedsnet i udviklingslande.

Verdensbanken har længe været fortalere for en minimalistisk tilgang med ydelser målrettet de fattigste. Omvendt er FN-organisationer som UNICEF og ILO fortalere for den universelle model. Argumenterne for den målrettede ydelserne til de fattigste er først og fremmest økonomiske. Hvis målsætningen er at reducere fattigdom viser en simpel cost benefit beregning, at man får mere for pengene ved at målrette ydelserne til de fattigste.

Der er imidlertid mange problemer med at målrette ydelserne til de fattige. For det første har det vist sig at være stort set umuligt at identificere de rette modtagere. 'De fattige' er nemlig langt fra en statisk gruppe. Tværtimod bevæger mange mennesker sig ofte op og ned omkring fattigdomsgrænsen. Fattigdom er en situation som nogle mennesker befinder sig i, nogle i kort tid, nogle på be-

stemte tider af året, andre permanent i flere generationer. Mens nogle forbedrer deres situation, bliver andre fattigere som resultat af sygdom, arbejdsløshed eller naturkatastrofer. En stor gruppe af mennesker i udviklingslandene er kun en enkelt uforudset hændelse fra at ende i fattigdom.

Figuren side 58 viser, hvordan folk bevæger sig mellem forskellige indkomstgrupper i Indonesien fra et år til et andet (bevægelsen vil selvsagt være langt større, hvis man ser på data over flere år). Figuren illustrerer, hvorfor sociale sikkerhedsnet skal designes, så de ikke kun giver støtte til dem der allerede er fattige, men også forhindrer udsatte familier – der i mange lande udgør flertallet af befolkningen – i at havne i fattigdom.

Ved at give folk et indkomstgrundlag kan universelle ydelser forhindre udsatte familier i at falde ned i fattigdom som følge af uforudsete begivenheder.

Især i lande, hvor størstedelen af befolkningen arbejder på det uformelle arbejdsmarked og hvor staten ikke har information om folks indkomst, er det meget vanskeligt at identificere, hvem der er berettigede til de sociale ydelser og hvem der ikke er. Det kan kun ske gennem omkostningsfulde husholdningsundersøgelser, som ofte kun gennemføres hvert femte år eller sjældnere. De mennesker, der i mellemtiden falder ned under fattigdomsgrænsen, får ikke adgang til den støtte de har brug for.

Størstedelen af Indiens sociale ydelser er bundet til en klassifikation af befolkningen som enten over eller under fattigdomsgrænsen. Folk under fattigdomsgrænsen har i princippet ret til et id-kort, som giver adgang til de sociale ydelser. Men det indiske system er notorisk kendt for at udelukke størstedelen af de fattige fra sociale ydelser.

“

På trods af fremskridt er der langt igen, før Asiens velfærdsstater er på niveau med de fintmaskede skandinaviske sikkerhedsnet.

Ifølge en undersøgelse foretaget af Verdensbanken er der ligeledes massive problemer med at identificere de rette modtagere af den kinesiske kon-tanthjælp, Dibao, på landet. Så lidt som ti procent af de retmæssige modtagere får del i støtten. Samtidig får mange støtte, selvom de egentlig ikke burde være berettigede. Det er op til de lokale myndigheder i Kina at bedømme, om folk er berettigede til de sociale ydelser, baseret på om de ejer ting som bil, telefon, eller nogle steder sågar hund.

I Nepal har Verdensbanken støttet et pilotprojekt for at teste forskellige måder at identificere de fattige. Det indebærer teams af researchere, der

klassificerer folk baseret på en lang række forskellige kriterier – en proces, der er så tids- og ressourcekrævende, at den nepalesiske stat sandsynligvis kun vil kunne gennemføre den med mange års mellemrum. Det fører i sagens natur til, at mange vil blive uretmæssigt ekskluderet og inkluderet, hvis for eksempel folkepensionen bliver målrettet de fattige.

Udover at det har vist sig at være meget svært i praksis at identificere de fattige, er det et problem, at de målrettede ydelser giver de lokale myndigheder stor magt over modtagerne. I Indien har det ført til store problemer med korruption og de kinesiske medier er ligeledes fulde af historier om misbrug af midler under Dibao-programmet, problemer der også er anerkendt af regeringen. Konsekvensen er at ydelserne i praksis ikke gives som en retlighed baseret på regler, men som en almisse givet på de lokale myndigheders præmisser.

LANGT TIL DANSKE FORHOLD

På trods af fremskridt er der langt igen, før Asiens velfærdsstater er på niveau med de fintmaskede skandinaviske sikkerhedsnet. Ser man på hvor stor en del af de offentlige budgetter, der bliver investeret i sociale ydelser ligger de Asiatiske lande fortsat meget lavt i forhold til Europa.

Ifølge OECD investerer organisationens medlemslande, der tæller de rigeste lande, i gennemsnit omkring 22 procent af BNP i velfærdsydelser;

penge, der primært går til pensioner og sundhedsydelser. Til sammenligning ligger niveauet for Latinamerika på omkring 12,5 procent og for de Asiatiske lande kun omkring det halve af dette.

Det er måske forventeligt, at fattigere lande vil bruge en mindre del af deres budgetter på velfærdsydelser. Men selv når man tager dette forhold i betragtning, er udgifterne til velfærd i to tredjedele af landene i Asien lavere end man kunne have forventet baseret på deres BNP. Med andre ord er de sociale udgifter ikke fulgt med den økonomiske vækst. Ikke nok med at udgifterne er relativt lave, over halvdelen af pengene går til sociale forsikringsordninger, som de danske dagpenge, som kun den mere velstående del af befolkningen har adgang til.

OECD's tal viser dog en klar tendens til stigende investeringer i velfærdsydelser i udviklingslandene mellem 1990 og 2010, både i Asien og andre regioner. I 1990 stod de asiatiske lande for 2,7 procent af udgifterne til velfærdsydelser i verden. I 2010 var det tal øget til knap ti procent. Niveauet er dog stadig meget lavt for en verdensdel med hele 60 procent af verdens befolkning. Til sammenligning har Vesteuropa under ti procent af verdens befolkning, men de vesteuropæiske lande stod i 2010 for en tredjedel af verdens velfærdsudgifter.

Opgørelser fra Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) viser, at mens de rigeste lande har reduceret de offentlige udgifter til sociale sikkerhedsnet i kølvandet på finanskrisen har lav- og mellemindkomstlandene tværtimod øget udgifterne. Organisationen udtrykker dog bekymring for om den udvikling vil fortsætte i perioden 2016-20, hvor der er udsigt til lavere økonomisk vækst og nedjustering af de offentlige udgifter i mange lande. I sidste ende er det et politisk spørgsmål om Asiens spirrende velfærdsstater får lov til at blomstre i fremtiden. •

RASMUS SCHJØDT

ER CAND. SCIENT. POL. OG
SOCIALPOLITISK RÅDGIVER
VED KONSULENTFIRMAET

DEVELOPMENT PATHWAYS LTD. I LONDON.

Fart på Speed Sisters

FILM: Støvet hvirvler op, dæk hviner, og man kan næsten lugte de brændte dæk. "Hvad skal vi ellers gøre, holde op med at leve?!" spørger en af filmens hovedpersoner retorisk i traileren til filmen *Speed Sisters*.

"Nej da! Giv den gas!" tænker man automatisk. Ikke fordi filmen handler om motorløb og fart, men lige så meget fordi den handler om kvindeliv et sted i verden, hvorfra vi får for få af sådanne fortællinger.

Marah, Betty, Noor, Mona og Maysoon er Speed Sisters, som er titlen på den canadisk/libanesiske instruktør Amber Fares' film om Mellemøstens første motorsportshold for kvinder. Scenen er improviserede kørebaner forskellige steder på Vestbredden, og som en tv-vært pointerer i traileren, så er det jo ikke ligefrem det letteste sted på grund af de mange checkpoints!

Ikke kun fysiske begrænsninger omgås, også personlige. Motorsport – ikke kun i Mellemøsten – forbindes sjældent med kvinder. Det laver denne film om på. • /PERNILLE BÆRENDSSEN

SPEED SISTERS

Instruktør: Amber Fares
Spilletid: 80 minutter
Sprog: arabisk og engelsk med engelske undertekster
www.speedsisters.tv

www.facebook.com/speedsisters

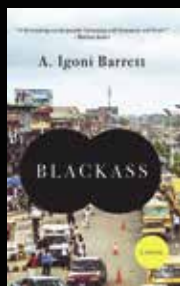
Vågnede op som hvid

BOG: Furo Wariboko, der er født og opvokset i Lagos i Nigeria, vågner en morgen op og opdager, at han ikke længere er sort. Han er hvid med grønne øjne og rødt hår. Verden ligger nu for hans fødder – ret belejligt, da han netop denne dag skal til job-samtale.

Der er bare top problemer: Furos accent er stadig den samme, og hans bagdel har ikke skiftet farve, den er stadig sort. Deraf bogens titel

Furo Wariboko er hovedpersonen i den nigerianske forfatter A. Igoni Barretts roman *Black Ass*, hvor hovedpersonen (og nogle bipersoner) er 'transmogrifiers', således at der – med en god portion satire – kan stilles skarpt på race og identitet: Når Furo er hvid, så får han jobbet og oveni sin egen chauffør, og tilfældige kvinder på gaden giver ham uvant opmærksomhed.

Flere anmeldelser af bogen indeholder både kritik af Bennetts struktur og plot, men begejstring for bogens helt usædvanlige energi og tankeeksperiment. • /PB

BLACK ASS

Forfatter: A. Igoni Barrett
Sidetal: 272
Sprog: engelsk
Forlag: Gray Wolf Press
Pris: 16 dollars (vejl.)

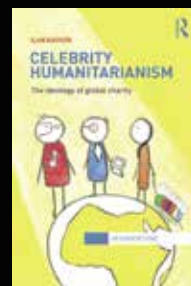
Følg på Twitter: @_igoni

Berømtheder som blikfang

BOG: Forskere ved Roskilde Universitet står bag en ny bog, der sætter fokus på den hurtigt voksende fænomen 'celebrity humanitarianism' – altså kendisser, der optræder i forskellige sammenhænge inden for udvikling og humanitært arbejde. Begrebet er omfangsrigt – berømtheder findes i forskellige kalibre, vestlige berømtheder indgår i engagementer i Syd, men Syd har også egne berømtheder.

Når berømte engagerer sig, skaber egne projekter, blander sig i lokale politikker og sociale dynamikker eller agerer blikfang for andres arbejde, skaber det medieopmærksomhed. Formidlingen skaber dog også en vis form for distance til det, den egentlig skulle berette om, når fokus er på berømtheden.

Bogen bringer cases fra Thailand, Malawi, Bangladesh, Sydafrika, USA, Danmark og Australien. Den henvender sig særligt til studerende, forskere og folk, der arbejder med udvikling eller CSR (Corporate Social Responsibility) i udviklingslande. • /PB

CELEBRITY HUMANITARISM

Forfatter: Lisa Ann Richey (redaktør)
Sidetal: 256
Sprog: engelsk
Forlag: Routledge
Pris: fra 45 dollars

www.facebook.com/celebnorthsouth

KRIG I HÆNGEKØJEN

Hvad læser udlandskorrespondenterne, når de holder sommerferie? Udvikling har bedt tre garvede krigsreportere anbefale sommerbøger.

62/

AF MAI RASMUSSEN

NAGIEB KHAJA

Freelancejournalist og -dokumentarist. Bor i København.

Anbefaling:

Robert Fisk: *The Great War For Civilisation. The Conquest of the Middle East*

Om bogen:

Samling af engelske Robert Fisks artikler fra Mellemøsten. Fisk, som har

dækket regionen i 30 år, er kendt for at skrive både vredt og medfølelse. Han har fået utallige priser, taler arabisk og er en af ganske få vestlige reportere, der har interviewet Osama bin Laden.

Derfor skal den med i hængekøjen:

"Bogen er min favorit, fordi Fisk formår at være på de rigtige steder på de rigtige tidspunkter. Med udgangspunkt i enkle, aktuelle oplevelser løfter han en historie op i fugleperspektiv og beskriver en historisk relevant baggrund. Samtidig er han en fænomenal fortæller, som skriver forrygende," siger Nagieb Khaja.

"Robert Fisk havde i en årrække evnen til at få adgang til steder og miljøer, som andre journalister ikke kunne. Han har også inspireret mig enormt meget i den måde, jeg arbejder på. Han ser igennem al den politiske manipulation og skærer ind til benet. Det har givet mig et godt afsæt for aldrig at nøjes med at blive 'fodret' af autoriteter, men i stedet gøre mit yderste for at finde historierne selv og ikke mindst gå kritisk til kilderne." •

PUK DAMSGÅRD

Mellemøstkorrespondent for DR. Bor i Cairo, Egypten.

Anbefaling:

Kate Brooks: *In the Light of Darkness - A Photographer's Journey After 9/11*

Om bogen:

Den amerikanske fotograf Kate Brooks var blot 23 år gammel, da hun kort efter 9/11 flyttede til Pakistan for at dokumentere effekten af USA's udenrigspolitik. Bogen viser hendes næste ti års arbejde i blandt andet Pakistan, Afghanistan, Libyen, Palæstina og Syrien. Brooks arbejder for store amerikanske medier som *Wall Street Journal* og *The New Yorker* og har modtaget en lang række priser.

Derfor skal den med i hængekøjen:

"Hvis man er i tvivl om, hvad krig gør ved mennesker på godt og ondt, så skal man se Kates bog. Det er en samling fotografier, der på fineste vis fortæller historien efter 9/11. Det står klart, hvad krig gør ved både fotografen og de mennesker, hun fotograferer," siger Puk Damsgård.

"Jeg gav bogen til min venindes datter i dåbsgave – med den klausul, at hendes mor og far skulle bestemme, hvornår hun må se billederne. De er vigtige for vores forståelse af os selv. De er uhyggelige. De er også poetiske, men de er ikke noget for små børn. Men de næste generationer skal vide, hvad der sker i fjerne egne af verden, som måske ikke er så fjerne endda." •

SIMI JAN

Korrespondent for TV 2.
Bor i Istanbul i Tyrkiet.

Anbefaling:

Khaled Hosseini: Drageløberen

Om bogen:

Bestsellerroman om Amir og Hassan, der vokser op i 1970'ernes Kabul, og hvis venskab på tragisk vis bliver brudt under en af byens drageturneringer. Da russiske tropper rykker ind i Afghanistan, flygter Amir og hans far til USA, og deres behagelige velhavliv ændrer sig fundamentalt. Khaled Hosseini er afghaner og bor i USA. Bogen blev filmatiseret i 2007.

Derfor skal den med i hængekøjen:

"Drageløberen er både smuk og rørende. Jeg har selv grædt over den. Samtidig er den god, hvis man vil prøve at forstå, hvad mennesker flygter fra. Journalistik er tit fyldt med tal og statistik, og det bliver nemt kynisk og upersonligt. Der kan skønlitteratur noget helt andet, fordi den gør situationerne menneskelige," siger Simi Jan. "Amirs far var en stor mand, men han mister alt. Han bliver identitetsløs. På den måde er den højaktuel i dag, hvor tusindvis af syrere forlader deres land, og hvor mange ser dem som en stor gruppe af flygtninge i stedet for som mennesker. Det er en kunst at vise, at ingen flygter for sjov, og det viser Drageløberen." •

“På GG er der plads til de skæve, kreative og anderledes personligheder – her er plads til alle!”
Emil, HF

“Godt socialt miljø og gode muligheder for at lære nye mennesker at kende.”
Aviaja, STX

“The teachers are amongst the best and most engaging I have ever had. The way the subjects are structured sets you up perfectly for continuing studies at University afterwards.”
Nicolaj, IB

“The boarding school is my second home. I feel safe and welcome. And the best part of it is that I've got my friends close by.”
Dagmara, boarding school

www.grenaa-gym.dk

5 DER RYKKER

BIRGITTE NYGAARD MARKUSSEN flytter fra Afrika-kontoret i Udenrigsministeriet til Bruxelles, hvor hun netop er blevet udnævnt til EU's direktør med ansvar for Afrika. Hun er udnævnt af chefen for EU's udenrigs- og sikkerhedspolitik, Federica Mogherini.

HEIDI CHRISTENSEN er ny formand for Læger uden Grænser. Den 39-årige læge har sin daglige gang på Slagelse Sygehus, men har igennem sit engagement i Læger uden Grænser arbejdet i Pakistan, Sydsudan, Afghanistan og Grækenland.

MARIA-PIA DE PALO er ny direktør for organisationen HopeNow, der arbejder for og med handlede mennesker, både psykosocialt, kulturelt og juridisk. Maria-Pia De Palo har i mere end 15 år arbejdet med at bekæmpe trafficking. Senest som seniorrådgiver i Udenrigsministeriet.

ULLA ELISABETH MÜLLER er blevet udpeget som formand og CEO for den amerikanske sundhedsorganisation EngenderHealth. Hun er i øjeblikket regional chef for Marie Stopes International i det sydlige Afrika og bosat i Dar es Salaam, Tanzania.

ANYA PALM, freelance-journalist bosat i Bangkok, modtog i maj Nairobi-prisen 2016 efter indstilling fra redaktionen bag *Ud-vikling*. Prisen uddeles af sammenslutningen af danske u-landsjournalister, Nairobi-klubben.

Og så taler han nepalesisk

Tim Whyte har i årevis arbejdet med verdens skove og Asiens børn. Nu bliver han Mellempfolkeligt Samvirkes nye generalsekretær.

AF MIKKEL BØDKER OLSEN

■ Fra 1. september hedder Mellempfolkeligt Samvirkes generalsekretær Tim Whyte.

Han er hentet fra en anden ngo, nemlig Red Barnet, hvor han var vicedirektør for Save the Children International i Bangladesh.

Tim Whyte har, som navnet måske antyder, amerikanske forældre. Det var også fra et universitet i USA, nemlig Wesleyan i Connecticut, at han i 1998 blev han cand.phil. og fik smag for den globale aktivisme, som siden har fulgt ham. Den færdiguddannede historiker tog straks til Nepal for at arbejde som udviklingsarbejder for netop Mellempfolkeligt Samvirke (MS) og skrev speciale om gældsslaveri i netop Nepal. Han taler – vist i den første i rækken af MS-generalsekretærer – flydende nepalesisk.

ET TRÆ AT SIDDE UNDER

"Jeg glæder mig helt enormt til at vende tilbage til MS. Organisationen er samlingspunkt for unge aktivister, der brænder for at forandre verden og skabe mere retfærdighed og lighed. Jeg er meget begejstret over at få lov til at gå foran i den kamp."

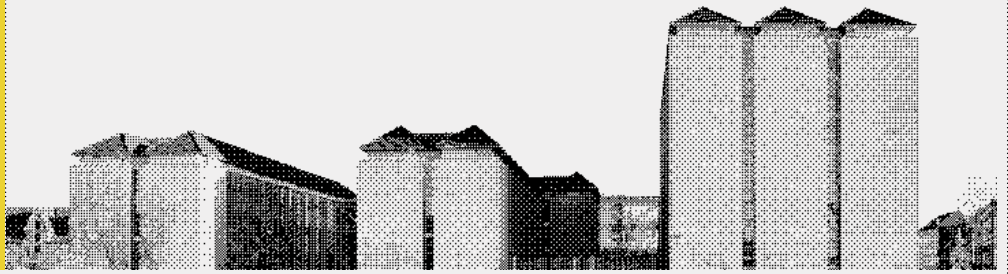
De tre år for Mellempfolkeligt Samvirke i Nepal blev startskuddet på en karriere i det pulserende aktivistmiljø, der har ledt den 41-årige Tim Whyte forbi organisationer som MS, i flere omgange, Operation Dagværk, ILO, Save the Children og Verdens Skove. Da han blev ansat som kommunikationschef hos sidstnævnte, sagde han:

"Jeg har arbejdet med nepalesiske gældsslaver, danske gymnasieelever og FN-bureaukrater, før jeg fandt et træ at sidde under i Verdens Skove i 2010."

Sidenhen forlod han skoven til fordel for børnene, da han blev ansat hos Save the Children International. Her prøvede han både kræfter med rollen som Partnership Advisor i Asien og efterfølgende som vicedirektør i Bangladesh. I alt blev det til tre år hos Save the Children International, før han igen vender tilbage til, hvor hans aktivistiske karriere tog sin start, og han afløser MS's nuværende generalsekretær, Frans Mikael Jansen.

Den travle aktivist har desuden fundet tid til at uddanne sig som fagjournalist.♦

AKTUELT

Ny strategi: Udenrigsminister Kristian Jensen (V) præsenterer ny strategi for Danmarks udviklingssamarbejde på Folkemødet i Allinge på Bornholm 16.-19. juni. Papiret med titlen *#vores DK-aid. Udkast til ny strategi for Danmarks udviklingssamarbejde* skal derefter i høring hos interesseorganisationer, inden det forelægges Folketinget til vedtagelse.

Women Deliver 2016: Flere end 5.000 deltagere fra over 150 lande repræsenterende 2.000 organisationer samt 500 journalister mødtes medio maj i København for at diskutere, hvordan FN's nye verdensmål kan omsættes til praksis på ligestillingsområdet.

Dansk støtte: Udenrigsminister Kristian Jensen bevilgede på Women Deliver konferencen 65 mio. kr. til civilsamfundsfonden AmplifyChange. Fonden støtter civilsamfund i udviklingslandene, der kæmper mod omskæring, abort og børneægteskaber. Det skete ved arrangementet 'Voices for Change', der også havde deltagelse af H.K.H. Kronprinsesse Mary.

Nødhjælp: Udenrigsminister Kristian Jensen havde 95 millioner kroner med til folk i nød i Syrien, Yemen og Etiopien, da han deltog i FN's humanitære topmøde i Istanbul ultimo maj. Politiske ledere fra hele verden mødtes med FN-organisationer, ngo'er og virksomheder for at tage et fælles ansvar for de massive humanitære problemer, verden står med. Og som er grobund for de globale flygtninge- og migrationsstrømme.

EVALUERINGER

Evalueringsstudie af migration og flygtningebevægelser til Europa:

Rapporten gennemgår eksisterende viden om, hvordan diplomati og udviklingsbistand samt humanitær bistand påvirker migrations- og flygtningestrømme til Europa og Danmark. Studiet er foretaget af DIIS.

Studie om privat kapital for bæredygtig udvikling:

Studiet gennemgår strategier og værktøjer, som kan bruges af donorer og partnere til at rejse privat kapital til bæredygtig udvikling. Studiet er foretaget af E.T. Jackson & Associates Ltd./Social Impact Markets.

Evalueringsstudie om ligestilling

Studiet konkluderer bl.a., at Danmark af modtagerlande og civilsamfundspartnere betragtes som en fremsynet og fleksibel partner, som støtter op om innovative tilgange til at fremme ligestilling. Studiet udkom i maj 2016 i forbindelse med Women Deliver konferencen og blev foretaget af Verner Kristiansen ApS.

De tre studier kan læses på www.evaluering.um.dk

UDNÆVNELSER

Jean-Charles Ellermann-Kingombe,

Udenrigsministeriets direktions- og kommunikationssekretariat bliver Danmarks nye ambassadør i Kabul, Afghanistan per 1.september.

Anders Garly Andersen, korchef i Center for Ressourcer og Drift, bliver ny chef for Udenrigsministeriets Afrika-kontor.

Ambassadør **Sus Ulbæk**, chef for Evalueringskontoret, tiltræder posten som eksekutivdirektør for den nordisk-baltiske valggruppe i Verdensbanken i Washington, DC.

UDGIVELSER

Amals hemmelighed (klassesæt) 2016. Børnenes U-landskalender – undervisningsmateriale til indskoling. Den handler om drengen Amal, der lige er flyttet til den sydende storby Dar es Salaam. Bogen er den røde tråd i en faglig opdagelsesrejse for 1.-4. klasse. Forfatter: Henrik Einspor. Klassesæt: 249 kr. Elevbog: 49 kr. Lærervejl.: 49 kr.

Strategy for Denmark's Engagement with The African Development Bank 2016-2019. Engelsk.

Et sundt partnerskab. Ghana-Danmark 1994-2016. Fortællinger om 22 års Udviklingssamarbejde, der har redet liv. 18 sider. Dansk og engelsk.

Danmark-Mali Landepolitikpapir 2016-2021. Dansk og engelsk.

Danmark-Sydsudan. Interim Landepolitikpapir 2016-2018. Dansk.

Danmark-Myanmar Landepolitikpapir 2016-2018. Dansk og engelsk.

www.danida-publikationer.dk

NYE BEVILLINGER

Danidas eksterne bevillingskomité har på sit møde i marts indstillet følgende aktiviteter til støtte:

IFU Project Development Programme – Investment Fund for Developing Countries (IFU) 2016-19 – 50 mio. kr.

Tanzania Country Programme: Stocktaking and presentation of Governance and Human Rights Programme – 250 mio. kr.

www.danida.dk/OmDanida/Det_åbne_Danida

VÆRSTE

VERDENS ~~BEDSTE~~ NYHEDER

Overalt raser der krig og konflikt. Alligevel hævder Verdens Bedste Nyheder stædigt, at det "går bedre" i verden. Vi rister Danmarks svar på Komiske Ali, Thomas Ravn-Pedersen.

AF SIMON NEJHAT ANKJÆRGAARD

W Værsgo. Her er Verdens Værste Nyheder: 33 millioner børn i konflikt-ramte egne af verden får ikke længere nogen uddannelse, fordi de voksne har travlt med at skyde på hinanden. Den danske bistand er faldende - og den, der gives, gives til formål inden for de danske grænser. Og så er der den internationale bistand. Den er minsandten også faldende.

Det gik ellers nogenlunde i Sydsudan, men nu er der pludselig kampe og konflikter igen. Og så har vi endnu ikke nævnt Venezuela, Yemen, Libyen, DR Congo og Krim-halvøen!

Så hvordan, Thomas Ravn-Pedersen, chef for Verdens Bedste Nyheder, kan I sige, at det går bedre i verden? Det er jo den helt forkerte historie!

"Fordi det gør det. Globalt set er fattigdommen blevet halveret, og afstanden mellem rig og fattig er blevet mindre."

HOV, HVAD SÅ MED MUGABE?

Fortæl det til de fattigste af de fattige i de fattige lande. Der er jo flere lande, hvor uligheden er blevet større. Dem hjælper det jo ikke, at det "globalt" går bedre.

"Indrømmet, der er en voksende ulighed i de enkelte lande, og dét er desværre ikke nogen god nyhed. Vi vil faktisk gerne have vektorer (kombination af to tal, red.) for alle 193 lande, så vi præcis kan se, hvor det går frem, og hvor det går tilbage. Men kendsgerningen er altså stadigvæk, at for hovedparten af landene går det jo fremad. Tag Ghana. Her er der fred og ro og ønsker om fremdrift. Men det er jo ikke det, vi hører om i pressen. Pressen vil helst skrive om konflikter og problemer."

Ja, for det er jo reelle konflikter og problemer. Hvad med Irak, Afghanistan og Syrien? Og Sydsudan og Mugabe i Zimbabwe?

"I forhold til Irak og Syrien er det godt nok svært at være optimist, men i Afghanistan er der faktisk flere og flere piger, der kommer i skole, så der ser vi optimistisk på fremtiden. I Sydsudan var der en del optimisme for noget tid siden, men nu er landet faldet tilbage i konflikt. Men der er en ny generation på vej, som vil noget andet, og som ikke gider krig mere. Det er de gamle mænds krig. Og i Zimbabwe er det den gamle mands krig. Der venter vi jo bare på, at den gamle mand forsvinder. Så jeg synes faktisk, at horisonten er lys. Måske lige bortset fra i Syrien. Vi ser også, at alle verdens ledere er gået sammen om de nye verdensmål

DANSK VERSION AF KOMISKE ALI?

FN? Det er jo stadig præget af en gammeldags tænkning og opbygning.

"Jeg tror stadig, at FN kan stoppe galskaben, men det kræver en reform. Kendsgerningen er, at der er halvt så mange krige i dag som i 1990'erne. Jeg er bekymret optimist."

Er du ikke mere bekymret for at blive kaldt Komiske Ali? Udviklingsbistanden er faldende og vi er ligeglade. Og hvis nu I siger, at det går så godt, hvorfor skal vi så stadig give udviklingsbistand?

"Vi siger, at det går bedre, end du tror. Ja, altså, bortset fra klimaet. Der går det baglæns. Men igen. Vi er klar over, at vi ikke er der endnu, men hvis man kan halvere fattigdommen, kan man også halvere den igen. Og igen. Til den er væk. Og jeg tror ikke, at der er nogen danskere, der tænker, at hvis det går så godt, så stopper vi bare nu med at give bistand. Retfærdigheds-sansen sidder dybt i den danske folkesjæl. Så nej, jeg er ikke bekymret for at blive kaldt Komiske Ali. Jeg holder fast i håbet om, at verden kan blive bedre."

25. JUNI-2. JULI HVA' SÅÅÅ, ROSKILDE!

Igen i år har Nordens største festival et imponerende musikprogram, der også omfatter den genre, som er kendt som verdensmusik. Oplev blandt andet Blur-stjernen Damon Albarn med The Orchestra of Syrian Musicians eller det madagaskiske band Family, der spiller magisk guitarpop. Og så vender "den afrikanske Bob Marley", Tiken Jah Fakoly - 11 år efter sin debut på Roskilde Festival - tilbage og indtager lørdag eftermiddag festivalens næststørste scene.

9. JULI SYDSUDAN FYLDER FEM

Efter mere end 20 års guerillakamp og med et tab af 1,5 millioner mennesker blev Sydsudan selvstændigt i 2011. Femårsjubilæet står i skyggen af den borgerkrig, landet har befundet sig i siden 2013. Dertil kommer konflikten med naboen Sudan.

21. APRIL-18. SEPTEMBER KUNSTNER FRA MALI PÅ ARKEN

Museet ARKEN ved Ishøj udstiller sommeren over værker af den maliske kunstner Abdoulaye Konaté. Kunstværkerne kredser alle om vor tids store problemer som krige, tørke, forurening og aids. Han arbejder hovedsageligt med tekstiler, men værkerne på ARKEN omfatter også installationer og malerier.

5.-7. AUGUST RAINFOREST WORLD MUSIC FESTIVAL

I hjertet af Borneos jungle afholdes Rainforest World Music Festival. Programmet spænder fra kinesisk rock til syrisk folkemusik, men man skal kigge langt efter de store internationale navne. Husk myggespray.

11. AUGUST VALG I ZAMBIA - IGEN

Det er blot et halvt år siden, at zambierne sidst var til valg, da den hidtidige præsident, Michael Sata døde. Dengang vandt Edgar Lungu med en margin på blot 0,4 procent. Nu gælder det både præsident- og parlamentsvalg, hvor landets vakkelvorne økonomi er i fokus.

31. AUGUST PRÆSIDENTVALG I KAP VERDE

Ti små vulkanøer 570 kilometer ud fra Afrikas vestkyst. Det er Kap Verde, og her har den nuværende præsident, Jorge Carlos Fonseca, siddet siden 2011, men spås ikke meget held i valgopgøret med oppositionslederen, Ulisses Correia e Silva.

KOLOFON

ABONNEMENT

Udvikling sendes gratis i Danmark i Danmark, Færøerne og Grønland.

Udvikling udkommer seks gange per år.

Tegn abonnement/adresseændring:

www.udvikling.dk eller

Abonnementsservice:

distribution@rosendahls.dk - tlf. 43 22 73 00

Bestilling af tidligere numre:

www.danida-publikationer.dk

REDAKTION

Redaktør: Stefan Katić (SK), stekat@um.dk
tlf. 33 92 07 09

Journalist: Christian Andersen (CHRA),
chrand@um.dk, tlf. 33 92 08 01

Ansvarshavende ifølge medieansvarsloven:

Samuel Magid, kontorchef,

Public Diplomacy, Kommunikation og Presse,
Udenrigsministeriet

Korrektur: Lene Jensen

Grunddesign: Esben Niklasson

Layout: Datagraf Communications

Tryk: Bording A/S

Papir: 115 gram MultiArt Matt

DETTE NUMMER

NR 3. 2016 JUNI 43. ÅRGANG

Udgivelsesdato: 14. juni 2016

Redaktionen afsluttet: 19. maj 2016

Næste nummer: 24. august 2016

Trykplag: 24.500

ISBN 978-87-7087-964-4 (tryk)

ISBN 978-87-7087-965-1 (elektronisk)

Forside: Dorte Naomi

ANNONCESALG

Rosendahls Mediaservice,

Niels Hass - nh@rosendahls.dk, tlf. 2933 6606

UDGIVER

Danida, Udenrigsministeriet,
Asiatisk Plads 2, 1448 København K

Artikler i *Udvikling* udtrykker ikke nødvendigvis
Udenrigsministeriets synspunkter.

KLAGEMULIGHEDER

Skriv til redaktionen på stekat@um.dk.

Det er også muligt at fremsende klager direkte
til Pressenævnet på sekr@pressenaevnet.dk

Frst for at indgive en klage til Pressenævnet
er 12 uger efter udgivelsesdatoen.

UDENRIGSMINISTERIET

DANIDA DANMARKS
UDVIKLINGSSAMARBEJDE

Medlem af

DANSKE MEDIER

INTERNATIONAL EFTERSKOLE • NIVEAUDELT UNDERVISNING I 9. & 10. KL. • 18 CAMBRIDGE IGCSE FAG • 50 PROFIL- OG VALGFAG • 3 REJSER • 400+ VENNER • LEDIGE PLADSER TIL SKOLEÅRET 2017-18 • BOOK EN RUNDVISNING PÅ WWW.RANUMEFTERSKOLE.DK

RANUM
EFTERSKOLE COLLEGE